

Sari Pöyhönen, Mari Honko, Essi Laitinen,
Emilia Rajala, Sanna Riuttanen & Heidi Vaarala

Englanninkielinen varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Selvitys nykytilasta ja laajentamisen esteistä

Jyväskylän yliopisto
Soveltavan kielentutkimuksen keskus

Soveltavan kielentutkimuksen keskus

© Soveltavan kielentutkimuksen keskus ja kirjoittajat

Kuvitus ja taitto: Hanna Salomäki

ISBN 978-952-86-0411-2 (pdf)

Tämän julkaisun pysyvä osoite on: URN:ISBN:978-952-86-0411-2

Jyväskylä 2024

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Selvityksen tausta ja tavoitteet.....	7
1.2	Aineistot.....	8
1.3	Keskeiset käsitteet.....	10
1.4	Aiempia selvityksiä ja tutkimuksia.....	11
2	ENGLANNINKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN NYKYTILA JA HAASTEET.....	17
2.1	Lainsäädäntö ja rahoitus.....	17
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelma.....	22
2.3	Palveluohjaus, neuvonta ja valvonta.....	23
2.4	Tilastotietoa englanninkielisen varhaiskasvatuksen yksiköistä (C6-kaupungit ja muu Suomi).....	25
2.5	Kielitaito englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.....	31
2.6	Laajentamistarpeet.....	33
3	ENGLANNINKIELISEN PERUSOPETUKSEN NYKYTILA JA HAASTEET.....	37
3.1	Lainsäädäntö ja rahoitus.....	37
3.2	Tietoa englanninkielisestä perusopetuksesta (C6-kaupungit ja muita kaupunkeja).....	40
3.3	Oppilasmääristä ja oppilasaineksesta haastattelujen pohjalta.....	46
3.4	Englanninkielinen, kaksikielinen vai suomenkielinen perusopetus?.....	47
4	OPINPOLUN JATKUMOT.....	51
4.1	Jatkumo varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen.....	51
4.2	Soveltuvuuskokeet englanninkieliseen perusopetukseen hakiessa.....	53
4.3	Perusopetuksesta toiselle asteelle.....	55
4.4	Englanninkielisen ylioppilastutkinnon mahdollisuus?.....	56
4.5	Toimintatapoja opinpolun vahvistamiseksi – esimerkkejä C6-kaupungeista.....	57
4.6	Työ- ja elinkeinoelämän näkökulmia.....	58
5	HENKILÖSTÖN KELPOISUUDET JA SAATAVUUS: NYKYTILA JA KEHITTÄMISTARPEET.....	61
5.1	Lainsäädäntö ja saatavuus.....	61
5.2	Englanninkieliseen opetukseen pätevöittävä koulutus.....	67
6	TOIMENPIDE-EHDOTUKSET.....	72
	LÄHTEET.....	78

TIIVISTELMÄ

Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus toteutti opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta selvityksen, jossa tarkastellaan englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen nykytilaa ja laajentamisen mahdollisia esteitä. Selvityksessä kuvataan myös opinpolun jatkumoa perusopetuksesta toiselle asteelle (ja korkeakouluihin), kotimaisten kielten asemaa, opettajankoulutusta sekä soveltuvin osin maahanmuuttaneiden perheiden kotoutumista. Selvitys toteutettiin ajalla 1.2.–31.10.2024.

Selvityksessä keskitytään Suomen kuuteen suurimpaan niin sanottuun C6-kaupunkiin (Espoo, Helsinki, Oulu, Tampere, Turku ja Vantaa), joihin työperusteinen maahanmuutto on keskittynyt. Selvityksen pääaineisto koostuu asiantuntijahaastatteluista. Haastateltavina oli noin 50 asiantuntijaa, jotka edustivat valtion- ja aluehallintoa, kuntien varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen hallinnonala sekä koulujen ja päiväkotien johtajia. Myös työ- ja elinkeinoelämän näkökulmat, kuten rekrytointi- ja asettautumispalvelut, olivat edustettuina. Haastattelujen lisäksi käytettiin tilastoaineistoa ja muuta saatavilla olevaa tietoa, kuten kuntien ja koulujen verkkosivuja. Lisäksi tehtiin tarkentavia suullisia ja kirjallisia tietopyyntöjä muun muassa opettajankoulutuksen asiantuntijoille ja hyödynnettiin aiempia selvityksiä ja tutkimuksia, jotka liittyvät kielenoppimiseen ja -opetukseen sekä yleisesti kieli- ja koulutuspolitiikkaan.

Selvityksessämme ei tullut esille sellaisia esteitä englanninkielisen varhaiskasvatuksen tai esi- ja perusopetuksen laajentamiselle, jotka suoraan edellyttäisivät lainsäädännön uudistamista. Koetut ja todelliset esteet ovat tyypillisesti toimintakulttuureihin ja käytänteisiin liittyviä, minkä vuoksi niiden ratkaiseminen edellyttää jatkuvaa strategista yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti. Toimenpide-ehdotukset on jaettu neljään temaattiseen kokonaisuuteen.

Käsitteiden ja toiminnan linjakuus: Käsitteitä tulee käyttää johdonmukaisesti: englannin kielen osuus kasvatuksessa ja opetuksessa on selitettävä läpinäkyvästi ja ymmärrettävällä tavalla. Tiedon tulee olla helposti saatavilla, ajantasaista ja saavutettavassa muodossa myös englanniksi. Opettajien ja muun henkilöstön tulee saada työhönsä riittävä pedagoginen tuki ja tarvittaessa täydennyskoulutusta.

Opinpolun jatkuvuus: Opinpolun jatkuvuuden turvaaminen edellyttää kunnalta ennakoivaa kokonaisuunnittelua ja vaihtoehtoisten toimintamallien selvittämistä. Tämä on erityisen tärkeää, kun suunnitellaan toiminnan laajentamista. Suunnittelussa on tehtävä moniammatillista yhteistyötä ja huomioitava kunnan työ- ja elinkeinoelämän tarpeet.

Lapsen ja nuoren etu: Englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämisessä tulee tukea systemaattisesti monikielisyyttä. Tämä koskee englannin lisäksi kotimaisten kielten ja omien äidinkielen arvostusta, käyttöä ja taidon kehittämistä. Perheitä neuvottaessa ja ohjattaessa on otettava selvää lapsen ja nuoren yksilöllisistä tarpeista. Suunnittelussa ja järjestämisessä on huomioitava erityisesti lyhyen aikaa Suomessa olevien perheiden tarpeet. Perusopetuksen ennakoivaa valvontaa ja ohjausta on lisättävä, ja tarvittaessa aluehallinnon tehtäviä on laajennettava.

Pedagoginen laatu: Huolehditaan kelpoisen henkilöstön riittävydestä ja ehkäistään henkilöstön vaihtuvuutta. Varmistetaan kelpoisen henkilöstön riittävyden valvonta ja etsitään aktiivisesti keinoja alueellisen ja ajallisen vaihtelun tasoittamiseksi. Varmistetaan yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntarjoajien englanninkielisen toiminnan systemaattinen sisällöllinen valvonta ja ohjaus. Harkitaan varhaiskasvatuksen opettajien riittävän kielitaidon määrittelyä huomioiden määrittelyn edut ja haitat. Edellytetään opettajilta riittävää (ei yli- eikä alimitoitettua) tehtävässä tarvittavaa kielitaitoa ja ammattitaitoa päätavoitteena laadukas pedagogiikka, toimiva vuorovaikutus ja turvallisuus. Sujuvoitetaan ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustamista, opintojen rinnastamista ja osaamisen täydentämistä.

SAMMANFATTNING

Centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä universitet genomförde en utredning på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet. Utredningen undersöker den nuvarande situationen för engelskspråkig småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och grundläggande undervisning och möjliga hinder för deras utvidgning. Rapporten beskriver även utbildningsvägarnas kontinuitet från grundskolan till andra stadiet (och högskolor), de inhemska språken, lärarutbildningen och, där det är relevant, integrationen av invandrade familjer. Utredningen genomfördes under perioden 1 februari–31 oktober 2024.

Utredningen fokuserar på Finlands sex största så kallade C6-städer (Esbo, Helsingfors, Uleåborg, Tammerfors, Åbo och Vanda), där arbetsrelaterad invandring är koncentrerad. Huvudmaterialet i rapporten består av expertintervjuer. Cirka 50 experter intervjuades, och de representerade statlig och regional förvaltning, kommunal förskoleundervisning och grundläggande undervisning samt skolor och daghem. Även perspektiv från arbetsmarknaden, såsom rekrytering- och bosättnings-tjänster, beaktades. Förutom intervjuer användes statistiska data och annan tillgänglig information, såsom kommuners och skolors webbplatser. Ytterligare informationsförfrågningar gjordes bland annat till experter inom lärarutbildning och tidigare undersökningar och studier relaterade till språkinlärning, undervisning och allmän språk- och utbildningspolitik användes.

I vår undersökning framkom inga hinder för att utvidga engelskspråkig småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och grundläggande undervisning som direkt skulle kräva en reform av lagstiftningen. De upplevda och verkliga hindren är typiskt relaterade till verksamhetskulturer och praxis, vilket innebär att deras lösning kräver kontinuerligt strategiskt samarbete på lokal, regional och nationell nivå. Åtgärdsförslagen är uppdelade i fyra tematiska områden.

Konsistens i begrepp och verksamhet: Begrepp bör användas konsekvent: andelen engelska i småbarnspedagogik och undervisning ska förklaras på ett transparent och begripligt sätt. Informationen bör vara lättillgänglig, uppdaterad och i tillgänglig form även på engelska. Lärare och annan personal bör få tillräckligt pedagogiskt stöd i sitt arbete och, vid behov, vidareutbildning.

Kontinuitet i utbildningsvägen: För att säkerställa kontinuiteten i utbildningsvägen krävs proaktiv och helhetsinriktad planering från kommunens sida samt att alternativa verksamhetsmodeller utforskas. Detta är särskilt viktigt vid planering av expansion. Planeringen ska innefatta yrkesövergripande samarbete och ta hänsyn till kommunens arbetsmarknadsbehov.

Barnens och ungdomarnas bästa: Vid organiseringen av engelskspråkig småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och grundläggande undervisning ska flerspråkighet systematiskt stödjas. Detta gäller inte bara engelska utan också värdering, användning och utveckling av inhemska språk och modersmål. Vid vägledning och rådgivning av familjer ska barnens och ungdomarnas individuella behov beaktas. Vid planering och organisering bör särskild hänsyn tas till familjer som vistas kort tid i Finland. Förebyggande tillsyn och vägledning av grundläggande undervisning bör öka, och om det behövs bör regionala myndigheters uppgifter utvidgas.

Pedagogisk kvalitet: Säkerställ att det finns tillräckligt med kvalificerad personal och minska personalomsättning. Se till att det finns kontroll över tillräcklig personalstyrka och sök aktivt sätt att utjämna regionala och tidsmässiga variationer. Säkerställ systematisk kvalitetskontroll och vägledning av engelskspråkig verksamhet hos privata anordnare av förskoleundervisning. Överväg att definiera tillräcklig språkkunskap för förskollärare, med beaktande av både fördelar och nackdelar med en sådan definition. Ställ krav på att lärare ska ha tillräcklig (varken över- eller underdimensionerad) språkkunskap och yrkesskicklighet för sitt uppdrag, där huvudmålet är högklassig pedagogik, fungerande interaktion och säkerhet. Underlätta erkännande av utländska examina, jämförande av studier och komplettering av kompetenser.

ABSTRACT

The Centre for Applied Language Studies at the University of Jyväskylä completed a review commissioned by the Ministry of Education and Culture. This report arising from the review examines the current state of English-language (i.e. English-medium) early childhood education and care, pre-primary, and basic education in Finland, as well as potential obstacles to expanding them. It also addresses the continuity of the educational path from basic education to upper secondary and higher education, the status of national languages, teacher training, and aspects of integration for immigrant families where relevant. The review was carried out from February 1 to October 31, 2024.

The review focuses on Finland's six largest cities, known as the C6 cities (Espoo, Helsinki, Oulu, Tampere, Turku, and Vantaa), where labour-based immigration is concentrated. The main data consists of expert interviews with around 50 participants representing state and regional administrations, the sectors of municipal early childhood education and basic education, and school and daycare administrators. Perspectives from the business sector, such as recruitment and relocation services, are also included. In addition to the interviews, the review drew on statistical data and other available information, such as websites of municipalities and schools. The review was also informed by the views of teacher training specialists, previous reports and studies relating to language learning, education, and language and education policy in general.

Our review found no obstacles to expanding English-language early childhood education and care, pre-primary or basic education that would directly necessitate legislative reform. The perceived and actual obstacles typically relate to operational cultures and practices, which require addressing through continuous strategic cooperation at the local, regional, and national policy levels. The recommendations are organized into four thematic areas.

Consistency in Terminology and Operations: Terms should be used consistently. The role of the English language in early childhood education and care, pre-primary and basic education should be transparently and accessibly explained. Information must be readily available, up-to-date, and accessible in English as well. Teachers and other staff should receive sufficient pedagogical support and, where necessary, in-service education or training.

Continuity of the Educational Path: Ensuring the continuity of the educational path requires proactive, comprehensive planning by municipalities and exploration of alternative operational models, especially when planning expansion. Multidisciplinary collaboration and consideration of the municipality's labour market needs are essential in planning.

Best Interests of Children and Youth: Organizing English-language early childhood education and care, pre-primary and basic education should systematically support multilingualism, respecting, using, and developing proficiency in both national languages and children's first languages in addition to English. When advising and guiding families, the individual needs of each child and youth should be considered. The needs of families temporarily residing in Finland should be given special attention in planning and organization. Proactive oversight and guidance of basic education should be increased, and the regional administration's responsibilities expanded if necessary.

Pedagogical Quality: Efforts should be made to ensure enough qualified staff and to minimise staff turnover. Monitoring staff qualifications and actively seeking ways to balance regional differences and fluctuations over time are essential. Systematic content oversight and guidance for English-language private early childhood education and care service providers should be ensured. Consideration should be given to defining sufficient language proficiency for early childhood education and care teachers, and to evaluating the advantages and disadvantages of such a definition. Teachers should possess adequate (neither excessive nor insufficient) language skills and professional competence required for their role, with the primary objectives being quality pedagogy, effective interaction, and safety. Simplifying the recognition, alignment, and completion of qualifications obtained abroad should also be prioritized.

1 JOHDANTO

1.1 Selvityksen tausta ja tavoitteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskusta toteuttamaan selvityksen, jossa tarkastellaan **englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen nykytilaa ja laajentamiseen liittyviä mahdollisia esteitä**.¹ Selvitys toteutettiin ajalla 1.2.–31.10.2024. Selvitystä ohjaa Petteri Orpon hallitusohjelman tavoite:

“*Englanninkielisten varhaiskasvatuspaikkojen ja perusopetuksen oppilaspaikkojen tarjontaa edistetään sen vaarantamatta kotimaisilla kielillä järjestettävää varhaiskasvatusta ja perusopetusta. Samalla edistetään mahdollisuuksia opiskella kotimaisia kieliä, jotta kotoutuminen ja siirtyminen kotimaisilla kielillä tapahtuvaan varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen helpottuisi. Koulun aloittamista kesken lukuvuoden sujuvoitetaan. (Valtioneuvosto 2023: 77.)*”

Selvitystä luotsaavat myös hallitusohjelman tavoitteet **lisätä kansainvälisten osaajien määrää**:

“*Poikkihallinnollista toimintaohjelmaa (Talent Boost) korkeasti koulutettujen henkilöiden kansainvälisen rekrytoinnin sekä Suomen pitovoiman lisäämiseksi edistetään. (Valtioneuvosto 2023: 76)*”

Hallitus selvittää työperusteisen maahanmuuton osalta pitovoimaan vaikuttavat tekijät ja edistää niitä muiden toimijoiden kanssa. (Valtioneuvosto 2023: 76)

Taustalla on pitkäaikainen huoli siitä, että Suomi ei ole riittävän houkutteleva maa kansainvälisten osaajien näkökulmasta: tänne ei tulla eikä täällä pysytä niin, että se vahvistaisi yritysten ja koko Suomen kilpailukykyä ja kasvua. Suomi onkin viime vuosina tehnyt mittavia toimia tilanteen kääntämiseksi. Esimerkkinä tästä on poikkihallinnollinen työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön **Talent Boost -ohjelma** (2023), joka käynnistyi vuonna 2020. Talent Boost -ohjelma keskittyy ratkomaan työperusteiseen maahanmuuttoon (työvoimapula-alat, erityisasiantuntijat, startup- ja kasvuyrittäjät) liittyviä

¹ Esiopetus on osa varhaiskasvatusta, ja siitä säädetään perusopetuslaissa (628/1998).

ongelmia. Toimintaohjelmassa edistetään myös koulutusperusteista maahanmuuttoa ja toimenpiteitä, joilla korkeakouluopiskelijat saataisiin valmistuttuaan jäämään Suomeen töihin.

Työperusteinen maahanmuutto on suhdanneherkkää, minkä Maahanmuuttoviraston (2024a, 2024b) tilastot hyvin osoittavat. Työntekijän ensimmäisten oleskelulupien hakumäärät ovat jonkin verran vaihdelleet. Vuonna 2021 hakemuksia oli 8529, kun taas vuosi 2022 oli hakemusten huippuvuosi (13 534). Hakemuksien määrä on tästä laskenut. Vuonna 2023 ensimmäisiä hakemuksia oli 11 270, joista 77 prosenttia sai myönteisen päätöksen. **Valtaosa myönteisen päätöksen saaneista päätyi työskentelemään Uudellemaalle, Varsinais-Suomeen ja Pohjois-Pohjanmaalle.** Tammi-syyskuussa 2024 hakemuksia oli jätetty 8074, mikä on kahdeksan prosenttia vähemmän kuin vastaavana ajankohtana vuonna 2023 (Maahanmuuttovirasto 2024b).

Erityisasiantuntijoiden oleskelulupahakemusten määrä on niin ikään laskenut. Kun vielä vuonna 2022 hakemuksia oli 2996, vuonna 2023 niitä oli enää 1604 ja tammi-syyskuussa 2024 vain 978, mikä on Maahanmuuttoviraston (2024b) mukaan ”historiallisen alhainen”. Laskun taustalla arvioidaan olevan yleinen taloudellinen kehitys sekä globaali kilpailu kansainvälisistä osaajista. **Yhtenä mahdollisena tekijänä on pidetty myös lainsäädännöllisiä ongelmia, jotka olisivat johtaneet englanninkielisten palvelujen, kuten varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen, puutteeseen tai joustamattomuuteen.**

Selvityksessä keskitytään toimeksiantajan ohjeistuksen mukaan Suomen kuuteen suurimpaan kaupunkiin, niin sanottuihin **C6-kaupunkeihin**. Nämä kaupungit ovat Espoo, Helsinki, Oulu, Tampere, Turku ja Vantaa, ja näissä valtaosa niin sanotuista kansainvälisistä osaajista asuu ja tekee työtä. Olemme näiden kaupunkien lisäksi tuoneet esimerkkejä myös muista Suomen kunnista silloin, kun se on ollut tarpeellista kokonaiskuvan saamiseksi.

Nykytilan ja laajentamisen esteiden lisäksi selvityksessä pohditaan englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen laajentamisen vaikutuksia opinpolun jatkuvaan perusopetuksesta toiselle asteelle (ja korkeakouluihin), kotimaisten kielten asemaan, opettajankoulutukseen sekä soveltuvien osin maahanmuuttaneiden, erityisesti lasten ja nuorten, kotoutumiseen.

1.2 Aineistot

Selvityksessä on hyödynnetty useita aineistoja, joista merkittävin on **haastatteluaineisto**. Olemme haastatelleet C6-kaupunkien ja muita aihealueen asiantuntijoita. Haastateltavia oli noin 50. Valtaosa haastatteluista toteutettiin Teams-sovelluksessa yksilö- tai pari- ja ryhmähaastatteluina, jolloin haastateltavat edustivat samaa organisaatiota. Haastattelut kestivät tyypillisesti noin tunnin, ja haastattelijoina oli 1–2 tutkijaa. Valtaosa haastatteluista videotallennettiin, jotta niiden käsittely ja analyysi olisi luotettavaa ja selvityksen aikaraameissa taloudellista ja sujuvaa. Noin 60 prosenttia haastateltavista antoi suostumuksensa siihen, että he voivat olla raportissa tunnistettavissa. Noin 40 prosenttia haastateltavista halusi, että selvityksen tulokset raportoidaan anonymisti. Muutamit haastateltavat myös edellyttivät, että haastatteluja ei tallenneta, ja tällöin tutkijat tekivät muistiinpanoja haastattelun

aikana. Jotta anonyymiys voitiin sitä haluaville taata, päädyimme ratkaisuun, jossa kaikkien tunnistettavuus häivytettiin. Tässä raportissa haastateltaviin viitataan yleisellä ammattinimikkeellä tai asiantuntijatehtävällä. Haastatteluissa olivat edustettuina seuraavat toimijat:

- opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), Opetushallitus (OPH) ja aluehallintovirasto (AVI)
- Kuntaliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) ja Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ)
- C6-kaupunkien varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen hallinnonala
- C6-kaupunkien englanninkielistä varhaiskasvatusta järjestävät päiväkodit ja englanninkielistä opetusta järjestävät koulut
- rekrytointi- ja asettautumispalvelut
- työ- ja elinkeinoelämän edustajat
- C6-kaupunkien yritysysteistyö

Olemme myös tehneet joillekin haastateltaville jälkikäteen **tarkennuspyyntöjä** sekä **tietopyyntöjä** muun muassa Kelalle, Opetushallitukselle, Kuntaliitolle, C6-kaupungeille ja muille kunnille, päiväkodeille ja kouluille, kansainvälisesti rekrytoiville yrityksille ja korkeakoulujen opettajankoulutusyksiköille sekä tutkijoille.

Käyttämämme **tilastoaineisto** koostuu varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä maahanmuuton tilastoista, jotka on poimittu seuraavista tietovarannoista:

- Tilastokeskus
- Varda (varhaiskasvatuksen tietovaranto)
- Vipunen (opetushallinnon tietopalvelu)
- VIRTATA-opintotietopalvelu (korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto)
- KOSKI-tietovaranto (opetus ja koulutus)
- Maahanmuuttovirasto
- Kuutoskaupunkivertailu (C6-kaupunkien palvelut)

Lisäksi olemme koonneet numeerista tietoa C6-kaupunkien ja muiden kuntien sekä yksityisten palveluntarjoajien verkkosivuilta, Opintopolusta, Opetushallituksen kunnille suunnatusta kyselystä sekä ammatillisten opettajakorkeakoulujen ja yliopistojen opettajankoulutuslaitosten verkkosivuilta. Tietoa on tarkennettu ja korjattu suorien tarkennus- ja tietopyyntöjen avulla.

Olemme hyödyntäneet myös **aiempia selvityksiä ja tutkimuksia**, jotka liittyvät kielenoppimiseen ja -opetukseen sekä yleisesti kieli- ja koulutuspolitiikkaan.

1.3 Keskeiset käsitteet

Selvitystä tehdessämme kävi jo alkuvaiheessa ilmi, että käsitteillä **englanninkielinen** tai **kaksikielinen** voidaan tarkoittaa hyvin monenlaista toimintaa. Käsitteiden käyttö vaihteli niin kaupunkien omilla verkkosivuilla, yksityisten palveluntarjoajien viestinnässä kuin tilastoinnissakin. Myös asiantuntijahaastatteluja tehdessämme oli tärkeä tarkentaa, mitä haastateltavat tarkoittivat, kun he puhuivat englanninkielisestä varhaiskasvatuksesta tai esi- ja perusopetuksesta. Myöskään paikallisille toimijoille ei ollut aina selvää, mitkä kunnan, päiväkodin tai koulun linjaukset ovat, miten niistä viestitään huoltajille ja miten linjauksia pedagogisesti toteutetaan. Tämä käsitteiden häilyvyys ja paikoittainen linjattomuus vaikeutti täsmällisen kokonaiskuvan hahmottamista. Tulosten luotettavuuden ja raportin luettavuuden vuoksi olemme tätä selvitystä varten ottaneet käyttöön seuraavat laajat määritelmät:

Englanninkielisellä varhaiskasvatuksella tarkoitamme varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022) mukaista varhaiskasvatusta, jossa englanti on toiminnan **ainoa tai pääasiallinen kieli**. Selvityksen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi päiväkodit, joissa tehdään englanninkielistä kielisuihkutusta tai joissa suomi (tai ruotsi) on toiminnan pääasiallinen kieli.

Englanninkielisellä esiopetuksella tarkoitamme opetusta, jossa englanti on **joko ainoa tai pääasiallinen kieli**, tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2016) mukaista **muuta laajamittaista kaksikielistä esiopetusta**, jossa vähintään 25 prosenttia toiminnasta järjestetään englanniksi. Esiopetusta, jossa alle 25 prosenttia opetuksesta järjestetään jollain muulla kuin opetuskielillä, kutsutaan kielirikasteiseksi esiopetukseksi, ja se on rajattu tämän selvityksen ulkopuolelle.

Englanninkielisellä perusopetuksella tarkoitamme opetusta, jossa englanti on **joko ainoa tai pääasiallinen opetuskieli**, tai perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2014) mukaista **muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta**, jossa kohdekielenä on englanti ja vähintään 25 prosenttia perusopetuksen koko oppimäärän opetuksesta järjestetään englanniksi. Englanninkielisellä perusopetuksella viitataan myös opetukseen, jota toteutetaan International Baccalaureate IB-opetussuunnitelman (IBO 2023) tai Helsingin eurooppalaisen koulun opetussuunnitelman (Opetushallitus 2012) mukaan. Kielirikasteinen perusopetus on rajattu selvityksen ulkopuolelle.

Tässä selvityksessä käytämme englanninkielisestä koulusta termiä **kansainvälinen koulu**, jos koulu käyttää sitä itse viestinnässään. Suomessa hyvin monenlaiset koulut nimittävät itseään kansainvälisiksi kouluiksi. Kansainvälisen koulun nimikettä käyttävät muun muassa seuraavanlaiset oppilaitokset:

Suomalaisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita noudattavat kunnalliset koulut, kuten Tampereen kansainvälinen koulu (The Finnish International School of Tampere, FISTA) ja Vantaan kansainvälinen koulu (International School of Vantaa). Opetus on maksutonta.

Kunnalliset koulut, jotka noudattavat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden lisäksi IB-koulujen opetussuunnitelmia ja tarjoavat opetusta 1–6-luokkalaisille Primary Years (PYP)-ohjelmassa ja/tai 7–9-luokkalaisille Middle Years (MYP)-ohjelmassa. Tällainen on esimerkiksi Espoo International School, jossa on MYP-ohjelma. Opetus on maksutonta.

Yksityiset (sopimus)koulut, jotka noudattavat suomalaisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Tällainen on Kulosaaren yhteiskoulu Helsingissä, jossa opetus on maksutonta.

Yksityiset koulut, jotka noudattavat International Baccalaureate (IB)-ohjelmaa. Suomessa tällainen koulu on Helsinki International School (HIS), jossa on lukukausimaksut.

1.4 Aiempia selvityksiä ja tutkimuksia

Viime vuosina on ilmestynyt useita selvityksiä ja tutkimuksia, jotka käsittelevät kielten tilaa varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen tai laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa. Osa niistä on keskittynyt erityisesti englannin kieleen ja sen asemaan, jotkut puolestaan suomen kieleen tai kattavammin eri kielten asemaan Suomessa. Erittelemme tässä aluvuossa **tuoreimpien julkaisujen havaintoja ja suosituksia**, jotka tarjoavat selvityksemme kannalta merkityksellistä tietoa arvioitaessa englanninkielisen varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen nykytilaa, laajentamisen tarpeita ja mahdollisia esteitä. Mukana on myös selvityksiä, joissa käsitellään perusopetuksen kielivalintoja (A1, A2) ja englannin kielen valta-asemaa.

Viimeaikaiset selvitykset (Pyykkö 2017; Skinnari & Sjöberg 2018; Peltoniemi ym. 2018; Vaarala ym. 2021; Alisaari ym. 2024) tuovat esille **englannin kielen kiistattoman vahvan aseman suomalaisessa kielikoulutuksessa**. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämä selvitys ”Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta” (Pyykkö 2017) kattoi vuodet 2010–2017. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen tilastojen mukaan vuosina 2000–2016 yhdeksän kymmenestä perusopetuksen oppilaasta opiskeli ensimmäisenä vieraana kielenä eli A1-kielenä englantia. Englanti oli Pyykön (2017) selvitystä edeltävinä vuosina ollut myös suosituin A2-kieli: sitä opiskelivat ne oppilaat, jotka olivat valinneet A1-kieleksi jonkin muun kielen kuin englannin. Kun A1- ja A2-kielen valinnat

yhdistetään, lähes jokainen koululainen (99 %) opiskeli 2020-luvun taitetta lähestyttäessä A-kielenään englantia.

Pyykön selvityksessä esitettiin, että A1-kielen opiskelu varhennetaan alkamaan viimeistään ensimmäisen opintovuoden kevätlukukaudella siten, **että A1-kielen valinnassa tulee suosia muita kieliä kuin englantia. A2-kieli suositeltiin alkamaan kolmannelta luokalta ja se olisi pääosin englanti.** (Pyykkö 2017: 34–124.) Nämä suositukset eivät ole toteutuneet (esim. Vaarala ym. 2021; Alisaari ym. 2024). Lisäksi suositeltiin, että Opetushallitus yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien kanssa kehittää tapoja, joilla voidaan tunnistaa, tukea ja hyödyntää monikielisyyttä aiempaa paremmin niin oppijoiden, koulujen kuin paikallisten yhteisöjen vahvuutena (Pyykkö 2017).²

Jyväskylän yliopiston rahoittaman ja Kielikoulutuspolitiikan verkoston tutkijoiden toteuttaman ”Kielivaranto. Nyt!: Monikielisyys vahvuudeksi -selvityksen (2017) seuranta” -selvityksen (Vaarala ym. 2021) tavoitteena oli luoda tilannekuva suomalaisesta kielikoulutuksesta ja kielikoulutuspolitiikasta sen jälkeen, kun A1-kielen opetuksen varhentaminen oli laajennettu valtakunnalliseksi vuonna 2019. Selvityksessä tarkasteltiin myös sitä, mitä muille Pyykön (2017) esittämille havainnoille ja suosituksille oli tehty.

Selvityksen perusteella A1-kielen varhentamisen tavoite oli Suomessa toteutunut. Muun muassa haastatellut sivistystoimenjohtajat pitivät A1-kielen varhentamista tärkeänä samoin kuin kielten sisällyttämistä jo varhaiskasvatukseen. Pyykön (2017) ehdotuksesta poiketen varhentamisen kieli oli edelleen kuitenkin pääsääntöisesti englanti. Vuonna 2020 niin perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 kuin vuosiluokilla 7–9 A-kielivalinnat painottuivat vahvasti englannin kieleen. Monessa kunnassa valinnanvaraa ei ollut lainkaan, ja englannin asemaa ainoana A1-kielenä myös kritisoitiin. (Vaarala ym. 2021.)

Vuonna 2018 julkaistiin opetus- ja kulttuuriministeriön teettämä selvitys ”Varhaista kieltenopetusta kaikille” (Skinnari & Sjöberg 2018), jossa keskityttiin **varhentamisen mahdollisiin esteisiin perusopetuksessa.** Selvityksessä tarkastelluista 302 kunnasta A1- ja/tai B1-kielen opetus oli varhennettu 116 kunnassa (38,4 % kunnista), ja yleisimmin **varhennettu A1-kieli oli englanti.** Varhentamiseen liittyvien myönteisten kokemusten ohella (ks. myös Inha 2018; Inha & Huhta 2019; Huhta & Leontjev 2019; Skinnari ym. 2020) selvitys toi ilmi **englannin valta-aseman varhentamisen kielenä muihin kieliin verrattuna.** Varhennetun kieltenopetuksen esteinä olivat esimerkiksi kelpoisten ja ikätasaisen opetuksen antamiseen sopivien **opettajien riittävyys sekä vaikeudet turvata opinpolun jatkumia.**

Vuonna 2018 ilmestyi myös toinen opetus- ja kulttuuriministeriön teettämä selvitys laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tilanteesta ja tulevaisuudesta (Peltoniemi, Skinnari, Mård-Miettinen & Sjöberg 2018). Aineisto oli moninainen: kaikille Suomen kunnille lähetetyn sähköisen kyselyn vastaukset,

² Syksyllä 2018 muutettiin tuntijakoasetusta (422/2012, 6 §) siten, että A1-kielen opetuksen vuosiviikkotuntimäärään lisättiin 2 vuosiviikkotuntia. Ne jyvitettiin vuosiluokille 1–2 siten, että A1-kielen opetus tulee nykyisin aloittaa viimeistään 1. vuosiluokan kevätlukukaudella vähintään 0,5 vuosiviikkotunnilla.

tilastot sekä haastattelut viidessä kunnassa. Haastateltavina oli viranhaltijoita, varhaiskasvatuksen henkilöstöä, opettajia, oppilaita ja huoltajia. Tulosten perusteella toiminta oli monissa kunnissa lisääntynyt selvitystä edeltäneiden viiden vuoden ajan koko Suomessa, joskin painottuen eteläiseen Suomeen. Sekä muussa laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa että suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa **englanti oli yleisin kohdekieli**. Toiminnan laajentamista ennakoivien kuntien joukossa painottuivat pienet ja keski-suuret kunnat, erityisesti näitä kuntia oli keski-suussa Suomessa. Myös tämän selvityksen mukaan opettajien rekrytoinnissa oli ollut haasteita. Kiinnostavia olivat myös pohdinnat siitä, että kielipainotusluokat **voivat vahvistaa oppilaiden eriytymistä kotitaustan mukaan** (ks. myös Kosunen ym. 2024).

Selvityksen (Peltoniemi ym. 2018) lopputulemana esitettiin suosituksia kaksikielisen toiminnan huomioimisesta osana kansallisen kielivarannon kehittämistä, opetussuunnitelmatyöstä ja kielenoppimisen jatkumoista, verkostoitumisen tuesta ja toiminnan koordinoinnista, valtionavustuksen suuntaamisesta sekä opettajankoulutuksen laajentamisesta ja suuntaamisesta. Suositukseen sisältyi muun muassa **kaksikielisen toiminnan kattavampi tiedonkeruu ja tilastointi, toiminnan selkeä kuvaaminen paikallisissa varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa sekä työajan turvaaminen toiminnan kehittämiseen**. Lisäksi ehdotettiin kaksikielisen toiminnan valtakunnallista koordinointia sekä paikallistasolla vertaistoiminnan järjestämistä ja verkostoitumisen tukemista kuntien sisällä ja niiden välillä. Valtionavustusten suuntaamista kaksikieliseen toiminnan jatkamiseen ja uuden aloittamiseen suositeltiin jatkettavaksi; valtionavustuksissa olisi erityisesti huomioitava yksikielissä kunnissa asuvien, maahanmuuttajataustaisten ja kielenoppimisessa erityistä tukea tarvitsevien lasten mahdollisuus kaksikieliseen toimintaan. Kaksikielistä opetusta koskevaa opettajien perus- ja täydennyskoulutusta suositeltiin lisättäväksi. Tämän lisäksi suositeltiin kuntien tukemista kaksikielisestä toiminnasta tiedottamisessa sekä lasten ja yhteiskunnan monikielisuuden tukemista tarjoamalla kaksikielistä toimintaa monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä ja eri kielillä. (Peltoniemi ym. 2018.)

Opetushallituksen ja Ajatuspaja Magman selvitys ”Kieltenopetuksen nykytila ja tulevaisuuden visiot” (Alisaari ym. 2024) pyrkii ehdottamaan ratkaisuja kielenopetuksen kehittämiseksi tiedostaen, että monet aiempien selvitysten ehdotukset eivät ole toteutuneet tai ovat toteutuneet vain osin. Selvitykseen sisältyi laaja kyselyaineisto (peruskoulu- ja lukio-kyselyssä 963 vastaajaa; korkeakoulukysely 167 vastaajaa) ja lisäksi asiantuntijakeskusteluja (n=8). Hyvin suuri osa (81 %) kyselyihin vastanneista koki, **että englanti on ja tulee jatkossakin olemaan Suomessa yleisesti käytettävä kieli**. Selvityksessä esitetään muun muassa, että kielenopetuksen kehittämistyössä tulisi olla tavoitteena aktiivinen kansalaisuus ja jokaisen oikeus omien kielellisten valmiuksiensa ja monikielisen osaamisen kehittämiseen. Kielenopetuksen varhentamisessa kannatetaan Pyykön (2017) sekä Vaaralan ym. (2021) aiemmin esittämää linjaa, jonka mukaan varhentamisen ensimmäiseksi kieleksi tulisi valita englannin sijaan jokin muu kieli. (Alisaari ym. 2024.)

Skinnari ja Sjöberg (2018: 25–26) muistuttavat, että varhainen kielenoppiminen ei koske vain Suomea vaan on eurooppalainen tavoite. Lisäksi he toteavat Graddoliin (2006: 88–91) viitaten, ettei kielenopetuksen varhentaminen tai tavoite lisätä englannin opetusta ole vain kasvatuksellinen vaan myös poliittinen ja taloudellinen kysymys. Kielikasvatukseen

ja -koulutukseen liittyvät kielivalinnat ovatkin aina myös ideologisia valintoja, jotka juontuvat lukuisista eri tekijöistä ja toisaalta vaikuttavat suurempaan yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen.

Oikeusministeriö teetti tutkimuksen englannin kielen asemasta Suomessa (Laitinen ym. 2023). Tutkimus kohdistui englannin kielen käytön laajuuteen kolmella yhteiskunnallisesti keskeisellä alueella: julkishallinnossa, elinkeinoelämässä sekä korkeakouluissa ja tieteessä. Tutkimuksen osana tehdyssä laajassa kyselytutkimuksessa (n=1750) vastaajina oli elinkeinoelämän, julkishallinnon ja korkeakoulujen johtajia. Tutkimuksen tarvetta motivoi **englannin aseman muutos Suomessa**. Esimerkiksi kansalliskielistrategiassa (2021) todetaan englannin olevan merkittävä *lingua franca*, jota tarvitaan myös kansainvälisesti toimivassa Suomessa. Lisäksi valtioneuvoston julkaisemassa tiekartassa (2021: 31) on esitetty tavoitteeksi **julkisten palveluiden laaja saatavuus englanniksi vaarantamatta kotimaisilla kielillä annettavia palveluita**.

Tutkimus nostaa keskusteluun englannin kielen vahvaan asemaan liitettyjä uhkakuvia, mutta suomalaisten suhtautumista englantiin pidetään tämän ja aiemman tutkimuksen perusteella kuitenkin pragmaattisena: englantia käytetään, jos ja kun sitä tarvitaan, ja suhtautuminen englannin kieleen on usein neutraalia (Laitinen ym. 2023; Leppänen ym. 2009, 2011). **Tulokset osoittavat, että Suomi on yhä selkeästi suomenkielinen maa**, jossa suomea käytetään päivittäin kaikilla kolmella tutkimuksen kohteena olleella alueella (elinkeinoelämässä 99 %, julkishallinnossa 97 % ja korkeakouluissa 93 % vastanneista). Ruotsin käyttö oli huomattavasti vähäisempää.

Tutkimuksen perusteella suomen kielen taito on edelleen tärkeä kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla (Laitinen ym. 2023: 113). Englannin asema ja merkitys sen sijaan vaihtelevat merkittävästi eri aloilla. **Englanti on tärkeä erityisesti suurissa yrityksissä sekä teollisuudessa ja palveluissa. Alueellisesti englanti oli käytössä eniten Uudellamaalla**. Yrityksissä englanti koettiin tärkeämmäksi ulkoisessa kuin sisäisessä viestinnässä. Vaikka palveluissa englannin rooli vaihtelee, palvelualojen vastaajista 80 prosenttia totesi, että yritys palvelee asiakkaita tarvittaessa myös englanniksi. Julkishallinnolla on halukkuutta tarjota palveluita myös englanniksi, vaikka kielilaki ei tähän velvoita. Kaupunkikohtaisesti tästä on myös tehty virallisia sitoumuksia. Esimerkiksi **Espoossa** vuonna 2017 englanti otettiin asiointikieleksi kotimaisten kielten rinnalle. Julkishallinnossa tarve englannin käyttöön nähtiin kuitenkin selvästi vähemmän tärkeänä kuin korkeakouluissa. Elinkeinoelämän näkemys englannin käytön tärkeydestä sijoittui tähän väliin. (Laitinen ym. 2023.)

Tutkimuksessa todetaan, että **englannin kielellä on merkitystä Suomen houkuttelevuuteen** (työntekijät, opiskelijat, tutkijat) ja **kotoutumiseen**. Englannin käyttöä pidetään tärkeänä etenkin kansainvälisen yhteistyön sekä **kansainvälisten osaajien veto- ja pitovoiman kannalta**. Toisaalta moni elinkeinoelämän edustaja haluaa pitää kiinni nykyisen kaltaisista suomen kielen osaamiseen liittyvistä vaatimuksista. Lisäksi tutkimus toi esille sen, että julkishallinnossa tarvitaan apua myös muunkielisten asiakkaiden palvelemiseen (Laitinen ym. 2023: 103).

Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan, että Englanti ei pääosin ole johtanut suomen kielen aseman heikkenemiseen, mutta se on suurempi uhka Ruotsille. Kielellistä kuplautumista kuitenkin pidetään riskinä, sillä kielellisten kuplien nähdään lisäävän segregatiota. Suosituksena tutkimuksessa esitetään, **että Englannin asemaa ei ole tarpeen rajoittaa tai kaventaa lainsäädännön keinoin**, joskaan Englannin nostamista Suomen kolmanneksi viralliseksi kieleksi ei esitetä. Sen sijaan tutkimuksessa peräänkuulutetaan joustavaa monikielisyttä ja myös kotimaisten kielten oppimiseen tukevia rakenteita, mukaan lukien kielellinen suvaitsevuus ja kielitietoisuus kansallisina tavoitteina. Lisäksi esille nostetaan tarve selkeälle kielelle, sillä Englanti ei ole välttämättä vahvin maahanmuuttaneiden kieli. (Laitinen ym. 2023.)

Oikeusministeriön tilaamassa Tiina Onikki-Rantajääskön (2024) selvityksessä ”Suomi osallisuuden kielenä. Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolivälissä” tarkastellaan myös Englannin asemaan liittyvää uhkapuhetta. Uhkapuhe jäsennetään selvityksessä neljään teemaan, joita ovat 1) suomen kielen käyttöala, 2) Englannin sanojen lainautuminen Suomeen, 3) limittäiskieleily sekä 4) yleiskielen hallinnan puutteet/huojunta. Päätelmien mukaan suomen kielen asema ei yleisesti ottaen ole uhattuna. Suomen kieli on puhujamäärän suhteen ennemmin keskikokoinen kuin pieni kieli. Sen asema on myös lainsäädännöllisesti turvattu yhtenä Suomen ja EU:n virallisena kielenä. Suomen kieltä ei kuitenkaan puhuta juuri muualla kuin Suomessa eikä sen asemaa puolusteta muualla. Siksi Suomessa valtiolla ja yhteiskunnalla on Onikki-Rantajääskön (2024: 9, 24) mukaan **velvollisuus huolehtia sekä suomen kielen asemasta että kaikkien (erilaisista taustoista tulevien ja suomea eri tavoin osaavien) suomenpuhujien kielellisistä oikeuksista**.

Lisäksi selvityksessä muistutetaan, että maahanmuuttaneiden joukko on hyvin moninainen ja että moni maahanmuuttanut puhuu paremmin muuta kieltä kuin Englantia. Tämän vuoksi Englannin kielen käyttö **ei välttämättä lisää yhdenvertaista osallisuutta** suomalaisessa yhteiskunnassa. Onikki-Rantajääskön selvityksessä (2024: 24) esitetään, että segregatiion ehkäisemiseksi tulee välttää järjestelyjä, joissa maahanmuuttaneet ryhmytyvät vain keskenään. Lisäksi kannustetaan monikielisiin käytänteisiin ja kielellisistä käytänteistä neuvottelemiseen avoimesti.

Selvityksessä otetaan kantaa myös varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Sen mukaan suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa vähintään yhdellä aikuisella tulisi olla lapsiryhmässä riittävä suomen kielen taito ja että varhaiskasvatukseen tulisi määritellä suomi toisena kielenä (S2) -opettajan kelpoisuusvaatimukset. Oikeuden S2-opetukseen tulisi olla lakisääteinen silloin, kun suomi ei ole lapsen äidinkieli. Johtopäätöksenä myös esitetään, **että kaksi- ja monikielistä (korkea)koulutusta suosittaisiin yksikielisen Englanninkielen koulutuksen sijaan**. (Onikki-Rantajääskö 2024.)

Selvityksen mukaan suomen kielestä tulee huolehtia myös muussa kuin suomenkielisessä opetuksessa, jotta **suomenkieliset opinpolut taattaisiin** kaikille maahanmuuttaneille. Suomeen tulevien perheiden pitäisi saada **jo alussa totuudenmukaista tietoa** siitä, että käytännössä suomalaiseen yhteiskuntaan integroituminen edellyttää suomen taitoa. (Onikki-Rantajääskö 2024.)

Selvityksen lopuksi Onikki-Rantajääskö (2024: 276–284) esittää kokonaisvaltaista kielipoliittista ohjelmaa. Hän perustelee tätä muun muassa sillä, että mikäli strategisia päätöksiä ei tehdä, suuntana on englannin kielen käytön lisääntyminen, palveluiden kielellisen laadun heikentyminen ja väestöryhmien kielellinen kuplautuminen. Englanninkielisyys voi palvella kansainvälisten osaajien perheitä mutta myös lisätä yhteiskunnan eriarvoistumista ja **englanninkielisen koulutuseliitin muodostumista**. (Onikki-Rantajääskö 2024.) Samansuuntaisesti todetaan Saarikiven ja Koskisen (2023) selvityksessä, jossa kielivalinnat nähdään osana yhteiskuntaluokkien muodostumista. Suomenkielisen eliitin kouluttautuminen englanniksi yleistyy yhä aikaisemmalta tasolta. Riskiksi voi selvityksen mukaan muodostua se, jos englanninkielisiä palveluita ei tarjota suomen- ja ruotsinkielisten palveluiden rinnalla vaan niiden sijasta.

Riskit ovat realistisia, mutta ne myös luovat hyvin jähmeän ja moralisoivan kuvan maahanmuutosta, kielivalinnoista ja koulutuspolitiikasta. Olipa kyse sitten esimerkiksi kansainvälisten osaajien, pakolaistaustaisten maahanmuuttaneiden, suomalaisten paluumuuttajien tai Suomessa asuvien suomen- tai ruotsinkielisten perheiden tilanteista, heidän tarpeitaan on kuunneltava ja tuettava (ks. myös Korpela 2023).

2 ENGLANNINKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN NYKYTILA JA HAASTEET

2.1 Lainsäädäntö ja rahoitus

Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö

Lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018). Varhaiskasvatus koskee pääsääntöisesti 0–6-vuotiaita lapsia, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä, ja sitä voidaan toteuttaa joko päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Selvityksessä keskitymme päiväkotitoimintaan, joka on englanninkielisen varhaiskasvatuksen kannalta laajimmin toteutettuna keskeisin toimintamuoto.

Esiopetuksesta, joka kuntakohtaisesti on voitu päättää järjestettäväksi joko osana varhaiskasvatusta tai perusopetusta, säädetään perusopetuslaissa (628/1998). Päiväkotien yhteydessä järjestettävässä esiopetuksessa sovelletaan varhaiskasvatuslakia, kun se koskee ryhmäkokoja, henkilöstömitoitusta ja valvontaa (ryhmäkoosta ja henkilöstön riittävydestä erit. 25 § sekä 34–37 §, valvonnasta 55–58 §).

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatuslain 2 §:n mukaan ”lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.” Sen tulee edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä varmistaa lapselle turvallinen ympäristö varhaiskasvatuspäivien ajaksi. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa toimia lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §). Näille periaatteille rakentuu myös englanninkielinen varhaiskasvatus.

Valtionosuus- ja valtionavustusjärjestelmä

Valtio rahoittaa kuntien palveluja valtionosuuksilla ja valtionavustuksilla. Valtionosuuksia ovat **kuntien peruspalveluiden valtionosuudet** sekä erilliset **opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet**. Valtionosuudet ovat yleiskatteellisia, eli kunnat voivat päättää niiden kohdistamisesta itsenäisesti. Valtionosuuksien määrää varten lasketaan kunnan laskennalliset kustannukset esimerkiksi kunnan ikärakenteen, työttömyysasteen, asukastiheyden ja vieraskielisten asukkaiden määrän mukaan. Tämä summa kerrotaan peruspalvelujen

valtionosuusprosentilla, joka säädetään vuosittain. Esimerkiksi vuonna 2024 valtionosuusprosentti oli 21,92. (Opetushallitus 2024a.) Vuoden 2025 prosentin ennakoidaan olevan 25,08. Prosentin nosto johtuu pääasiassa kuntien laajentuneista tehtävistä, joista merkittävimpiä ovat kunnille siirtyneet työvoimapalvelut. Loput noin 75 prosenttia kunta rahoittaa omista verotuloistaan. (Valtiovarainministeriö 2024.) Laskennallisten kustannusten rahoittamisen lisäksi tehdään verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus, jossa verotulojen tasausrajan ylittäviltä kunnilta siirretään valtionosuutta verotulojen tasausrajan alle jääville kunnille. Vuoden 2025 ennakoivissa laskelmissa Espoo, Helsinki, Tampere, Turku ja Vantaa ylittävät tasausrajan, kun taas Oulu jää tasausrajan alle (Valtiovarainministeriö 2024).

Opetus- ja kulttuuritoimen **peruspalveluiden valtionosuuksilla** rahoitetaan varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta, kirjastotoimea, yleistä kulttuuritoimea ja taiteen perusopetusta. Siten englanninkielisen perusopetuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäminen rahoitetaan samoista valtionosuuksista ja verotuloista kuin suomen- tai ruotsinkielisenkin. Valtionosuuksilla rahoitetaan myös sellaista toimintaa, jota kuntien peruspalveluiden valtionosuus ei kata. Näitä tehtäviä ovat muun muassa koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, perusopetukseen valmistava opetus, aikuisten perusopetus ja ulkomaankoulujen rahoitus. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää rahoituksen myöntämisestä opetuksenjärjestäjäkohtaisesti.

Valtionavustukset ovat valtionosuuksia huomattavasti pienempiä, ja niillä rahoitetaan tiettyä, korvamerkittyä toimintaa. Valtionavustuksia on aika ajoin ollut jaossa laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen, jolloin niitä on voinut soveltaa myös osittain tai täysin englanninkielisen koulutuksen käynnistämiseen tai laajentamiseen. Valtionavustuksia ei yleensä myönnetä jo olemassa olevan toiminnan jatkamiseen.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen rahoitus ja järjestäminen

Varhaiskasvatustilain 5 §:n mukaan kunnan on järjestettävä laissa säädettyä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lain 5 §:n mukaan kunta voi myös hankkia palvelut tai antaa palvelusetelin. Kunta voi järjestää varhaiskasvatusta siten kuin kuntalain (410/2015) 8 ja 9 §:ssä säädetään. Hankittaessa palveluja toiselta palveluntuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksessa voidaan antaa palvelun käyttäjälle sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) mukainen palveluseteli. Kunta tai kuntayhtymä on velvollinen suorittamaan yksityiselle palveluntuottajalle korvausta vain osoittamiensa henkilöiden käyttämisestä lasten varhaiskasvatuspalveluista ja palveluseteliä käytettäessä hyväksymälleen yksityiselle palveluntuottajalle enintään palvelusetelin arvoon saakka.

Palvelut on pyrittävä järjestämään lähellä palveluiden käyttäjiä ja huomioiden asutuksen sijainnin lisäksi liikenneyhteydet. Varhaiskasvatuksen järjestämisvelvoite koskee lain 6 §:n mukaan lapsen kotikuntaa. Kunnan on kuitenkin järjestettävä varhaiskasvatusta myös muille lapsille, jotka asuvat kunnassa huoltajiensa työn, opiskelun, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi, sekä kiireellisissä tapauksissa myös muille kunnassa oleskeleville lapsille. Tämän

lisäksi kunta voi omasta aloitteestaan järjestää varhaiskasvatusta toisessa kunnassa asuvalle lapselle. Kunnalla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä tai saamen kielellä saamen kielilain (1086/2003) mukaisesti. **Oikeudesta englanninkieliseen varhaiskasvatukseen sen sijaan ei säädetä laissa.** Haastatteluaineistomme perusteella lähtökohta C6-kaupungeissa kuitenkin on, että jos tarvetta englanninkieliselle varhaiskasvatukselle esiintyy, sitä pyritään järjestämään. Kumppanina tai itsenäisenä toiminnan järjestäjänä toimii tällöin tyypillisesti yksityinen palveluntuottaja.

Lainsäädäntö mahdollistaa sen, että toisin kuin perusopetuksen palveluja (ks. luku 3.1) **varhaiskasvatuspalveluja on mahdollista järjestää voittoa tavoittelevana, yhtiömuotoisena toimintana.** C6-kaupungeissa tarjotaan sekä suomalaisessa omistuksessa että kansainvälisessä omistuksessa järjestettyä yksityistä varhaiskasvatusta. Kuntien ohjaus-, neuvonta- ja valvontapalveluiden tehtävä on seurata myös näiden päiväkotien laatua varsin tarkasti aina tiloista ja hygieniasta varsinaiseen toimintaan saakka (ks. myös luku 2.3).

Kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen sovelletaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009; uud. 618/2021, 1 §). Varhaiskasvatuslain 60 §:n mukaisesti kunnan on osoitettava voimavaroja valtionosuuden perusteena olevaan lasten varhaiskasvatukseen. Kunnat ja kuntayhtymät voivat saada varhaiskasvatuslain mukaiseen toimintaan valtionavustusta valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009). Varhaiskasvatukseen voidaan myös myöntää erityisavustusta koulutuksellista tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009, § 44 a). Sama koskee perusopetusta, josta kirjoitetaan luvussa 3. Lisäksi kunnat ja kuntayhtymät voivat saada valtionavustusta investointeihin (Laki valtionavustuksista 688/2001).

Kuntalaissa (410/2015, 9 §) säädetään, että kunta tai kuntayhtymä voi tuottaa järjestämistänsä kuuluvat tehtävät, varhaiskasvatus mukaan lukien, itse tai hankkimalla palvelut muulta palveluntuottajalta ostopalveluna. Kun varhaiskasvatuspalveluita hankitaan muulta palveluntuottajalta, järjestämistänsä kuuluu kunnalla tai kuntayhtymällä. **C6-kaupungeissa tyypillisin tapa järjestää englanninkielisiä varhaiskasvatuspalveluita on se, että perhe hankkii ne yksityiseltä palveluntuottajalta kunnan myöntämän palvelusetelin (nk. palvelusetelipäiväkodit) tai yksityisen hoidon tuen avulla.** Palvelusetelipäiväkodeille on kuitenkin asetettu tiettyjä laatuksiteerejä. Tällainen voi olla esimerkiksi vaatimus mahdollisuudesta kokovuotiseen varhaiskasvatukseen tai varhaiskasvatuksen tarjoamisesta aamukuudesta iltakuuteen (ks. esim. Tampereen kaupunkiseudusta [Tampereen kaupunki 2022](#) sekä Jyväskylän alueesta [Vertikal 2021](#)). Tiedot hyvinvointialueen palvelusetelipalvelun tuottajista, palveluista ja hinnoista tulee olla julkisesti saatavilla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023).

Selvityksen valmistumisen aikaan palveluseteli oli ensisijaisesti käytetty tapa järjestää englanninkielistä tai englannin kieleen painottuvaa varhaiskasvatuspalvelua viidessä C6-kaupungissa (Espoossa, Oulussa, Tampereella, Turussa ja Vantaalla). Perheiden on myös mahdollista hankkia varhaiskasvatuspalvelu suoraan yksityiseltä palveluntuottajalta, joka voi saada palvelun tuottamiseen Kelan myöntämää yksityisen hoidon tukea. C6-kaupungeista ainoastaan Helsingissä tämä oli ensisijainen käytettävissä oleva tapa englanninkielisen

tai englannin kieleen painottuvan varhaiskasvatuspalvelun hankkimiseen. On kuitenkin huomattava, että samassakin toimipaikassa voi olla lapsia eri varhaiskasvatuksen järjestämismuodoilla, esimerkiksi päiväkodissa voi olla lapsia sekä palvelusetelillä että yksityisen hoidon tuella. (Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda 2024, tilastot vuosilta 2021 ja 2022.)

Varhaiskasvatuksen kustannuksista C6-kaupungeissa ei ole tähän selvitykseen ollut saatavissa toimintakielen mukaan eriteltyä tilastotietoa. Tiedetään kuitenkin, että niin C6-kaupungeissa yhtenä joukkona kuin kaikissa C6-kaupungeissa erikseen suurin osa varhaiskasvatuksen vuosittaisista kustannuksista kohdistuu kunnan itse tuottamaan varhaiskasvatukseen. Vuonna 2022 kunnan tuottaman varhaiskasvatuksen osuus C6-kaupunkien kokonaiskustannuksista (yhteensä 1 335 248 764 €) oli noin 81 prosenttia (1 082 157 743 €, kaupungeittain 67,9–87,7 %), palvelusetelillä järjestetyn varhaiskasvatuksen osuus noin 7,8 prosenttia, yksityisen hoidon tuella järjestetyn varhaiskasvatuksen osuus noin 3,2 prosenttia, ostopalveluna hankitun varhaiskasvatuksen osuus noin 1,5 prosenttia ja lasten kotihoidon tuen osuus noin 6,4 prosenttia (Helsingin kaupunginkanslia 2024). Englanninkielisen varhaiskasvatuksen kustannukset, jotka kohdistuvat pääosin palvelusetelillä sekä yksityisen hoidon tuella järjestettyyn varhaiskasvatukseen, poikkeavat näin ollen olennaisesti kustannusten kokonaismallista.

Englanninkielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kustannukset ja hinta perheille

Kunnan järjestämästä varhaiskasvatuksesta perittäviin maksuihin päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sovelletaan lakia varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista (1503/2016, 1 §). Tämän lain 3 §:n mukaisesti varhaiskasvatuksesta perittävä maksu voidaan periä perheen maksukyvyyn mukaan, eikä se saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Maksuja arvioitaessa huomioidaan perheen koko ja kuukausitulot sekä varhaiskasvatusaika ja mahdolliset varhaiskasvatuksessa olevat sisarukset. Perheen ensimmäisen, kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa olevan lapsen varhaiskasvatusmaksu voi olla enintään 311 euroa kuukaudessa, eikä alle 30 euron jäävää maksua peritä. Muusta kunnan järjestämästä ja kunnan tilapäisesti antamasta varhaiskasvatuksesta kunta voi periä päättämänsä asiakasmaksun (Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1503/2016, 3, 5–6, 8 §). Esiopetus on perusopetuslain (628/1998, 31 §) mukaan maksutonta. Esiopetuksen maksuttomuus ei koske esiopetuspäivään mahdollisesti liittyvää täydentävää varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuspalveluiden hinnanmuodostukseen ja perheille maksettavaksi jäävään kuukausihintaan vaikuttaa lisäksi useita muita tekijöitä, joista tärkein on se, kuka varhaiskasvatuspalvelun järjestää. Kunnan tarjoama englanninkielinen varhaiskasvatus on asiakkaalle samanhintaista kuin muukin kunnan varhaiskasvatus, sillä kaikessa kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa tulee noudattaa asiakasmaksulakia (1503/2016). Haastateltavien asiantuntijoiden mukaan sen järjestäminen ei pääkaupunkiseudulla ole merkittävästi kalliimpaa kuin suomenkielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen. Tähän vaikuttaa muun muassa se, että varhaiskasvatusryhmiin on saatu riittävästi lapsia ja myös henkilöstöä hakeutuu vapaana oleviin tehtäviin aktiivisesti. C6-kaupungeissa englanninkielinen varhaiskasvatus on toistaiseksi kuitenkin lähes kokonaan yksityisten palveluntuottajien

toteuttamaa (ks. luku 2.4), joskin haastattelujen ja kaupunkien verkkosivujen perusteella näyttää olevan erilaisia tulkintoja siitä, mitä tarkoitetaan englanninkielisellä varhaiskasvatuksella ja miten sitä käytännössä toteutetaan.

Varhaiskasvatuspalveluita ei koske perusopetusta sitova lainsäädäntö, jonka mukaan palvelun tulee olla voittoa tuottamatonta (Perusopetuslaki 628/1998, 7 §). **Yksityiset palveluntuottajat, jotka englanninkielisen varhaiskasvatuksen tarjoamisesta pääasiallisesti vastaavat, voivatkin periaatteessa vapaasti määrittellä hintatasonsa.** Varhaiskasvatuksen todelliset kustannukset eivät yleensä siirry suoraan perheille maksettavaksi, sillä suurin osa yksityisten palveluntarjoajien varhaiskasvatuspalveluista järjestetään Suomessa perheen asuinkunnan myöntämän palvelusetelin tai Kelan myöntämän yksityisen hoidon tuen avulla (ks. luku 2.1). Lisäksi kunta voi maksaa varhaiskasvatuksesta kuntalisää, joka vähentää asiakasmaksua (Kela 2024) tai tarjota rajoitetusti maksutonta varhaiskasvatusta esimerkiksi tietyn ikäisille lapsille. Esimerkiksi C6-kaupungeista Helsinki, Espoo, Oulu ja Turku olivat mukana kolmivaiheisessa vuonna 2018 käynnistyneessä kokeilussa, jossa tuettiin 5-vuotiaiden varhaiskasvatusta enintään neljän maksuttoman päivittäisen tunnin verran (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020), mikä käytännössä saattoi enimmillään tarkoittaa noin 150–160 euron maksualennusta kokoaikaisesta varhaiskasvatuksesta. Kokeilu on jo päättynyt, mutta sama käytäntö oli [Helsingissä](#) ja [Espoossa](#) voimassa myös selvityksen valmistumisen aikaan syksyllä 2024. Joissain tapauksissa myös huoltajan työnantaja on voinut järjestää varhaiskasvatuksen työpaikan yhteydessä, ja haastatteluissa mainittiin Supercell esimerkkinä tällaisesta työnantajasta.

Palveluseteliä käytettäessä varhaiskasvatuksen lopullinen hinta perheille määrittyy kunnan päättämän palvelusetelin arvon mukaan. Tähän vaikuttavat perheen koko ja tulot sekä lapsen varhaiskasvatuksessa viettämä aika. Palvelusetelillä hankittavan palvelun hintaa rajoittaa se, että palvelusetelin arvon on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluseleleistä annetun lain (569/2009, 7 §) mukaisesti pysyttävä kohtuullisena. Kohtuullisuutta arvioitaessa huomioidaan muun muassa se, mitkä olisivat vastaavan palvelun tuottamisesta aiheutuvat kustannukset kunnan omana tuotantona, ja mikä on asiakkaan maksettavaksi jäävä arvioitu omavastuuosuus (lisätietoa Kuntaliitto 2019).

Kaikilla Suomessa pysyvästi asuvilla lapsilla on lakisääteinen oikeus yksityisen hoidon tukeen (Kela, kirjallinen tiedonanto 10.10.2024). Kelan myöntämä yksityisen hoidon tuki koostuu hoitorahasta ja tulosidonnaisesta hoitolisästä, ja se voi olla korkeintaan lapsen varhaiskasvatusmaksun suuruinen. Perheelle jää maksettavaksi varhaiskasvatusmaksun ja yksityisen hoidon tuen erotus. Lisäksi kunta voi maksaa yksityisen hoidon tuen erillistä kuntalisää. Yksityisen hoidon tukea ei voi saada, jos lapsella on paikka kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa. (Kela 2024.) Myös yksityisen hoidon tuella järjestetyssä varhaiskasvatuksessa asiakkaan maksamiin hintoihin vaikuttavat palveluntarjoajan asettaman yleisen hintatason lisäksi lapsen ikä, varhaiskasvatuspäivien määrä, mahdollinen sisaralennus sekä kuntien maksamat mahdolliset lisät.

Perheiden varhaiskasvatuspalvelusta maksamissa hinnoissa on vapaasti saatavilla olevien hintatietojen ja haastatteluaineistomme perusteella eroja sekä kilpailevien palveluntuottajien välillä että useissa toimipisteissä toimivien palveluntuottajien hinnoissa myös

paikallisesti. Palvelusetelillä yksityiseltä toimijalta ostettu varhaiskasvatus on perheelle yleensä hieman kunnallista varhaiskasvatusta kalliimpaa, mutta hintaero on haastatteluaineistomme ja vapaasti saatavilla olevien hintatietojen perusteella perheelle maltillinen, korkeintaan muutamia kymmeniä euroja kuukaudessa. Yksityisen hoidon tuella toteutettuna asiakasmaksut puolestaan ovat asiakkaalle tyypillisesti jonkin verran palvelusetelipalvelua kalliimmat, ja hinnoissa on myös vaihtelua sekä palveluntarjoajien välillä että saman ketjun eri päiväkotien sisällä. Yksityisen järjestämässä varhaiskasvatuksessa yhden lapsen kuukausittainen asiakasmaksu voi tukien jälkeen ennen mahdollista tulosidonnaista hoitolisää olla lähellä kunnan veloittamaa hintaa mutta osalla palveluntuottajista joissain toimipisteissä myös noin 50 euroa (alin maksuluokka) tai jopa yli 200 euroa enemmän (ylin maksuluokka). C6-kaupungeissa pienten, alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen kuukausihinnat englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa ovat tyypillisesti hieman korkeammat kuin leikki-ikäisten ja esiopetusikäisten, mutta myös tässä on eroja eri palveluntarjoajien välillä. Perhe voi halutessaan myös hankkia varhaiskasvatuspalvelun yksityiseltä palveluntuottajalta kokonaan itse maksaen.

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatus on pääasiassa 0–6-vuotiaille lapsille järjestettävää toimintaa, joka sisältää opetusta, kasvatusta ja hoitoa. Varhaiskasvatuksen toteuttamistavasta ja kielestä riippumatta Suomessa toteutettua varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisilla varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla, jotka nojaavat varhaiskasvatukseen ja joiden pohjalta kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan tulee laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmansa (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, Opetushallitus 2022). **Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita tulee siis noudattaa, olipa toiminnan taustalla suomalainen tai ulkomaalaisomistuksessa oleva yritys tai muu ei-kunnallinen toimija.** Sama koskee päiväkodissa mahdollisesti järjestettävää esiopetusta, jonka tulee noudattaa suomalaisia esiopetussuunnitelman perusteita. Esimerkiksi Suomessa tarjolla olevassa IB-koulutuksen varhaisvaiheen opetuksessa, jota tarjotaan 3-vuotiaasta alkaen ja jota hallinnoi International Baccalaureate Organization (ks. IBO 2024), suomalaisia varhaiskasvatussuunnitelman ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja paikallisia suunnitelmia toteutetaan IB-kehiksen osana. Tällaisia toimipisteitä ovat esimerkiksi Helsingin kansainvälinen koulu, Oulun kansainvälinen koulu sekä Resson peruskoulu Helsingissä.

Myös haastateltavat korostivat sitä, että englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa noudatetaan valtakunnallista normipohjaa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden englanninkielinen käännös on kuitenkin toistaiseksi saatavana ainoastaan maksullisena printtiversiona. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden englanninkielinen käännös on olemassa, mutta se ei ole virallinen perusteasiakirja. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevaa dokumentaatiota on tekemiemme haastattelujen perusteella käännetty C6-kaupungeissa tarpeen mukaan englanniksi, ja esimerkiksi huoltajille suunnattua tiedotusta ja ohjeistusta on kaikkien C6-kaupunkien verkkosivuilla melko hyvin saatavilla suomen ja ruotsin lisäksi myös englanniksi. Sen sijaan paikallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ei syksyllä 2024 ollut verkkopalveluista saatavilla englanniksi yhdessäkään

C6-kaupungissa. Jonkin verran kysymyksiä herättääkin se, kuinka hyvin ne palveluntarjoajat sekä varhaiskasvatusta ja esiopetusta toteuttavat henkilökunnan jäsenet, jotka eivät osaa suomea (tai ruotsia), kykenevät tutustumaan toimintaa ohjaaviin valtakunnallisiin ja paikallisiin perusteisiin ja miten heidän perehdyttämisenä ja työnohjauksensa järjestetään. Valtakunnallisten ja paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien lisäksi lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Sen tarkoitus on turvata lapsen oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä ottaa huomioon hänen henkilökohtainen osaamisensa, vahvuutensa, kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa. Suunnitelman tulee ohjata henkilöstön pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä dokumentti, jonka laadintaan osallistuu päiväkodin henkilöstön tai perhepäivähoitajan lisäksi lapsen huoltaja ja jota päivitetään vähintään kerran vuodessa. (Opetushallitus 2022: 12–14.)

Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja päivittäminen sekä varhaiskasvatuksen ja kodin välinen yhteistyö muutoinkin edellyttävät toimivaa vuorovaikutusta. Haastatteluai- neistomme perusteella on kuitenkin tullut esille, että kaikilla lasten huoltajilla ei ole lapsen asioiden hoitamiseen tarvittavaa englannin kielen taitoa, eivätkä henkilökunnan jäsenet puolestaan välttämättä osaa suomea tai huoltajien osaamia muita kieliä. Tulkkauspalveluiden käyttö on mahdollista, mutta niihin saatetaan suhtautua varauksellisesti. Esimerkiksi erään haastattelemamme päiväkodin johtajan mukaan huoltajat eivät itse aina koe tarvitsevänsä tulkkia, vaikka lapsen asioiden syvälinen käsittely sitä henkilökunnan mielestä edellyttäisi. Aiempi neuvoloiden englanninkielistä vuorovaikutusta koskeva tutkimus on tuonut esille samankaltaisia havaintoja (Iikkanen 2020: 109).

2.3 Palveluohjaus, neuvonta ja valvonta

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus, neuvonta ja valvonta toteutetaan usean tahon yhteistyönä. **Opetus- ja kulttuuriministeriö** vastaa lainsäädännöstä ja antaa kunnille ohjausta ja neuvontaa lain soveltamisesta. **Opetushallitus** vastaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja tarjoaa tietoa palveluohjauksesta. **Valvira** toimii ensisijaisesti järjestelmätasolla. Valviralla on lisäksi tärkeä rooli etenkin valtakunnallisten toimijoiden, kuten varhaiskasvatuspalveluja tuottavien ketjujen, ohjauksessa ja valvonnassa silloin, kun koko ketjun toiminta on syytä ottaa kerralla tarkasteluun. Varhaiskasvatuslain 46 §:n mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirastot pitävät valtakunnallista tietojärjestelmää (palveluntuottajien rekisteri) 44 §:ssä tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä sekä yksityisen päiväkotitoiminnan valvontaa ja tilastointia varten.

Aluehallintovirasto ohjaa ja neuvoo kuntaa. Se myös hakemuksesta myöntää luvan varhaiskasvatusta järjestäville ja tuottaville yksityisille palveluntuottajille, joiden tulee hakea lupaa ennen kuin ne aloittavat toiminnan. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 44 §.) Varhaiskasvatuskieli ei suoraan vaikuta prosessiin, kun toimintalupaa uudelle päiväkodille haetaan tai kun jo aloitettua toimintaa seurataan. Aluehallintoviranomaisen tehtäviin ei haastattelemamme viranomaisen mukaan siten kuulu selvittää henkilöstön kielitaitoa, koska tämä ei sisälly varhaiskasvatuslakiin, eikä aluehallintoviranomainen myöskään ota kantaa

englanninkielisen palvelun laadun arviointiin. Sen sijaan aluehallintovirastossa tarkastetaan **kelpoisuusehdot täyttävän henkilöstön riittävyys** (ks. kelpoisuuksista luku 5.1), ja kunta arvioi esimerkiksi tilojen sopivuuden varhaiskasvatustoimintaan. Toimintaluvan saamiseksi myös vaaditaan, että varhaiskasvatustoiminnan vastuuhenkilö täyttää kelpoisuusvaatimukset. Esimerkiksi yksityisenkin englanninkielisen päiväkodin johtajalta edellytetään vuodesta 2030 alkaen varhaiskasvatuksen maisterin tutkintoa. Tämä vaatimus koskee myös jo työssä olevia henkilöitä.

Kunnalla on ensisijainen yksityisten palveluntarjoajien valvontavastuu (ks. myös Keski-Rauska & Mäntyjärvi 2023). Kunnan valvontavastuu koskee kaikkia yksityisiä palveluja, joita voidaan järjestää yksityisen hoidon tuella, palvelusetelillä tai ostopalvelusopimuksella. Tämä on yleistynyt kuntien tapa toteuttaa englanninkielistä varhaiskasvatusta yhteistyössä yksityisten toimijoiden kanssa (vs. yksityisen hoidon tuki, ks. myös luku 2.1).

Hankkiessaan varhaiskasvatuspalvelut yksityiseltä palveluntuottajalta kunnan vastuulla on varmistaa, että toiminta **vastaa laadultaan sitä, mitä myös kunnalliselta toiminnalta edellytetään**. Varhaiskasvatustarkentavan aluehallintoviranomaisen (Aluehallintovirasto 2024: 15–16) suosituksen mukaisesti yksityisen toimijan ylläpitämään varhaiskasvatusyksikköön on tehtävä **ennalta sovittu valvontakäynti vähintään kerran vuodessa**. Valvontakäynnin suuntaa antavia sisältöjä kuvataan Yksityisen varhaiskasvatuksen valvonnan käsikirjassa (Aluehallintovirasto 2024: 17–18). Tämän lisäksi tehdään yllätyskäyntejä, jotka yleensä perustuvat johonkin palautteeseen, kuten huoltajan esittämään huolenilmaukseen.

Kuntien on myös annettava yksityisille palveluntuottajille palveluohjausta ja neuvontaa sekä tarkastettava niiden toimintaa **ennakoivasti** (Aluehallintovirasto 2024). Haastattelemamme asiantuntijat aluehallinnossa, kunnissa ja yksityisissä päiväkodeissa pitivät erittäin tärkeänä sitä, että tarkastusta ei tehdä pelkästään dokumentaation pohjalta vaan myös **käymällä varhaiskasvatusta toteuttavissa yksiköissä**. Haastattelemamme kuntien varhaiskasvatuksen asiantuntijat painottivat myös kuntien omavalvontaa – valvonta ei siis koske pelkästään yksityisiä toimijoita vaan myös kuntia itseään.

Kunnilla on melko suuri itsesääntelyoikeus siinä, miten se käytännössä toteuttaa valvontaa, ohjausta ja neuvontaa. Haastattelemiemme asiantuntijoiden mukaan ei ole olennaista merkitystä sillä, miten kunta valvontaa käytännössä toteuttaa. Haastatteluaineiston perusteella voi kuitenkin jossain määrin arvioida (ja näin yksityiset toimijat usein kokivat), että yksityisten palveluntarjoajien toimintaa seurataan tarkemmin kuin kunnallisia. Aluehallintovirasto valvoo kuntien varhaiskasvatus- ja esiopetuspalveluja, mutta sillä ei välttämättä ole resursseja tehdä vuosittaisia tarkastuskäyntejä.

Haastattelemamme C6-kaupunkien valvontaviranomaiset pitivät tiivistä ja luottamuksellista yhteistyötä toiminnan järjestäjien kanssa tärkeänä. Yhteistyön jatkuvuus on haastattelemamme aluehallintoviranomaisen mukaan paikoin kadonnut päiväkotien ketjuuntumisten myötä ja siksi, että vastuuhenkilöiden vaihtuvuus on niissä suurta. Toisaalta sääntely varmistaa laatua, minkä vuoksi kuntien varhaiskasvatuksesta vastaavat haastateltavat eivät havainneet suuria laadullisia eroja palveluntuottajien välillä. Laiminlyönnit ovat olleet yksittäistapauksia.

Varhaiskasvatustalain 48 §: mukaan yksityisen palveluntuottajan on laadittava omavalvontasuunnitelma varhaiskasvatustoiminnan asianmukaisuuden varmistamiseksi. Yksityisen palveluntuottajan on pidettävä omavalvontasuunnitelma julkisesti nähtävänä ja seurattavana toteutumista. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi antaa määräyksiä omavalvontasuunnitelman sisällöstä, laatimisesta ja seurannasta. Kuntien päiväkodeissa tekemä auditointi ja pedagogisen toiminnan ohjaus ovat usein jonkin asiantuntijan tehtäviä, ja myös aluepäälliköt tai varhaiskasvatusjohtajat käyvät yksiköissä. Lisäksi päiväkodinjohtajia tavataan säännöllisesti, ja työsuojelu sekä ympäristöterveydenhuolto tekevät tarkastuksia.

Lisäksi kunnan velvollisuus on huolehtia siitä, että huoltajat saavat neuvontaa ja ohjausta käytettävissä olevista varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoista (Varhaiskasvatustalain 540/2018, 51 §). Haastattelemamme aluehallintoviranomaisen mukaan huoltajat voivat olla joskus liiankin innokkaita saamaan lapsensa **statukseltaan korkeaksi pitämäänsä englanninkieliseen toimintaan** riippumatta siitä, kuinka laadukkaasta toiminnasta on kyse. Hänen mukaansa kunnan valvonnassa ei aina ole tarpeeksi jämakästi puututtu mahdollisiin ongelmiin. Lapsen oikeutta turvalliseen varhaiskasvatukseen lisää se, että aluehallintoviranomaiseen voi kuitenkin aina tehdä puutteista anonyymien ilmoituksen. Myös henkilökunnalla on ilmoitusvelvollisuus mahdollisista epäkohdista.

Haastattelemamme aluehallintoviranomainen korostaa kelpoisuusehdot täyttävän henkilöstön merkitystä (ks. myös lukua 5.1) ja pitää erittäin tärkeänä sitä, että toimijoiden luotettavuudesta on käytössä ajantasaista tietoa. Näissä on myös havaittu vakaviakin toimijakohtaisia puutteita, kuten olennaisia poikkeamia ilmoitetusta henkilömitoituksesta. Puutteet ovat valvonnan ja ohjauksen avulla osin poistuneet. Joissain yksittäistapauksissa havaitut puutteet ovat kuitenkin johtaneet toimiluvan perumiseen. Varhaiskasvatustoiminnan kieli on noussut aluehallintovirastossa esille silloin, **kun toiminnassa on ollut muitakin ongelmia**, kuten turvallisuusriskejä. Mahdollinen turvallisuusriski on kuitenkin todellinen ja vakava esimerkiksi tilanteissa, joissa lapset aloittavat englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa kokonaan ilman englannin taitoa eikä ryhmästä löydy yhtään aikuista, jotka osaisivat lasten kieliä.

2.4 Tilastotietoa englanninkielisen varhaiskasvatuksen yksiköistä (C6-kaupungit ja muu Suomi)

Englanninkielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteutuminen

Tarkastelemissamme C6-kaupungeissa toimi vuonna 2022 yhteensä 48 kunnallista ja 78 yksityistä päiväkotia, joissa englanti oli tavalla tai toisella toiminnassa mukana. Lisäksi ainakin Tampereella ja Turussa oli tarjolla myös perhepäivähoitoa englannin kielen painotuksella. (Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda 2024.)³ Tilastotiedoissa vaikuttaa kuitenkin olevan tämän selvityksen kannalta **puutteellisuksia ja käsitteellisiä epätarkkuuksia**.

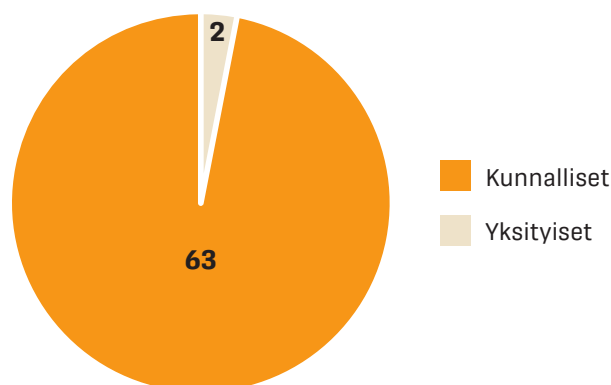
³ Vardan tietovarannossa käytetään käsitettä "englannin kielen painotus", mutta ei yksiselitteisesti määritellä, millaista toiminta tarkalleen on.

Emme esimerkiksi pystyneet erittelemään tilastoista tietoa siitä, millaisesta kielipainotuksesta toimipaikoissa on kyse tai kuinka monessa niistä tarjottiin täysin englanninkielistä varhaiskasvatusta. **Käsitteellinen tarkkuus ja läpinäkyvä tiedottaminen on tärkeää myös huoltajille, kun he punnitsevat eri vaihtoehtoja.** Haastatteluaineistomme perusteella huoltajille on esimerkiksi saattanut tulla yllätyksenä se, että kielirikasteisessa varhaiskasvatuksessa englanti ei olekaan päivittäisessä käytössä tai ensisijainen kieli:

Monet [yksityiset] paikat tarjoavat tavallaan näennäisesti englanninkielistä varhaiskasvatusta, eli he tarjoavat kielirikasteista varhaiskasvatusta. Tämä hämmentää usein vanhempia, koska monet vanhemmat ovat aktiivisia, ja he tekevät paljon taustatyötä yleensä ihan itsenäisesti ja löytävät esimerkiksi nettisivuja, missä yksityiset varhaiskasvatuspaikat mainitsevat, että heillä on kielirikasteista englannin kielen opetusta ja niin pois päin. Mutta käytännössä sehän joissain tapauksissa tarkoittaa sitä, että kerran viikossa heillä saattaa esimerkiksi olla vain joku yksi tällainen tunti, missä vähän altistetaan englannin kielelle ja silloin se on valtava pettymys perheille, jos heillä on tavallaan ajatuksena se, että he haluavat englanninkielistä opetusta. (asettautumispalvelujen asiantuntija)⁴

Haastatteluaineiston, tarkentavien tietopyyntöjen ja vapaasti saatavilla olevien verkkolähteiden perusteella C6-kaupunkien alueella **(kokonaan tai pääosin) englanninkielisen varhaiskasvatuksen toteuttamisesta vastaavat yksityiset toimijat.** Syksyllä 2024 yhteensä 65 päiväkotia tarjosi englanninkielistä varhaiskasvatusta. Näistä 63 oli yksityisten yritysten omistuksessa (ks. Kuvio 1). Joillakin yrityksillä oli useita toimipaikkoja. Kaupungit sen sijaan järjestivät lähinnä muuta kaksikielistä tai kielirikasteista toimintaa, joissa puolet tai pääosa toiminnasta toteutui muulla kielellä kuin englanniksi. Yleisin toimintakieli oli suomi. Kaksikielistä (englanti kohdekielenä) varhaiskasvatusta järjestäviä yksityisiä toimijoita oli käytettävissä olevan aineiston perusteella huomattavasti vähemmän kuin (täysin/pääosin) englanninkielistä varhaiskasvatusta tarjoavia toimijoita.

Kuvio 1. C6-kaupunkien englanninkielisen varhaiskasvatuksen järjestäjät (n=65) vuonna 2024⁵

⁴ Haastattelusitaatteja on henkilöiden yksityisyyden suojelemiseksi ja luottavuuden helpottamiseksi muutettu yleiskielisemmiksi kuitenkin siten, että puheen sisältöä ei ole muutettu.

⁵ Tiedot on koottu kuntien ja palvelun järjestäjien julkisista tiedotteista sekä selvityksen haastatteluaineistosta, ja niitä on tarkennettu suorilla yhteydenotoilla päiväkoteihin ja varhaiskasvatusta järjestäviin yrityksiin. Lukuihin on sisällytetty ne varhaiskasvatusyksiköt, joissa saatujen tietojen perusteella toimi ainakin yksi kokonaan tai pääosin englanninkielinen lapsiryhmä.

Espoossa kaupunki ei järjestä vieraskielistä varhaiskasvatusta kunnallisena palveluna, vaan perheet voivat saada varhaiskasvatustalvelujen ostamiseen joko yksityisen hoidon tukea tai palvelusetelin. Syksyllä 2024 yksityisiä englanninkielisen varhaiskasvatuksen toteuttajia oli 11 kaikkiaan 27 toimipisteessä. Suurimmat palveluntarjoajat olivat Pilke-päiväkodit (9 toimipistettä), Ankkalampi (5), Touhula (3), Albatross (2) ja Honey Monsters (2). Näiden lisäksi kuusi muuta palveluntuottajaa järjesti englanninkielistä esiopetusta yhdessä toimipisteessä. Kaupungin omissa päiväkodeissa toteutettiin suomenkielisen varhaiskasvatuksen osana myös laajamittaista kaksikielistä ja suppeampaa kielirikasteista varhaiskasvatusta. Tietoa englanninkielisen varhaiskasvatuksen järjestäjistä on koottu Espoon kaupungin verkkosivuille. (Espoon kaupunki 2024a, 2024b.)

Myöskään **Helsinki** ei järjestä vieraskielistä varhaiskasvatusta kunnallisena palveluna, vaan perheet voivat saada varhaiskasvatustalvelun hankkimiseen Kelan myöntämää yksityisen hoidon tukea sekä tulosidonnaista hoitolisää (Helsingin kaupunki 2024a). Syksyllä 2024 yksityisiä palveluntuottajia oli Helsingissä 13, ja ne järjestivät varhaiskasvatusta kokonaan tai pääosin englanninkielisenä 26 toimipisteessä. Suurin toimija myös Helsingissä oli Pilke Pohjantähti kahdeksalla toimipisteellään. Cambridgen kansainvälisen koulun ohjelmaan kytketty Bumblebees Kindergarten tarjosi englanninkielistä varhaiskasvatusta 1–6-vuotiaille lapsille kolmessa toimipisteessä. Suomen amerikkalainen päiväkotit (Finnish American Kindergarten) järjesti englanninkielistä varhaiskasvatusta pääasiassa kolme vuotta täyttäneille lapsille neljässä toimipisteessä sekä päiväkotit Little Tots International kahdessa toimipisteessä. Näiden lisäksi yhdeksän muuta palveluntuottajaa järjesti englanninkielistä varhaiskasvatusta yhdessä toimipisteessä. Osassa näistä toimipisteistä varhaiskasvatusta järjestettiin vain kolme vuotta täyttäneille, osassa oli myös esiopetusta. Tietoa englanninkielisen varhaiskasvatuksen järjestäjistä on koottu Helsingin kaupungin verkkosivuille (Helsingin kaupunki 2024b).

Oulussa kokonaan englanninkielistä varhaiskasvatusta järjesti syksyllä 2024 kaksi yksityistä palveluntarjoajaa: Oulun englanninkielinen leikkikoulu sekä Touhula-päiväkoteihin kuuluva StarBright. Oulun englanninkielinen leikkikoulu järjesti varhaiskasvatusta 3-vuotiaille ja tätä vanhemmille lapsille. StarBright-päiväkodissa käyttökieliä olivat suomi ja englanti. Osassa ryhmistä toiminta oli täysin englanninkielistä, osassa taas toiminta perustui laajamittaiseen kaksikieliseen toimintaan ja kielisuihkutukseen. Lisäksi järjestettiin englanninkielistä esiopetusta. Oulussa perhe voi valita joko palvelusetelin tai Kelalta haettavan yksityisen hoidon tuen, jos se hakee lapselle varhaiskasvatuspaikkaa yksityisestä päiväkodista tai yksityisestä perhepäivähoidosta. Lisäksi Oulun kaupunki järjestää kaksikielistä ja kielirikasteista toimintaa omissa päiväkodeissaan (Oulun kaupunki 2024).

Tampereella englanninkielistä varhaiskasvatusta järjesti syksyllä 2024 palvelusetelillä kaksi yksityistä toimijaa: Sun Shine Early Learning Centre neljässä toimipisteessä sekä Touhula-päiväkodit kahdessa toimipisteessä, joissa käytettiin myös suomea. Kunnallisista päiväkodeista Maijalanpuiston päiväkodilla oli 3–5-vuotiaille tarkoitettu ryhmä, jossa toteutettiin laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta (englanti 70 % ja suomi 30 %, Tampereen kaupunki 2024). Myös Tampereen Englantilainen Koulu (The English School of Tampere, Enkku) järjesti esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta palvelusetelillä. Tampereen kansainvälisessä koulussa järjestettiin ainoana toimijana englanninkielistä esiopetusta.

Turussa englanninkielistä toimintaa alle kouluikäisille järjesti syksyllä 2024 kaksi yksityistä palveluntuottajaa. Daisy Preschool järjesti esiopetusta englanniksi ja Wendy House, jonka toimintakielet ovat suomi ja englanti, järjesti esiopetuksen lisäksi englannin kieleen painotuvaa varhaiskasvatusta. Syksyllä 2024 Turussa ei vielä ollut kunnallista englanninkielistä varhaiskasvatusta, mutta sellaista on suunniteltu uuden kansainvälisen koulun yhteyteen. Vuonna 2022 julkaistun tarveselvityksen perusteella kunnallisen englanninkielisen varhaiskasvatuksen kehittämistä ovat estäneet varhaiskasvatuspaikkojen ja tilojen puute sekä englantia riittävän hyvin osaavan ja kelpoisen henkilöstön saatavuus (Turun kaupunki 2022: 4). Kaupungin tarveselvityksen ja haastattelujen perusteella Turussa on kuitenkin tahtoa laajentaa englanninkielistä varhaiskasvatusta ja esiopetusta, jotta kaupunkilaiset voisivat valita kunnallisen varhaiskasvatuksen myös englanninkielisenä (Turun kaupunki 2022: 6).

Vantaan Kartanonkoskella toimiva kaupungin ylläpitämä Y.E.S.-päiväkoti järjestää Vantaan alueella asuville perheille laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta, jonka kohdekieli on englanti. Syksyllä 2024 päiväkodissa toimi kaksi pienten ja neljä isompien lasten englanninkielistä päiväkotiryhmää sekä kaksi englanninkielisen esiopetuksen ryhmää. Lisäksi yksityinen päiväkotipiilke Pohjantähti järjesti Vantaan Koivuhaassa englantipainotteista kaksikielistä varhaiskasvatusta, johon perhe voi saada palvelusetelin. Neljä ryhmää oli suunnattu alle 3-vuotiaille, viisi ryhmää kolme vuotta täyttäneille ja yksi esiopetusikäisille. Tietoa englanninkielisen varhaiskasvatuksen järjestäjistä on koottu Vantaan kaupungin verkkosivuille (Vantaan kaupunki 2024a, 2024b).

Haastatellut C6-kaupunkien varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta vastaavat henkilöt toivat esille kaupunkien myönteisiä kokemuksia siitä, että englanninkielisen varhaiskasvatus- ja esiopetuspalvelun riittävydestä huolehtivat valtaosin yksityiset toimijat. Myönteisiä kokemuksia perusteltiin muun muassa sillä, että englanninkielinen toiminta oli vakiintunut yksityisten palveluntarjoajien hoidettavaksi ja että palvelun laatuun oltiin pääosin tyytyväisiä. Vaikka tilanne lähtökohtaisesti on hyvä, taso myös vaihtelee, ja erityisesti sijaiseksi on voitu palkata englannintaitoisia henkilöitä, joilla ei ole pätevyyttä toimia tai opettaa varhaiskasvatuksessa. Olennaista on, että toimintaan ei synny eturistiriitoja, kuten kaksisoisroolituksia palvelun hankinnassa, tuottamisessa ja valvonnassa.

Muutamit asiantuntijat kuitenkin kriittisesti muistuttivat, että varhaiskasvatus on myös **tulostavoitteista bisnestä**: yksityisillä toimijoilla on varhaiskasvatuspalvelun tuottamiseen aina taloudellinen intressi. Yksityisiä varhaiskasvatuspalvelujen tuottajia taas huoletti **palvelusetelin arvon jääminen jälkeen** nousevista palkka- ja kiinteistökuluista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsimäärän kehitys

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa työskentelevän henkilöstön kokonaismäärä C6-kaupungeissa on kasvanut merkittävästi viimeisten 15 vuoden aikana. Vuonna 2008 tilastoitua henkilöstöä C6-kaupungeissa oli 11 371, joista valtaosa (9 447) oli hoito- ja kasvatushenkilöstöä. Vuonna 2022 tilastoidun henkilöstön kokonaismäärä oli kasvanut noin kolmella tuhannella lähes 14 400:aan ja hoito- ja kasvatushenkilöstön määrä hieman enemmän noin 13 000:een. (Helsingin kaupunginkanslia 2024.) Tämä kasvu kuvaa varhaiskasvatuspalveluiden

ja niissä tarvittavan henkilöstön yleistä kasvua C6-kaupunkien alueilla. Kasvussa ei kuitenkaan näy yksityisen sektorin henkilöstö, eikä myöskään englanninkielisten palveluiden henkilöstötarpeesta tai toteutuneesta henkilöstörakenteesta ole saatavilla koottua tilastotietoa. Toimintaa mukautetaan melko nopeastikin vastaamaan kysyntään, minkä vuoksi varhaiskasvatusta tarjoavien toimijoiden, lasten ja henkilöstön määrät ovat niin ikään jatkuvassa muutoksessa.

Varhaiskasvatushenkilöstön määrän kehitys C6-kaupungeissa noudattelee pitkälti varhaiskasvatusikäisten lasten määrän kehitystä. Käytettävissä olevan tilastotiedon aukkoisuuden vuoksi suorien vertailujen tekeminen on vaikeaa, mutta ikäryhmässä 3–6-vuotiaat, jossa kunnalliseen kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaismäärät ovat merkittävimmät, lapsimäärän suhteellista kasvua on ollut vuosina 2008–2021 kaikissa C6-kaupungeissa, ja suhteellisesti voimakkainta se on ollut Helsingissä ja Oulussa. Vuonna 2008 kunnalliseen kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen osallistuvien 3–6-vuotiaiden lasten kokonaismäärä oli 38 660 (Helsinki 13 443, Espoo 6 335, Vantaa 6 689, Turku 3 510, Tampere 4996, Oulu 3 687), ja vuonna 2021 kokonaismäärä oli 53 795 (Helsinki 20 442, Espoo 9 809, Vantaa 7 872, Turku 4 028, Tampere 6 207, Oulu 5 437).

Englanninkieliseen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen osallistuvat lapset

Varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista **ei ole saatavilla** tarkkaa tilastotietoa varhaiskasvatuksen **toimintakielen** mukaan. Varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten **monikielisyydestä** ei myöskään ole saatavilla tilastoitua tietoa. Osallistujatietoja on kuitenkin mahdollista luokitella lapsen äidinkielen avulla ja suhteessa varhaiskasvatuksen toteuttamistapaan (kunnallinen/yksityinen).

Vuonna 2022 englantia äidinkielenään puhuvien varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten (n=1 560) osuus kaikista koko maan vieraskielisistä ja ulkomaalaisista lapsista (n=28 811) oli Tilastokeskuksen mukaan noin 5,4 prosenttia ja Uudellamaalla hieman enemmän (6,1 %). Samana vuonna äidinkielenään englantia puhuvista lapsista merkittävä enemmistö osallistui tilastopalvelu Vipusesta (2024a) poimitun tilastotiedon mukaan kunnalliseen varhaiskasvatukseen (n=1 152, 73,8 %) ja hieman yli neljäsosa yksityiseen varhaiskasvatukseen (n=414, 26,5 %). Tilastotiedon ja haastatteluaineiston avulla voidaan päätellä, että vaikka englantia äidinkielenään puhuvien lasten määrä Suomessa on ollut kasvussa (v. 2022 yht. 1 404, v. 2022 yht. 1 560 ja v. 2023 yht. 1 869), **englanninkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuu paljon myös muita kuin englantia äidinkielenään puhuvia lapsia**. Koska suuri osa varhaiskasvatuksessa olevista englanninkielisistä lapsista osallistuu kunnalliseen varhaiskasvatukseen, voidaan myös päätellä, että moni heistä osallistuu englanninkielisen toiminnan sijaan muulla kielellä järjestettyyn, todennäköisesti suomenkieliseen toimintaan.

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta (2024b) poimitujen tietojen perusteella **valtaosa** (61 434, n. 86 %) esiopetukseen osallistuvista lapsista (yht. 71 353) osallistui lukuvuonna 2022–2023 varhaiskasvatuksen yhteydessä järjestettyyn esiopetukseen ja selvästi vähäisempi osuus (9919, n. 14 %) opetustoimen yhteydessä järjestettyyn esiopetukseen. C6-kaupungeista

ainoastaan Tampereella suhde oli toisen suuntainen, kun esiopetuksen lapsista vain noin viisi prosenttia osallistui **varhaiskasvatuksen yhteydessä** järjestettyyn esiopetukseen ja lähes 94 prosenttia opetustoimen yhteydessä järjestettyyn varhaiskasvatukseen.

Haastatteluaineistomme perusteella **ylirajainen liikkuvuus** on merkittävä tekijä englanninkielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tarpeen syntymisessä (ks. myös luku 1). Haastatteluissa tuotiin kuitenkin myös esille se, että **englanninkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista merkittävä osa on suomenkielisten perheiden lapsia**. Arviot suomenkielisten lasten osuudesta vaihtelevat haastatteluaineistossamme alue- ja päiväkotikohtaisesti noin kymmenesosasta noin puoleen englanninkieliseen toimintaan osallistuvista lapsista. Taustasyynä englanninkielisen varhaiskasvatuksen valintaan oli haastateltavien mukaan tyypillisesti perheen tulevan ulkomaankomennuksen ennakointi tai halu saatella lapsi englanninkieliselle opinpolulle Suomessa (ks. myös luku 4). Joissakin kahden huoltajan perheissä toinen huoltaja on syntynyt Suomen ulkopuolella tai koko perhe on aiemmin asunut ulkomailla.

Ulkomaalaistaustaisten perheiden lapset tyypillisesti tulevat englanninkieliseen varhaiskasvatukseen, kun asiantuntijatyötä tekevä huoltaja on muuttanut perheineen Suomeen. Tällaisiksi huoltajiksi mainitaan esimerkiksi **korkeakoulutetut tietotyöläiset**, joille on tarjolla työtä niin pääkaupunkiseudun kuin muidenkin C6-kaupunkien osaamiskeskitymissä. Suomessa asuminen on näille perheille usein **väliaikaista**, ja asumisen kesto voi olla vielä maahan tullessa epäselvä. Monet perheet siirtyvät Suomen-vuosien jälkeen seuraavaan maahan. Sen sijaan Suomeen **pysyvästi muuttaneiden perheiden** (työ-, opiskelu- tai muu peruste) lapset suuntaavat yleensä **suomenkieliseen varhaiskasvatukseen**. Tätä selittää haastateltavien mukaan etenkin suomen kielen oppimisen pitäminen tärkeänä tilanteessa, jossa Suomesta on muodostunut tai voi muodostua pysyvä asuinmaa. Lisäksi englanninkielisen varhaiskasvatuksen korkeampi hinta voi rajoittaa siihen hakeutumista. Tämä koskee myös suomalaisia perheitä.

Valtaosa lapsista tulee englanninkieliseen varhaiskasvatukseen päiväkotien lähialueilta, vähäisempiä määriä kuitenkin myös muista kaupunginosista tai muualta seutukunnasta. Haastattelumme perusteella päiväkodeissa ja kunnissa pidetään tärkeänä, että **lapsella on aito tarve englanninkieliselle varhaiskasvatukselle**, kuten lähestyvä ulkomaille muutto tai lyhytaikainen Suomessa asuminen. **Maahanmuuttaneiden perheiden lapsille ei englanninkielistä varhaiskasvatusta yleensä suositella, jos perhe on jäämässä Suomeen:**

Sitten meillä on kriteereinä myös, että on se [englanninkielisen varhaiskasvatuksen] tarve. Ei ole niin, että suomenkielisille perheille, jotka ihan huvin vuoksi haluavat englantia, varataan paikkoja, jos ei ole ensisijaisesti heillä tarvetta. Eli suomenkielinen perhe, joka tietää, että heillä on työ, joka vaatii, että jossain kohtaa pitää lähteä ulkomaille, ja lapsen pitää oppia sitä englantia. [-] Ja myös semmoisia, jotka ovat olleet vuoden ja sitten lähtevät. (päiväkodin johtaja)

2.5 Kielitieto englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Lasten kielitaito

Lapsi voi aloittaa englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa **osaamatta englantia**, ja taidon riittävyys arvioidaan tyypillisesti vasta perusopetukseen siirryttäessä. Monet lapsista saavuttavat riittävän kielitaidon varhaiskasvatuksen aikana, mutta osa lapsista jää vaille oppilaspaikkaa englanninkielisessä perusopetuksessa puutteellisen englannin kielen taidon vuoksi. Tällä hetkellä C6-kaupungeissa **ei myöskään voida taata**, että kaikille englanninkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuneille lapsille riittäisi paikkoja englanninkielisessä perusopetuksessa, vaikka heidän kielitaitonsa siihen riittäisikin. Moni lapsi jääkin ilman haluttua oppilaspaikkaa (lisää opinpolun jatkuvuudesta luvussa 4).

Useat haastateltavat olivat sitä mieltä, että **opinpolun jatkumon takaamiseksi suomenkielinen tai kaksikielinen varhaiskasvatus olisi monille lapsille englanninkielistä varhaiskasvatusta turvallisempi vaihtoehto**. Vähintään yhtä painokkaaksi perusteeksi monet haastateltavat nostivat sen, että Suomessa pysyvästi asuva lapsi tarvitsee vahvan englannin taidon lisäksi myös vahvaa suomen kielen osaamista ja että englantia opitaan muutoinkin kuin varhaiskasvatuksen ohjatun toiminnan kautta:

Koska suomen kieli on tärkeä suomenkielisessä yhteiskunnassa, niin silloin en tiedä, onko oikein sitä englanninkielistä [varhaiskasvatusta] laajentaa enempiä. Meillä englannin kieli tulee niin monesta tuutista, että se opitaan. Minulla on toisessa yksikössä lapsia, jotka ovat katsoneet englanninkielisiä lastenohjelmia ja sitten he yllättäen kommunikoivat englanniksi myöskin, eli englantia tarttuu niin helposti lapsiin. (päiväkodin johtaja)

Haastatteluista tihkuu huoli siitä, että englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa ei aina riittävästi tueta suomen kielen oppimista⁶. Kunnan velvollisuus on huolehtia siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta suomeksi, jos se on hänen äidinkieliensä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 8 §). Laki ei sen sijaan anna muuta ohjausta suomen kielen roolista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että kun varhaiskasvatuksessa käytetään muita kieliä kuin suomea, ruotsia, saamea, viittomakieltä tai romanikieltä, se **ei saa vaarantaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista** (Opetushallitus 2022: 53). Lisäksi on huolehdittava lapsen äidinkielenä olevan suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta (mts.). Vieraskielisten ja monikielisten lasten varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen monikielisyttä

⁶ Valtaosassa haastatteluista kotimaisten kielten taidon sijaan puhuttiin suomen kielen taidosta, ja viittaamme ruotsin kielen taitoon silloin, kun se eksplisiittisesti mainitaan haastatteluissa tai muussa dokumentaatiossa. Laajamittaista kaksikielistä esi- ja perusopetusta, jossa kohdekieli on englantia ja opetuskieli ruotsi, järjestetään hyvin vähän. Perusopetuksessa tällaista järjestää tietolähteidemme mukaan vain Vasa övningsskola, joka on Åbo Akademin harjoittelukoulussa Vaasassa (Jyväskylän yliopisto, kirjallinen tiedonanto 30.10.2024; Vasa övningsskola, kirjallinen tiedonanto 31.10.2024).

eli sekä oman äidinkielen tai äidinkielten että suomen tai ruotsin kielen käyttöä ja kehittymistä (Opetushallitus 2022: 54–55). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan “erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan *mahdollisuuksien mukaan*” (Opetushallitus 2016: 40, kursivointi lisätty). Yksityisten palveluntuottajien sopimuksiin ei ole kirjattu velvoitetta opettaa lapsille suomea tai ruotsia.

Henkilöstön kielitaito

Englanninkielisen varhaiskasvatuksen henkilöstön englannin taidon riittävyyttä ei määritetä lainsäädännössä. Englannin kielen taidon riittävyyden arviointi ei myöskään kuulu kunnalle, vaan sen varmistaminen kuuluu palveluntuottajan vastuulle, käytännössä päiväkodin johtajalle. Englanninkielisen varhaiskasvatuksen kaikissa lapsiryhmissä ei henkilöstöllä välttämättä ole suomen taitoa joko ollenkaan tai riittävästi. Eräässä päiväkodissa arvioitiin, että tällaisia henkilöstön jäseniä olisi noin kolmasosa.

Se menee sitten ikään kuin palveluntuottajan omavastuuseen. [Yksityinen palveluntuottaja] antaa palvelulupauksen asiakkaille, ja sitten yleensä ne asiakkaat, jotka valittaa, että jos [henkilökunnan suomen kielen] kielitaito ei ole riittävä, niin he joko sitten äänestää jaloillaan tai välittävät [valitukseksensa] meille. [--] Mehän ei voida [kunnassa] valvonnallisesti siihen ottaa oikeastaan kantaa, kun se on asiakkaan ja palveluntuottajan välinen sopimus. Voimme vain ohjata palveluntuottajaa huolehtimaan siitä, että englannin kielen taitotasoa on riittävä. (varhaiskasvatuksen asiantuntija)

Haastattelujen perusteella henkilöstön englannin taidon riittävyys on käytännön työssä yleensä nähty riittäväksi. Eräs haastateltavista myös totesi, että huoltajat suhtautuvat varsin suopeasti siihen, että henkilökunnan jäsenet puhuvat englantia eri tavoin, eikä tämä häiritse huoltajia.

Henkilöstön suomen kielen taidon puute herätti kuitenkin eri tahoilla huolta siitä, **toteutuvatko varhaiskasvatussuunnitelman perusteet**: saako lapsi tukea suomen kielellä ja tukea suomen (tai ruotsin) kielen oppimiseen tai pystyykö henkilöstö sisäistämään toiminnan perusteet, vaikka perusteasiakirja olisikin englanniksi saatavilla (ks. myös luku 2.2)? Tähän liittyy haastateltavien mukaan myös se, että Suomen ulkopuolelta tuleville yrittäjille ja varhaiskasvatuksen työntekijöille suomalaisen varhaiskasvatuksen käytänteet ja arvopohja voivat olla osin vieraat. Täydennyskoulutusta puolestaan tarjotaan usein vain suomeksi. **Henkilöstön suomen kielen osaamista pidettiin myös turvallisuuskysymyksenä**: on tärkeää pystyä esimerkiksi hätätilanteessa toimimaan englannin lisäksi suomeksi.

Aluehallintoviranomaisille on haastatteluaineistomme perusteella tullut jonkin verran yhteydenottoja henkilöstön puutteellisesta kielitaidosta, mutta ne ovat koskeneet lähinnä suomen kielen taitoa etenkin, jos on koettu, että asiointi suomeksi ei ole onnistunut. Ohjaus- ja neuvontapalveluita järjestetään C6-kaupungeissa myös englanniksi, ja tätä työtä helpotaisi, jos englanninkieliset materiaalit olisivat nykyistä paremmin saatavilla.

2.6 Laajentamistarpeet

Nykyisellään englanninkielisten varhaiskasvatuspalveluiden tarjontaa pidetään C6-kaupungeissa **pääosin riittävänä**. Englanninkieliseen varhaiskasvatukseen pääsyä ei yleisesti pidetä ongelmana ainakaan pääkaupunkiseudulla, jos perheellä on varaa maksaa varhaiskasvatuksesta, sillä yksityisiä palveluntarjoajia ja toimipisteitä on runsaasti.

Haastattelemamme asiantuntijat eivät myöskään pitäneet toiminnan laajentamista itseisarvona, vaan he korostivat **linjakkuutta, jotta jatkumot toimisivat varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen**. Parhaiten vaikuttaa toteutuvan 3–5-vuotiaiden englanninkielinen varhaiskasvatus. Sen sijaan **jo esiopetus voi muodostua pullonkaulaksi**. Myös **alle 3-vuotiaalle lapselle voi olla vaikeaa löytää paikka** englanninkielistä varhaiskasvatuksesta:

Ja toinen [tärkeä kysymys] on sitten se, että voiko jatkaa eskariin, koska näissä yksityisissä päiväkodeissa ei välttämättä ole sitten eskaria tarjolla. Se riippuu ihan heidän tilanteistaan ja lapsimääristä ja muista tällaisista asioista. [--] Ikäjakauma, jossa on kaikista helpoin ja varmin mahdollisuus saada sitten englanninkielistä varhaiskasvatusta on ikäryhmä 3–5. [--] Eskarin kohdalla yleensä sitten aletaan miettiä, mikä on lapsen mahdollisuus päästä kouluun, koska se koulupolku on sitten hyvin tärkeä. Kannattaako sitten eskari käydäkin suomeksi vai jatkaako englanninkieliseen eskariin, jossa on oikeasti hyvät mahdollisuudet päästä kansainväliseen kouluun? (asettautumispalvelujen asiantuntija)

Palvelujen riittävydessä on kuitenkin eroja eri C6-kaupunkien välillä. Esimerkiksi Oulussa ja Tampereella kaikki halukkaat eivät ole mahtuneet englanninkieliseen varhaiskasvatukseen, mikä on luonut painetta laajentaa toimintaa:

Kyllä pitää pystyä rehellisesti ajattelemaan, että meillä kansainvälisyys lisääntyy, meille tulee tänne kansainvälistä työvoimaa, mutta myös on ollut nähtävissä, että monikulttuurisen väestön osuus on kasvussa, ja sekin on kasvussa suuremmalla volyymilla kuin aiemmin. Meidän on tämä otettava huomioon. Ei varmasti voida ajatella niin, että jos meillä tällä hetkellä on X määrä englanninkielistä vakaa ja perusopetusta, niin että sama taso olisi jatkossa riittävä, vaan sitä on kasvatettava. (varhaiskasvatusjohtaja)

Osa lapsista tulee englanninkielisiin ryhmiin kesken toimintavuoden, kun uusia perheitä muuttaa alueelle tai kun vapautuvia paikkoja täytetään. Pienemmällä paikkakunnilla tarjontaa ei välttämättä ole edes varhaiskasvatuksessa. Eräs haastateltava totesikin, että **muutto pois C6-kaupungeista** voi muodostua ongelmaksi, vaikka pienet lapset sopeutuvatkin suomenkieliseen varhaiskasvatukseen uudella paikkakunnalla melko nopeasti.

Englanninkielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tarjontaa pidettiin haastatteluissa tärkeimpänä **tilapäisesti maassa oleville**, kun muutoin korostettiin suomen kielen oppimisen

merkitystä. Osa haastatelluista arvioi, että **monille riittää koulun tavallinen englanninopetus ja muun ympäristön tuki** joustavien opinpolkujen turvaamiseksi, minkä vuoksi lapsen ei välttämättä tarvitse osallistua englanninkieliseen varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen. Samalla huomautettiin, että **perheiden tilanteet ovat yksilöllisiä** ja että huoltajien kanssa keskustellaan, mitkä ratkaisut voisivat heille sopia parhaiten:

Vaikka olisi ihan täysin englanninkielinen perhe, joka on keikkatöissä Suomessa, niin tosiaan mielellään tarjotaan heillekin sitten tällainen spesiaalipalvelu. Mutta sitten toisaalta se, että jos on vaikka kolmevuotias lapsi, joka tulee suomenkieliseen toimintaan, tiedetään varmuudella, että jos kotona puhutaan englantia, niin kyllähän se englannin kielikin ihan vahvaksi muodostuu, vaikka olisi sitten suomenkielisessä toiminnassa. Semmoisia huolia, että lapsen kielitaito jotenkin tärveltyisi silloin kotona puhutun englannin lisäksi, [että hän] joutuu kuuntelemaan suomea päiväkodissa, niin tällaisia pitää sitten vähän oikoa. Ja sitten kuitenkin voidaan todeta, että englanninkielinen toiminta voisi silti olla ihan OK. (varhaiskasvatusjohtaja)

C6-kaupunkien välillä ja kaupunkien sisälläkin vaikuttaa haastattelujen perusteella olevan eriäviä näkemyksiä erityisesti siitä, miten mahdollisiin varhaiskasvatuspalveluiden laajentamistarpeisiin on varauduttava vastaamaan. Enin osa kaupungeista nojaa siihen, että yksityiset toimijat tuottavat jatkossakin pääosan tarvittavista palveluista. Tässä tunnistettiin kuitenkin riskejä erityisesti silloin, jos **englanninkielinen varhaiskasvatuspalvelu keskittyy yksittäiselle yrittäjälle tai yrityskehitykselle**. Osassa kaupungeista on myös pidetty tarpeellisenä muuttaa tai laajentaa toimintaa kunnalliseksi. Tällaisia päätöksiä on tehty ainakin Vantaalla (Vantaan kaupunki 2024c). Laajentamistoimiin on ryhdytty myös Turussa, jossa kansainvälisen koulun yhteyteen avataan uusi päiväkotivuoden 2026 loppuun mennessä (Turun kaupunki 2022). Helsingin kaupungin strategiassa (2021–2025) englanninkielisen varhaiskasvatuksen (sekä perusopetuksen ja toisen asteen) laajentaminen on asetettu yhdeksi keskeiseksi toimeksi kansainvälisten osaajien saamiseksi Helsinkiin. Strategiassa ei linjata, miten englanninkielisiä varhaiskasvatuspalveluja tuotettaisiin. (Helsingin kaupunki n.d.)

C6-kaupungeissa suhtauduttiin lämpimästi toiminnan laajentamiseen, mutta osa koki siitä eettistä epämuokavuutta, sillä **englanninkielinen toiminta vastaa vain osaan kansainvälistyvän kaupungin kehittämistarpeista**:

Minä hyvin ymmärrän, että se ei ole välttämättä realismia, että meillä olisi vaikka italian-, saksan-, ranskan- tai espanjankielistä toimintaa kauhean laajasti, eikä sillä varmaan olisi kysyntää. Venäjänkielistä toimintaa Suomessa on ollut aika paljonkin, venäjäksi toimivia yksityisiä päiväkotiteja. Ehkä tässä kohtaa voi olla vähän, että siitä ei poliittisesti niin innostuta. [--] Helsingissä nyt on espanjankielinen päiväkotivuoden 2026 loppuun mennessä ja näitä yksityisiä on kaksikin, niin en oikein tiedä, että miksi sen pitäisi sitten olla pelkästään englanniksi. (varhaiskasvatusjohtaja)

Valtaosa haastatelluista varhaiskasvatuksen asiantuntijoista suhtautui varauksella laajentamiseen ja oli sitä mieltä, että englanninkielisiä palveluita on laajennettava **vain aitoon tarpeeseen**. Perusteluissa toistui erityisesti suomen kielen asema ja vastuu sujuvasta siirtymästä opinpolulla. Moni haastateltava korosti, että **englanninkielisen varhaiskasvatuspalvelun lisäämiseen ei pidä lähteä ilman huolellista suunnittelua ja ennakointia**.

Runsas englanninkielisen varhaiskasvatuksen tarjonta on ainakin paikoin myös johtanut huoltajia harhaan: **voi tulla yllätyksenä, että kaikille halukkaille ei riitäkään oppilaspaikkoja englanninkielisessä perusopetuksessa ja toisella asteella**. Huoltajien voi olla myös vaikea hahmottaa yksityisten ja kunnallisten toimijoiden toimintatapojen eroja, kuten esimerkiksi sitä, että kunnassa ei voida etukäteen luvata oppilaspaikkaa seuraavilta asteilta, vaikka sitä yksityisessä päiväkodissa olisi väläytettykin. Jonkin verran pohdintaa on C6-kaupungeissa herättänyt myös se, saadaanko kaikki englanninkielisen varhaiskasvatuksen paikat jatkossa täyteen, jos sitä olisi tarjolla nykyistä enemmän. Haastattelemamme yrittäjät olivat huolissaan palvelusetelin ja yksityisen hoidon tuen suhteesta kustannusten nousuun.

Suureksi osaksi englanninkieliset varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut ovat tähän asti keskittyneet tietyille alueille esimerkiksi kansainvälisten suuryritysten tai lentokentän läheisyyteen, kuten Oulussa Ritaharjun ja Vantaalla Aviapoliksen alueelle. Englanninkielisten palvelujen suunnittelu ja sijoittaminen liikenteen solmukohtiin on osa yleisempää kaupunkisuunnittelua, kaupungin elinvoiman rakentamista ja asukkaiden houkuttelua alueelle. Asuinpaikan valintaan taas vaikuttavat muun muassa palveluiden ja asuntojen saatavuus, liikenneyhteydet ja etäisyydet. Muutamien haastateltavien mukaan palveluiden kautta voidaan rakentaa tärkeitä sosiaalisia suhteita alueen muihin asukkaisiin, mikä perustele **lähipalveluna** järjestettävää englanninkielistä varhaiskasvatusta.

Kansainvälisten perheiden asumisen sekä palveluiden keskittämisen käänköpuolena voi kuitenkin olla, että syntyy päiväkoteja, kouluja tai asuinalueita, joissa lasten on vaikea oppia suomea osana arjen vuorovaikutusta, koska kotimaisten kielten puhujia on alueella niin vähän. Haastateltavat kertoivat myös tilanteista, joissa **lapsi itse oli toivonut** pääsyä suomenkieliseen varhaiskasvatukseen, koska hän oli pitänyt suomen kieltä tienä leikkeihin myös naapurustossa:

Varsinkin pienet lapset oppii suomen nopeasti, niin he huomaavat, että heidän oma suomen kielen taito kehittyä, kun heillä on enemmän tilaisuuksia käyttää sitä. Lapset tutustuvat naapureihin ja muihin, kun lapset leikkivät keskenään. Ainakin anekdotaalisesti on ollut sellaisia tilanteita, missä lapset ovat itse ehdottaneet [vanhemmille] suomenkielistä varhaiskasvatusta: ”mä haluan tuonne suomenkieliseen, koska mä haluan olla naapuruston leikeissä mukana” (varhaiskasvatuspalvelujen asiantuntija)

Palvelujen keskittämisen käänköpuoleen viittasi myös eräs elinkeinoelämän asiantuntija, joka arvioi sitä, miten maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikka Suomessa toteutetaan. Hän epäili sitä, voivatko englanninkieliset kasvatus- ja opetuspalvelut estää maahanmuuttoon liittyvää eriarvoistumista:

Maahanmuuttajataustaisen väestön ja siihen liittyvä problematiikka pitää ratkaista muilla keinoin, ja englanninkielinen toiminta on sitten spesiaalipalvelu rajatulle joukolle. Siinä tavallaan hyväksytään se, että meillä nyt sitten ehkä eriytyy, että on hyväosaista porukkaa, jolle tulee tällainen erityinen palvelu. (elinkeinoelämän asiantuntija)

Useampi haastateltava toi esille, että C6-kaupungeissa on voimakas tahtotila estää haitallista alueellista ja sosiaalista eriarvoistumista. Kaupungeissa tiedostetaan hyvin **alueellisen eriarvoistumisen riskit**, ja siksi monet haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että kaikki englanninkielinen palvelu ei keskittyisi yhdelle hyväosaisten väestön asuinalueelle vaan useampiin kaupunginosiin (koulutuksellisesta tasa-arvosta sekä sosiaalisesta ja alueellisesta eriytymisestä ks. esim. Bernelius & Huilla 2021; Bernelius & Kosunen 2023; Kosunen ym. 2024). He painottivat myös sitä, että kansainvälisistä kouluista muodostettu (uhka)kuva on liioiteltu: koulut eivät ole erillinen osa yhteiskuntaa, eräänlaisia salaisia eliittikouluja, vaan oppilaat tulevat monenlaisista perheistä niin kielellisesti, kulttuurisesti kuin sosioekonomisestikin (ks. myös Korpela 2023). Maahanmuuton moninaisuutta, kielivalintojen punnitsemista ja Suomen tulevaisuutta valotti myös eräs pitkään elinkeinoelämässä työskennellyt kaupungin asiantuntija:

Yhteiskunnallisesti Suomessa on miettimisen paikka, että meidän koko kasvu syntyy tällä hetkellä vieraskielisestä väestöstä. [--] Me ollaan aivan väärin kysymysten äärellä, kun me mietitään, millä kielellä me saadaan jotain palvelua tai voidaan asioida, kun meidän pitäisi kysyä, että onko meillä sitä palvelua enää ollenkaan [millään kielellä]. [--] Esimerkiksi nämä IB-lukiot ja tämäntyyppiset jutut tai joku sellainen polku, missä saat päiväkodista lukioon asti kaiken englanninkielisinä, niin sen tyyppinen me tänne pääkaupunkiseudulle joka kaupunkiin joka tapauksessa tarvitaan. Täällä on myös olemassa tällainen – voisiko sanoa kansainvälisten nomadien heimo. Esimerkiksi intialaisia ICT-alan työntekijöitä, joiden ideana on se, että he ovat 3–5 vuoteen jossain maassa ja hoitavat jonkun isomman projektin. Sen jälkeen vaihdetaan maata, jolloin ei ole mielekästä ajatella, että lapset oppivat aina joka maan suuren kielen, vaan mennään englannilla. Tämä meidän kannattaa hyväksyä, tällaistaikin porukkaa on ja se on elinkeinoelämän ja yhteiskunnan etu, että sitä porukkaa tänne saadaan. Mutta se ei kyllä ole pääjuoni, vaan pääjuoni pitää ihan ehdottomasti olla se, että ihminen tulee osaksi yhteiskuntaa, se tapahtuu erittäin paljon kielen kautta, koska ilman kieltä et saa sitä kulttuuria. (elinkeinoelämän asiantuntija)

Kaupunkipolitiikassa on huomioitava **lapsen edun ensisijaisuus**, kun kasvatuksen ja opetuksen palveluja suunnitellaan ja järjestetään (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 4 §; Perusopetuslaki 628/1998, 3 a §; Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Tätä korostivat erityisesti pedagogiset asiantuntijat C6-kaupungeissa ja valtionhallinnossa.

3 ENGLANNINKIELISEN PERUSOPETUKSEN NYKYTILA JA HAASTEET

3.1 Lainsäädäntö ja rahoitus

Lainsäädäntö

Perusopetuslain 2 §:n mukaan perusopetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta sekä turvata oppilaille riittävä koulutuksellinen yhdenvertaisuus koko maassa. Perusopetuslakiin on sittemmin sisällytetty pykälä 3 a lapsen ensisijaisesta edusta perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä.

Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta oppivelvollisuusikäisille kunnan alueella asuville oppilaille (4 §) ja tekemään opetuksessaan yhteistyötä kotien kanssa (3 §). Kunta voi järjestää perusopetusta joko itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia palvelut rekisteröidyltä yhteisöltä tai säätiöltä. Perusopetus oppikirjoineen, oppimateriaaleineen ja työvälineineen ovat oppilaalle maksuttomia. Olipa rekisteröity yhteisö tai säätiö tehnyt kunnan kanssa palvelusopimuksen tai ei, sen täytyy hakea lupa opetuksen järjestämiseen valtioneuvostolta – käytännössä hallinnonalasta vastaavalta ministeriöltä. Lupa voidaan myöntää vain, jos sen järjestäminen perustuu erityiseen koulutus- tai sivistystarpeeseen, kuten vieraskieliseen opetukseen. Lupaa hakevien täytyy osoittaa, että niillä on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset järjestää opetusta. (Perusopetuslaki 628/1998, 7 §.)

Perusopetuslaissa säädetään myös opetuskielistä. Lain 10 §:n mukaan koulun opetuskieliä voivat olla suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli. Koulun varsinaisen opetuskielen lisäksi voidaan käyttää myös muuta kieltä, jos sen ei arvioida vaarantavan oppilaan mahdollisuutta seurata opetusta. Koulussa tai erillisessä opetusryhmässä opetusta voidaan antaa joko pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Yksityinen yhteisö tai säätiö, joka järjestää opetusta muulla opetuskielellä (esimerkiksi englanniksi) voi periä oppilaalta kohtuullisia maksuja. (Perusopetuslaki 628/1998, 28 §.) Lain 7 § kuitenkin kieltää perusopetuksen järjestämisen taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Englanninkielisen tai laajamittaisen kaksikielisen opetuksen järjestäminen herätti haastateltavissa monenlaisia näkemyksiä. Joidenkin asiantuntijoiden mielestä englanninkielisen perusopetuksen järjestäminen ei ole kuntien tehtävä, sillä se ei lähtökohtaisesti kuulu kunnalle määritelyihin opetuksen peruspalveluihin. Näissä haastatteluissa esitettiin, että opetuksen voisi hyvin järjestää yksityisissä kouluissa, jolloin kustannukset katettaisiin lukukausimaksuilla. Haastateltavien mukaan kansainvälisesti rekrytoidut huippuasiantuntijat ovat sen verran suurituloisia, että lukukausimaksujen ei pitäisi olla este. Nämä ovat

myös todennäköisesti tottuneet järjestelmään, jossa osassa kouluista on lukukausimaksut. Elinkeinoelämän asiantuntijapalveluissa työskentelevät taas arvioivat, että kansainväliset osaajat eivät ole valmiita maksamaan korkeita lukukausimaksuja, sillä ansiotulojen verotus ja C6-kaupunkien asuntojen hintataso ovat korkeita. Heillä on samanlainen oikeus kunnallisiin peruspalveluihin kuin muillakin kuntalaisilla. Haastatteluissa pohdittiin myös sitä, että maksulliset englanninkieliset yksityiskoulut saattavat nakertaa suomalaisen koulutusjärjestelmän yhdenvertaisuutta ja entisestään voimistaa kuvaa siitä, että nämä oppilaitokset ovat hyväosaisten ja kansainvälisesti suuntautuneiden opinahjoja.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014: 91–92) määritellään, että opetusta voidaan toteuttaa laajamittaisena kaksikielisenä opetuksena. Se jaetaan kotimaisten kielten varhaiseen täydelliseen kielikylpyyn ja **muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen**, jossa perusopetuksen koko oppimäärästä järjestetään vähintään 25 prosenttia kohdekielellä. Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa noudatetaan perusopetuksen yleisiä arviointiperusteita. Lisäksi käytössä ovat paikalliset opetussuunnitelman kirjaukset, joissa huomioidaan oppiainekohtaiset kielelliset tavoitteet (Opetushallitus 2014, 90). Muita paikallisesti päätettäviä asioita ovat esimerkiksi:

- kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja oppilasvalinnan periaatteet
- koulun opetuskielen ja kohdekielen tuntijako ja oppiaineet
- oppiaineiden keskeiset kielelliset tavoitteet
- kohdekielen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain
- lyhytaikaisesti Suomessa asuvien oppilaiden opetus, jos he eivät pysty opiskelemaan opetuskielellä eivätkä kohdekielellä
- suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetusjärjestelyt
- soveltuvuuskokeiden käyttö ja vaikutus oppilasvalintaan.

Muun laajamittaisen kaksikielisen opetuksen on mahdollistettava se, että jokainen oppilas voi **saavuttaa jatko-opintokelpoisuuden toisen asteen opetukseen**. Kuntia ja kouluja ohjeistetaan opetussuunnitelman laatimisessa pohtimaan, mitkä oppiaineet ja millaiset sisällöt ovat mielekkäitä opettaa kohdekielellä (esimerkiksi englanniksi). On myös tarkkaan mietittävä, onko osa sisällöistä erityisen tärkeitä oppia kotimaisilla kielillä, jotta ”oppilas saavuttaisi hyvät toimintavalmiudet suomalaisessa yhteiskunnassa”. On tärkeää hallita oppiainekohtaiset käsitteet sekä pystyä ymmärtämään ja tuottamaan alakohtaisia tekstejä. Nämä ovat **vaativia taitoja, joiden kehittymisestä on huolehdittava erityisesti, jos kohdekielisen opetuksen määrä on suuri**. (Opetushallitus 2014: 92.)

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa oppilaiden kielelliset resurssit voivat vaihdella suuresti ja joidenkin oppilaiden äidinkieli voi hyvinkin olla jokin muu kuin koulun opetuskieli tai opetuksen kohdekieli. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ohjeistetaan, että niin sanotuille myöhään (tyypillisesti yläkouluvaiheessa) perusopetukseen tulleille oppilaille voi kotimaisilla kielillä opiskelu tuottaa vaikeuksia. Heille on järjestettävä muita tukitoimia, mikäli heitä ei voi ohjata valmistamaan opetukseen. Perusopetuksen päättöarvioinnissa kohdekielen (englannin) taito arvioidaan A1-kielen päättöarvioinnin kriteerien mukaisesti. Näin toimimalla oppilailla katsotaan olevan yhdenvertaiset mahdollisuudet hakeutuessaan toisen asteen opintoihin. (Opetushallitus 2014: 91–92.) Arviointi ei

kuitenkaan haastateltujen rehtoreiden mukaan tunnu reilulta. Käytännössä valtaosa oppilaista saa englannista kympin, kun taas monilla yläkouluikäisinä Suomeen muuttaneilla on pitkä takamatka suomen oppimisessa ja heidän S2-arvosanansa (suomi toisena kielenä ja kirjallisuus) voi jäädä viitoseen, mikä näkyy päättötodistuksen keskiarvossa ja vaikeuttaa pääsyä toiselle asteelle. Oppilaan kannalta tämä voi olla hyvin lannistavaa, sillä arvioissa ei huomioida oppimisen **suhteellista edistymistä** (ks. myös Korpela 2023).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa jopa arvosanan viisi kriteerit ovat varsin kovat. (Ks. lisää opinpolun jatkumosta perusopetuksesta toiselle asteelle luvussa 4.3). Opettaessaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti opettajat eivät kuitenkaan voi toimia arviointikriteerien vastaisesti, eikä suomen kielestä voida vapauttaa tai oppimäärää yksilöllistää. Haastateltavat pohtivatkin sitä, millaisia uusia toimenpiteitä tällaisiin tilanteisiin olisi tarjolla. Yksi esille nostettu mahdollinen toimintatapa on se, että valinnaisaineita karsitaan ja niiden sijaan järjestetään suomen kielen opetusta.

Eräs haastateltava ehdotti, että Suomeen yläkouluikäisinä muuttaneita oppilaita varten voitaisiin kielivalintoihin lisätä B2-kieleksi suomi. Tämä vaatisi muutoksia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja vaikuttaisi koko opinpolkuun toiselta asteelta korkeakoulutukseen. Seurauksia olisi myös kansalaisuuden hakemiseen, sillä hakijalta putoaisi pois mahdollisuus osoittaa suomen kielen taitonsa perusopetuksen päättötodistuksella, jos hän ei ole suorittanut S2-oppimäärää. Ajatus sai varovaista kannatusta osalta haastatelluista rehtoreista, mutta toiset aprikoivat, johtaisiko kyseinen oppimäärä entistä suurempaan kuplautumiseen.

Englanninkielistä perusopetusta järjestetään myös **International Baccalaureate (IB)-järjestelmän mukaisesti**. International Baccalaureate (IB) on kansainvälinen ja poikkitieteellinen koulutusohjelma. [IB-ohjelmia](#) on neljä: [Primary Years \(PYP\)](#) -ohjelma 3–12-vuotiaille, [Middle Years \(MYP\)](#) -ohjelma 11–16-vuotiaille, kansainvälinen ylioppilastutkinto eli [International Baccalaureate Diploma Programme \(DP\)](#) sekä [Career-related Programme \(CP\)](#) ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille. Yhteistä kaikille IB-ohjelmille on pyrkimys kehittää oppilaiden kriittistä ajattelua ja herättää heissä innostus oppimiseen. Lisäksi ohjelmat tukevat oppilaan kasvua niin henkilökohtaisesti kuin akateemisestikin.

Koulut saavat kansainväliseltä IB-järjestöltä opetussuunnitelman perusteet, joiden mukaan he voivat räätälöidä koulukohtaisen opetusohjelman ja -suunnitelman. Koska IB on kansainvälinen organisaatio ja tämänhetkiset yli 5000 IB-koulua sijoittuvat 160 maahan, opetussuunnitelman joustavuuden on tarkoitus mahdollistaa se, että maa- ja koulukohtaiset vaatimukset ja erityispiirteet pystytään ottamaan huomioon. IB-opetussuunnitelmaa voi myös noudattaa rinnakkain kansallisen opetussuunnitelman kanssa. IB-ohjelmaa voivat tarjota vain IB World School -akkreditoidut koulut. Saadakseen oikeuden IB-ohjelman tarjoamiseen, koulujen täytyy käydä läpi [viisivaiheinen auktorisointiprosessi](#).

Rahoitus

Perusopetuslain mukaista opetusta rahoitetaan valtionosuuksin, kuten kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (618/2021) säädetään. Käyttökustannuksia rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaan. Myös valtionavustuksia on mahdollista hakea perusopetuslain mukaiseen opetukseen ja toimintaan, mikäli valtion talousarvio antaa sille myöden.

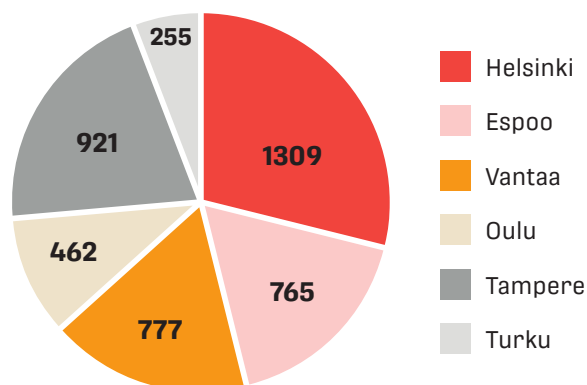
C6-kaupunkien englanninkielinen perusopetus rahoitetaan pääasiassa kuntien valtionosuuksista ja verotuloista. Haastateltujen perusopetusjohtajien ja rehtoreiden mukaan englanninkielinen opetus tai laajamittainen kaksikielinen opetus ei varsinaisesti aiheuta lisää kustannuksia verrattuna suomenkieliseen opetukseen etenkin, jos oppilasryhmät ovat riittävän suuria. Lisäkustannuksia voivat aiheuttaa erilaiset tukitoimet, kuten tulkkauspalvelut ja oman äidinkielen opetus, johon on mahdollista hakea valtionavustusta. Kustannuksia lisäävät myös oppimateriaalin laadinta ja opettajien palkkaukseen liittyvät kielilisät (ks. luku 5.1), tai jos joudutaan palkkaamaan erikseen suomen ja englannin kielellä opettavat opettajat. Uudet koulurakennukset ovat osa laajempaa kaupunkipolitiikkaa, ja ne ovat kunnille suurinvestointeja. Tämän vuoksi on tyypillistä, että englanninkielinen tai laajamittainen kaksikielinen opetus aloitetaan lisäämällä erillinen luokka jo toiminnassa olevaan suomenkieliseen kouluun.

3.2 Tietoa englanninkielisestä perusopetuksesta (C6-kaupungit ja muita kaupungeja)

Lukuvuonna 2022–2023 englanninkieliseen perusopetukseen osallistui C6-kaupunkien alueella Koski-tietovarannosta poimitun tiedon perusteella 4489 oppilasta. Eniten englanninkieliseen perusopetukseen osallistuvia oppilaita oli Helsingissä (1309) ja Tampereella (921), tämän jälkeen eniten Vantaalla (777) ja Espoossa (765), vähiten Oulussa (462) ja Turussa (255). On huomioitava, että tilastossa voi olla puutteita, sillä siitä puuttuu ainakin kahden pääkaupunkiseudulla toimivan yksityisen koulun oppilastiedot. Kuvioon 2 on koottu tilastoidut oppilasmäärät kaupungeittain.

Kuvio 2. Englanninkieliseen perusopetukseen osallistuneet vuosiluokkien 1–9 oppilaat (n=4489) C6-kaupungeissa lukuvuonna 2022–2023

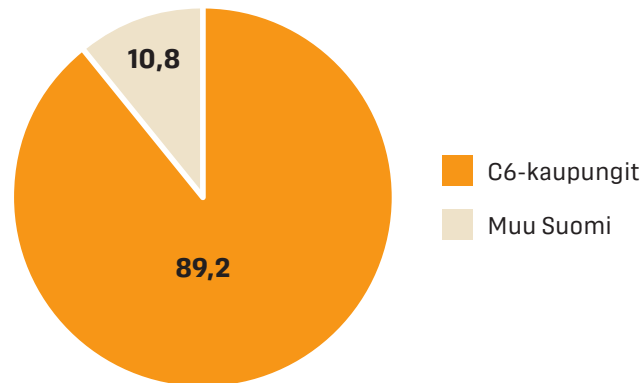
(lähde: Koski-tietovaranto n.d.)

Kaikista Suomen tilastoiduista oppilaista merkittävä enemmistö (4489, n. 89 %) kävi peruskoulua C6-kaupunkien alueella (15 opetuksen järjestäjää) ja hieman alle kymmenesosa (546, n. 11 %) muissa kaupungeissa (kuvio 3). Käytössämme olleen tilastotiedon perusteella C6-kaupunkien lisäksi muualla Suomessa oli 10 englanninkielisen perusopetuksen järjestäjää lukuvuonna 2022–2023.

Kuvio 3. Englanninkieliseen perusopetukseen osallistuneet vuosiluokkien 1–9 oppilaat (%) C6-kaupungeissa ja muualla Suomessa lukuvuonna 2022–2023

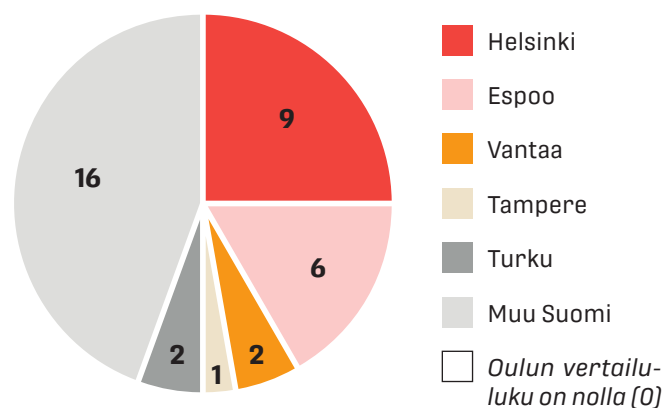
(lähde: Koski-tietovaranto n.d.)

Muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta (kohdekieli englanti) järjesti lukuvuonna 2021–2022 Opetushallituksen koostaman tiedon mukaan 20 opetuksen järjestäjää C6-kaupungeissa sekä 16 opetuksen järjestäjää muissa Suomen kunnissa (kuvio 4). Kaikkiaan 4906 ilmoitetusta oppilaasta noin kaksi kolmasosaa (3281, n. 67 %) kävi koulua C6-kaupunkien alueella ja noin kolmannes (1625, n. 33 %) muualla Suomessa (kuviot 5 ja 6) 10 eri kunnan alueella. Tieto perustuu Opetushallituksen kyselyyn. Se lähetettiin kuntiin, joissa on saatu [valtionavustusrahoitusta](#) kaksikielisen opetuksen järjestämiseen. Kaikki kunnat eivät vastanneet kyselyyn, minkä vuoksi tiedoissa on puutteita (Opetushallitus, suullinen tiedonanto 25.10.2024).

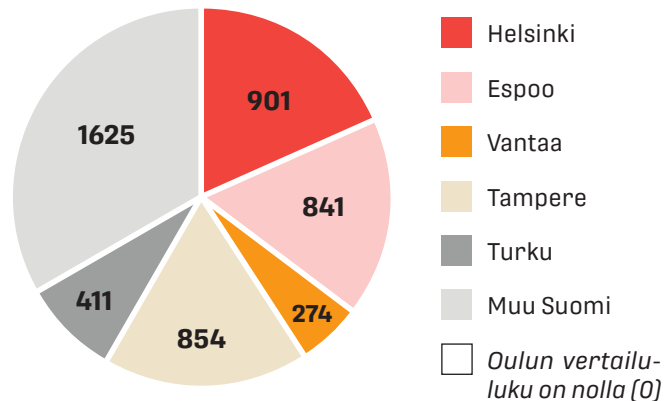
Kuvio 4. Muun laajamittaisen kaksikielisen opetuksen, opetuskieli englanti, opetuksen järjestäjät (n=36) vuosiluokilla 1–9 lukuvuonna 2021–2022 C6-kaupungeissa ja muissa Suomen kunnissa

(lähde: Opetushallituksen kysely kunnille)

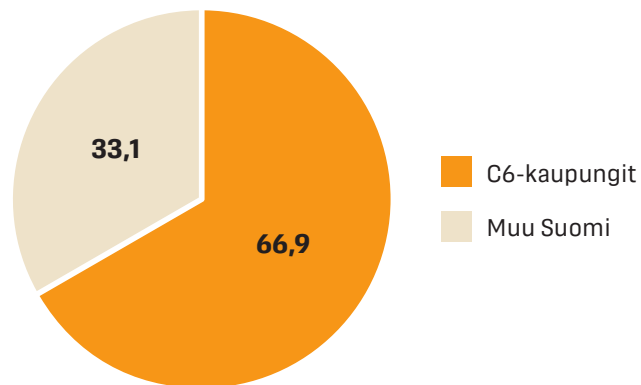
Kuvio 5. Muuhun laaja-mittaiseen kaksikieliseen opetukseen, opetuskieli englanti, lukuvuonna 2021–2022 osallistuneet vuosiluokkien 1–9 oppilaat (n=4906) C6-kaupungeissa ja muissa Suomen kunnissa (n=36)

(lähde: Opetushallituksen kysely kunnille)

Kuvio 6. Muuhun laaja-mittaiseen kaksikieliseen opetukseen, opetuskieli englanti, lukuvuonna 2021–2022 osallistuneet vuosiluokkien 1–9 oppilaat C6-kaupungeissa ja muissa Suomen kunnissa (%)

(lähde: Opetushallituksen kysely kunnille)

Vuonna 2024 valtaosa C6-kaupunkien englanninkielistä tai laajamittaista kaksikielistä perusopetusta järjestävistä kouluista oli kunnallisia. Yksityisiä kouluja oli kolme, ja ne kaikki sijaitsivat Helsingissä.

Helsingin kansainvälinen koulu ([International School of Helsinki, ISH](#)) pohjaa opetuksensa International Baccalaureate (IB) -järjestelmään ja sen opetuskieli on englanti. Koulussa on kolme IB-ohjelmaa: Primary Years Programme PYP, joka on suunnattu 4–10-vuotiaille, Middle Years Programme MYP (11–16-vuotiaat) ja Diploma Programme DP (lukioikäiset). Verkkosivuilla koulua kuvataan seuraavasti:

“*The International School of Helsinki offers a high quality international educational experience for students from ages 4 to 19. [–] ISH serves diplomatic families, mobile expatriate families and local families who are seeking an open-minded and creative education. We pride ourselves on nurturing global citizens who are ready to be successful in our changing world. ISH graduates go on to earn places at some of the most prestigious universities all around the world.*”

International School of Helsinki on [maksullinen](#), ja lukuvuonna 2024–2025 perusmaksu oli 8914 euroa. Lisäksi veloitetaan vuosiluokan mukaan vaihteleva lisämaksu, jolla kateetaan koulun toiminnan kannalta välttämättömiä kuluja. Esimerkiksi vuosiluokkien 6–8 lisämaksu oli 5441 euroa, eli lukuvuosimaksu oli yhteensä 14 355 euroa. Lisäksi erilaiset kerta- tai jatkuvaluonteiset maksut, kuten hakemus-, rekisteröinti- ja vakuusmaksut, ovat mahdollisia.

Helsingin englantilainen koulu ([The English School](#)) on säätiön ylläpitämä kristillisiä arvoja kunnioittava kaksikielinen koulu, jossa opinpolku ulottuu kaksivuotisesta esiopetuksesta lukiokoulutukseen. Englanninkielisen opetuksen osuus vaihtelee vuosiluokan mukaan. Vuosiluokilla 1–4 englanninkielistä opetusta on eniten, minkä jälkeen suomenkielisen opetuksen osuus kasvaa. Helsingin englantilaisen koulun lukuvuosimaksu on 673 euroa. Lukuvuosimaksun lisäksi peritään joidenkin kymmenien eurojen suuruisia maksuja soveltavuuskokeesta, oppilaan rekisteröimisestä ja hallintokuluista. Nämä maksut ovat kertaluonteisia.

Kulosaaren yhteiskoulu ([Kulosaari Secondary School, KSYK](#)) on kaksikielinen koulu ja yksityinen sopimuskoulu. Samoissa opetustiloissa toimivat sekä yläkoulu että lukio. Yläkoulussa voi opiskella suomenkieliselä, englanninkieliselä tai kaksikieliselä luokalla. Opiskelu on maksutonta. Oppilaat valitaan englanninkieliseen ja kaksikieliseen opetukseen soveltavuuskokeella.

Yksityisten koulujen lisäksi Helsingissä sijaitsee Opetushallituksen ylläpitämä valtion koulu Helsingin eurooppalainen koulu ([European School of Helsinki](#)), jossa on englanninkielinen kieliosasto suomen- ja ranskankielisten kielisosastojen rinnalla. Eurooppa-kouluissa on oma opetussuunnitelmansa, ja hyväksytysti suoritettut opinnot ja todistukset tunnustetaan Euroopan unionin jäsenvaltioissa [vastaavuustaulukon](#) mukaisesti. Helsingin Eurooppa-kouluun [haetaan](#) kahdessa kategoriassa: 1 (lapset, joiden huoltajat tai toinen huoltajista työskentelee Euroopan kemikaalivirastossa tai jossain muussa EU-instituutiossa) tai 2 (lapset, joiden huoltajat työskentelevät jossain muualla). Kategoriaan 2 kuuluville oppilaille Eurooppa-koulu on [maksullinen](#): lukuvuonna 2024–2025 maksu varhaiskasvatuksessa oli 2468 euroa, alakoulussa 3392 euroa ja yläkoulussa 4626 euroa. Kouluruokailu, oppikirjat ja -materiaalit sekä iltapäiväkerhot ovat maksullisia kaikille oppilaille.

Espoossa [englanninkielistä](#) tai laajamittaista [kaksikielistä](#) opetusta järjestetään kahdeksassa koulussa: Espoon kansainvälisessä koulussa (Espoo International School), Jalavanpuiston koulussa (vuosiluokat 1–6), Haukilahden koulussa (7–9), Kilonpuiston koulussa (1–9), Kuitinmäen koulussa (1–9), Niittykummun koulussa (1–6), Nöykkiön koulussa (7–9) ja Kivimiehen koulussa (1–5). Kivimiehen koulussa opetus tulee kuitenkin lähivuosina kattamaan koko alakoulun. Englanninkielinen opetus on tarkoitettu Espoossa ja Kauniaisissa asuville oppilaille. Oppilasvalinnan perusteena on valintakoe tai aiempi opiskelu englanninkielisessä opetuksessa.

Helsingissä [englanninkieliseen](#) tai laajamittaiseen [kaksikieliseen](#) opetukseen on kolmen yksityisen koulun ja yhden valtionkoulun lisäksi mahdollista osallistua haastatteluaineiston sekä Helsingin kaupungin ja koulujen verkkosivujen mukaan seitsemässä kaupungin

koulussa: vuosiluokat 1–6 Maunulan ala-asteen koulussa, Töölön ala-asteen koulussa ja Kulosaaren alakoulussa ja vuosiluokat 1–9 Ressun peruskoulussa, Vesalan peruskoulussa, Laajasalon peruskoulussa ja Malmin peruskoulussa.

Oulun kaupungin kansainvälinen koulu ([Oulu International School, OIS](#)) noudattaa suomalaista opetussuunnitelmaa ja vielä lukuvuonna 2024–2025 myös IB-ohjelmaa. Oulun kaupunki päätti syyskuussa 2024 lakkauttaa IB-ohjelman. Tätä pedagogista muutosta pidetään mielekkäänä etenkin siksi, että opetussuunnitelmien sisällöissä ja arvioinnissa on paljon päällekkäisyyttä, mikä taas lisää oppilaiden koulutehtäviä ja arvioitavia töitä. Oulun kansainvälinen koulu on ainoa englanninkielistä perusopetusta järjestävä koulu Pohjois-Suomessa, ja oppilaiden taustat ovat moninaiset (OIS, suullinen tiedonanto 28.10.2024). Lisäksi Pohjois-Ritaharjun koulussa on syksystä 2023 alkaen toiminut laajamittaisen kaksikielisen opetuksen luokka, jossa kohdekieli on englanti.

Tampereella englanninkielistä ja laajamittaista kaksikielistä opetusta tarjotaan Tampereen kansainvälisessä koulussa ([The Finnish International School of Tampere, FISTA](#)). Vuosiluokkien 1–9 lisäksi koulussa tarjotaan laajamittaista englanninkielistä esiopetusta. Alakoulussa [opetus](#) on äidinkieltä ja kirjallisuutta, suomi toisena kielenä -oppimäärää ja yhteiskuntaoppia lukuun ottamatta englannin kielellä. Yläkoulussa oppilaat voivat valita kansainvälisen linjan tai kaksikielisen linjan. [Kansainvälisen](#) linjan opetuskieli on englanti lukuun ottamatta äidinkieltä ja kirjallisuutta ja yhteiskuntaoppia sekä suomi toisena kielenä -oppimäärää. Oppilaaksi voidaan [valita](#) lapsia, jotka asuvat Tampereen kaupunkiseudun kuntien alueella ja joiden äidinkieli on englanti tai jotka ovat opiskelleet englannin kielellä Suomessa tai ulkomailla vähintään yhden lukuvuoden. Ensimmäiselle ja seitsemännelle luokalle pyrkiville järjestetään soveltuvuuskoe. Jos lapsi pyrkii luokille 2–6 tai 8–9, täytyy hänen tässäkin tapauksessa suorittaa soveltuvuuskoe riittävän kielitaidon varmistamiseksi.

Turun kansainvälinen koulu ([Turku International School, TIS](#)) toimii Turun yliopiston alaisuudessa. Vuosiluokilla 1–9 se noudattaa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja lukiossa International Baccalaureate (IB) -opetussuunnitelmaa. Koululla on kaksi kohderyhmää: kansainväliset perheet, jotka muuttavat Turkuun joko tilapäisesti tai pysyvästi, ja suomalaiset perheet, jotka palaavat Suomeen ulkomailla vietettyjen vuosien jälkeen. Oppilaaksi hakevan tulee osallistua [soveltuvuuskokeeseen](#) riippumatta siitä, mille vuosiluokalle hän on hakeutumassa. Puolalan koulussa ja Turun yliopiston Normaalikoulussa voi opiskella myös laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa.

Vantaalla on [kolme](#) englanninkielistä tai laajamittaista kaksikielistä opetusta tarjoavaa koulua: Vantaan kansainvälinen koulu (International School of Vantaa), jossa voi suorittaa koko perusopetuksen, sekä Rekolanmäen ja Kaivokselan koulut, jotka ovat alakouluja (Vantaa, suullinen tiedonanto 7.8.2024).

Muu Suomi

Keräsimme C6-kaupunkien lisäksi tietoa myös muualla Suomessa lukuvuonna 2024–2025 järjestetystä englanninkielisestä tai laajamittaisesta kaksikielisestä opetuksesta. Valitsimme lähempään tarkasteluun Joensuun, jossa vuoden 2023 lopussa oli 77 513 asukasta, Jyväskylän (147 746), Kajaanin (36 513), Kouvolan (78 880), Kuopion (124 021), Lahden (121 307), Mikkelin (51 919), Rovaniemen (65 285) ja Vaasan (68 956), jotta saisimme monipuolisempaa tietoa opetusjärjestelyistä eri puolilta Suomea.⁷

Joensuussa alakoululaiset voivat osallistua laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen [Kanervalan koulussa](#), jossa englanninkielisen opetuksen määrä lisääntyy oppilaiden koulutaipa-
leen edetessä: alakoulun kahden viimeisen vuoden aikana 50–60 prosenttia opetuksesta on englanniksi. Yläkoululaisten laajamittainen kaksikielinen opetus on keskitetty [Lyseon peruskouluun](#) (Lyseon peruskoulu, kirjallinen tiedonanto 16.10.2024). Joensuun koulu-
verkkoa on säästösyistä esitetty kavennettavaksi, ja Kanervalan koulu on [lakkautettavien koulujen listalla](#). Kanervalan koulussa järjestettyä laajamittaista kaksikielistä opetusta [on suunniteltu jatkettavaksi](#) Tulliportin Normaalkoulussa, joka on Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu. Opetus toteutetaan CLIL-menetelmän mukaisesti kaksikielisesti niin, että vähintään 25 prosenttia opetuksesta on englanniksi.

Jyväskylässä [laajamittaista kaksikielistä opetusta](#) järjestetään alakoululaisille Kortepohjan päiväkotikoulussa ja yläkoululaisille Viitaniemen koulussa. Molemmissa opetuksesta 60 prosenttia on englanniksi ja 40 prosenttia suomeksi.

Kajaanissa [laajamittaista kaksikielistä opetusta](#) järjestetään [Seminaarin koulussa](#) (vuosi-
luokat 1–2) ja [Keskuskoulussa](#) (3–9). Molemmissa kouluissa englannin ja suomen kielen suhde opetuksessa on 50/50.

Rovaniemäläinen [Ounasrinteen peruskoulu](#), joka kattaa vuosiluokat 1–9, noudattaa laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa samaa 50/50-jakoa kuin Kajaani.

Kuopiossa laajamittaista kaksikielistä opetusta järjestetään [Rajalan koulussa](#) (alakoulu) ja [Hatsalan koulussa](#) (yläkoulu).

Lahdessa laajamittainen kaksikielinen opetus kattaa koko perusopetuksen ja se on keskitetty [Tiirismaan kouluun](#). Esi- ja alakoulussa (vuosiluokat 0–6) englanniksi on noin 70 prosenttia opetuksesta. Yläkoulussa englannin osuus pienenee niin, että opetuksesta noin puolet on englanniksi ja puolet suomeksi.

⁷ Opetushallituksen keräämän tiedon mukaan vuosina 2021–2022 muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta, jossa kohdekieli on englanti, järjestettiin C6-kaupunkien ja valitsemiemme kuntien lisäksi myös Imatralla, Limingassa, Kokkolassa, Porissa, Raisiossa ja Seinäjoella. Listaus perustuu Opetushallituksen tietopyyntöön **vastanneiden** kuntien antamiin tietoihin. Opetusta on mahdollisesti tarjottu joissakin muissakin kunnissa, jotka ovat kuitenkin jättäneet vastaamatta Opetushallituksen tietopyyntöön.

Kouvolassa ja Mikkelissä ei järjestetä laajamittaista kaksikielistä perusopetusta. Mikkelissä on vireillä [valtuustoaloite](#) IB-luokan perustamisesta. Mikkelissä arvioidaan tarpeen englanninkielisen perusopetuksen ja IB-lukion aloittamiseksi kasvaneen sen jälkeen, kun Naton maavoimien alaesikunta päätettiin perustaa kaupunkiin (Mikkeli, suullinen tiedonanto 24.9.2024).

Vaasassa alakoululaiset voivat opiskella englannin- tai kaksikielisellä luokalla [Suvilahden koulussa](#) ja yläkoululaiset [Merenkurkun koulussa](#). [Englanninkielisessä opetuksessa](#) opetuksesta 60–80 prosenttia tapahtuu englanniksi. Perusopetuksen alkuluokilla opetuksesta noin 80 prosenttia on englanniksi ja 20 prosenttia suomeksi. Englanninkielisen opetuksen määrä vähenee hiljalleen samalla, kun suomenkielisen opetuksen määrä kasvaa: alakoulun viimeisellä luokalla opetuksesta 60 prosenttia on englanniksi ja 40 prosenttia suomeksi. Englanninkieliseen opetukseen hakeutuvien lasten englannin kielen taito testataan. [Kaksikielinen](#) opinpolku alkaa samalla tavalla kuin englanninkielinen, eli opetuksesta 80 prosenttia on englanniksi ja 20 prosenttia suomeksi. Kuudennella luokalla kielten painotukset muuttuvat niin, että 60 prosenttia opetuksesta on suomeksi ja 40 prosenttia englanniksi. Kaksikieliseen opetukseen hakevilta lapsilta testataan sekä englannin että suomen kielen taito.

Polku englanninkielisestä varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen näyttäisi valitsemissamme kunnissa toteutuvan vaihtelevasti. Myös kuntatalous sekä paikallisen työ- ja elinkeinoelämän tarpeet näkyvät vastauksissa. **Kuntien tiedotus omilla verkkosivuillaan oli osin puutteellista, mikä voi hankaloittaa huoltajien mahdollisuuksia suunnitella lastensa opinpolkua.** Jos lapsi on esimerkiksi aloittanut opinpolkunsa englanninkielisessä opetuksessa jossain muussa Suomen kunnassa tai ulkomailla, perheellä voi olla mittava työ selvittää, voiko opinpolkua jatkaa ja millaisia vaihtoehtoja ylipäätään on tarjolla. On myös huomioitava, että kansainvälisesti rekrytoivilla yrityksillä on vaihtelevat resurssit hankkia asettautumispalveluita, minkä vuoksi **kuntien oman tiedotuksen tulee olla täsmällistä ja ajantasaista.**

Suomessa on myös suuri määrä kuntia, joissa kokonaan englanninkieliselle tai laajamittaiselle kaksikieliselle opetukselle ei katsota olevan sellaista tarvetta, että se edellyttäisi niiltä omia toimenpiteitä tai joissa kunnat jo tekevät yhteistyötä lähialueen suuremman kunnan (esimerkiksi Oulu, Tampere, Vantaa) kanssa. Englanninkielinen varhaiskasvatus voi eräänlaisena alkusysäyksenä riittää monelle perheelle, sillä englannin opetus on kunnissa tyypillisesti varhennettu alkamaan ensimmäisellä luokalla (ks. esim. Vaarala ym. 2021 ja luku 1.4).

3.3 Oppilasmääristä ja oppilasaineksesta haastattelujen pohjalta

Useat haastateltavat C6-kaupungeista toivat esille, että oppilasmäärät englanninkielisessä ja laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa ovat viime vuosina olleet kasvussa. Esimerkiksi Ouluun on perustettu lisää oppilaspaikkoja, Helsingissä on rakenteilla koulurakennusten laajennuksia, Vantaalla ja Turussa on päätetty investoida uuteen koulurakennukseen ja Espoossa ja Tampereelläkin on tarvetta paikkaresurssin lisäämiselle.

Haastattelemamme rehtorit ja perusopetusjohtajat totesivat oppilaisaineksen muuttuneen ja moninaistuneen. Vielä kymmenisen vuotta sitten kansainvälisissä kouluissa enemmistö oli äidinkieleltään suomenkielisiä oppilaita, ja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla muisteltiin, että vielä 2010-luvulla oppilaat olivat enimmäkseen paluumuuttajia: suuryritysten työntekijöiden lapsia, joiden huoltajat palasivat työkomennukselta esimerkiksi Aasiasta.

Oppilaiden profiili on aivan toisenlainen, eli siinä missä 2010 minulla oli Nokian paluumuuttajia, lapsia ja heidän vanhempiaan, josta suurin osa, noin 80 prosenttia puhuu äidinkielenään suomea. Vuonna 2018 [--] samassa koulussa samalla luokkatasolla minulla oli lopulta 14 eri kansalaisuutta ja 16 eri kieltä. (kansainvälisen koulun rehtori)

Vaikka oppilasaines on kansainvälisissä kouluissa vuosien mittaan muuttunut, **suuri osa oppilaista on edelleen suomalaisia ja suomenkielisiä**. Heillä saattaa olla esimerkiksi englantia puhuvia sukulaisia tai kokemusta muussa maassa asumisesta ja opiskelemisesta englanniksi, minkä takia on ollut luontevinta jatkaa englanninkielisellä opinpolulla.

Yhä useamman oppilaan äidinkieli tai koulussa oppima kieli on kuitenkin jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Tällaiset oppilaat ovat saattaneet muuttaa Suomeen vanhempiensa työn takia ja olla maassa kenties vain rajallisen ajan. Näköpiirissä on luultavasti siirtyminen toiseen maahan, minkä vuoksi perheet ovat pitäneet englanninkielistä opinpolkua mielekkäämpänä vaihtoehtona valmistavan opetuksen sijaan. **Osalle näistä oppilaista englantikaan ei ole äidinkieli.** Englanninkielisessä opetuksessa on myös oppilaita, jotka ovat syntyneet Suomessa tai asettuneet Suomeen, ja perheen yhteisenä kielenä on jokin muu kieli kuin suomi tai englanti.

3.4 Englanninkielinen, kaksikielinen vai suomenkielinen perusopetus?

Selvitystä varten haastatellut asiantuntijat pohtivat eri näkökulmista sitä, **kenelle englanninkielinen opetus sopii**. Tiukimmalla kannalla oli haastateltava, jonka mielestä englanninkielinen opetus tulisi suunnata **vain rajatun ajan Suomessa asuville kansainvälisten perheiden lapsille**. Heidän mielestään englanninkielisen opinpolun ei pidä romuttaa suomenkielistä koulutusta, vaan tarjota sille vaihtoehto. Välimaastoon sijoittuivat ne näkemykset, joiden mukaan **myös suomalaisten ja suomenkielisten** lasten tulisi jatkossakin voida osallistua englanninkieliseen opetukseen, kunhan pidetään huolta siitä, että ”aidosti oppilaspaikkaa tarvitsevat” ovat etusijalla.

Aika suuri osa näistä opetuksessa olevista on itse asiassa suomenkielisistä perheistä. Ja [englanninkielisen opetuksen] kohdentaminen, että me pysytään niille, jotka sitä aidosti tarvitsevat, niin se ainakin hoitamaan. En tiedä, onko yhteiskunnallisesti sitten kovin järkevää sekään, että siellä ei olisi ollenkaan suomenkielisiä. (elinkeinoelämän asiantuntija)

Perheiden oikea-aikaista ja kattavaa neuvontaa pidettiin erittäin tärkeänä, sillä erityisesti kansainvälisillä perheillä saattaa olla virheellisiä käsityksiä siitä, mitä englanninkielinen tai laajamittainen kaksikielinen opetus on. Esimerkiksi pitkäaikaisesti Suomeen asumaan tulleet perheet eivät välttämättä osaa hakeutua kaksikieliseen opetukseen, tai he voivat ajatella valmistavan opetuksen tarkoittavan viivästystä opinpolulle.

“*Kun meillä tämänhetkinen systeemi on se, että suomi–englanti-opetukseen ei tarvitse osata kuin toista kieltä, niin sitten monet vanhemmat ovat vieläkin vähän siinä uskossa – varsinkin kansainvälisissä perheissä – että pitäisi osata molempia kieliä, niin sitten he ei välttämättä osaa hakeutua sinne. [–] Kun meiltä kysytään englanninkieliseen opetukseen hakeutumisesta, niin me sanotaan, että tiedättehän te, että voitte hakea myös sinne kaksikieliseen ja se on teille pitkällä aikavälillä parempi vaihtoehto. (perusopetuksen asiantuntija)*”

Kaikki haastattelemamme rehtorit ja muut opetuksen asiantuntijat **painottivat suomen kielen tärkeyttä suomalaisessa yhteiskunnassa**. Suomen oppimisella korostettiin olevan merkitystä erityisesti silloin, kun perhe aikoi asua Suomessa pitkäaikaisesti tai pysyvästi, ja oppilaan on tarkoitus jatkaa opintojaan toisella asteella.

“*No suomen kielihän on meillä semmoinen, mitä me yritetään promota kovasti, sen osaamista, kun täällä on se vaara tietysti oppilaille, jotka tulevat tänne, että elävät kokonaan englanninkielisessä kuplassa. He puhuvat vapaa-ajalla englantia tai omaa kieltään ja tulevat kouluun, puhuvat englantia. Ei ole välttämättä harrastuksiakaan, joissa olisi suomen kieltä, niin sitten se suomen kieli ei kehity. Ja sitten jos on tällaisia perheitä, jotka jäävät Suomeen ja [oppilas] haluaisi mennä vaikka suomenkieliseen lukioon, niin se voi olla vähän haastavaa. Tämä on sellainen haaste, mikä ollaan tiedostettu ja minkä kanssa ollaan tehty töitä, että saataisi sitä suomen kieltä myös kehittymään. Kyllähän se vaikuttaa pedagogiikkaan sillä tavalla, että kielitietoisuus pitää opettajalla olla hyvä. (kansainvälisen koulun rehtori)*”

Suomen kieltä opiskellaan kaikissa kansainvälisissä kouluissa, mikäli ne noudattavat suomalaisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Lisäksi haastateltavat totesivat, että **englanninkieliseksi kutsuttu opetus voi käytännössä olla kaksikielistä**: esimerkiksi englanninkielisen opetuksen rinnalla kuljetetaan suomenkielisiä sanalistoja tai opettaja puhuu oppitunnilla vaihtelevasti englantia ja suomea. Tämä on todettu myös Korpelan (2023) etnografisessa tutkimuksessa suomalaisten ekspatriaattien lasten koulunkäynnistä ja kotoutumisesta.

Rehtoreiden mukaan kansainvälisissä kouluissa pyritään opettamaan suomea oppilaan taitotason mukaisesti. Kouluissa on rinnan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetusta niille oppilaille, joiden äidinkieli on suomi, ja suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) -oppimäärän opetusta niille oppilaille, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi,

joilla on muutoin monikielinen tausta tai joilla ei ole opiskeluun riittävää suomen kielen taitoa. Isommissa kouluissa suomi toisena kielenä -opetusta järjestetään useissa ryhmissä.

On huomattava, että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tarve ei määräydy ensisijaisesti oppilaan ilmoitetun äidinkielen mukaan, vaan sillä perusteella, onko hänellä tarve opetukseen (ks. esim. Opetushallitus 2014: 313–314). S2-oppimäärä ei siis automaattisesti ole tarpeen tai sopivin vaihtoehto kaikille niille oppilaille, joiden äidinkieleksi on merkitty Digi- ja väestötietoviraston järjestelmään muu kuin suomi. Tätä näkemystä tukevat myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin arviointitutkimuksen tulokset (Kuukka & Metsämuuronen 2016: 6), joiden perusteella suositellaan, että ”koulujen tulee kiinnittää huomiota **oppilaalle parhaiten soveltuvan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärän valintaan**, ja kohdistaa S2-resurssi nimenomaan niille oppilaille, joilla ei ole riittävästi kielellisiä valmiuksia opiskella suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärää.” (Ks. myös esim. Kymäläinen 2022; Qasim 2024; Nissilä ym. 2023: 90; Honko & Tervola 2023: 124).

Useat haastattelemamme rehtorit kertoivat myös, että **englanninkielisessä perusopetuksessa ei välttämättä opi suomea riittävästi, jotta oppilas voisi pärjätä suomenkielisessä ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa**. Haastattelemamme rehtorit pyrkivätkin ohjaamaan Suomeen muuttavia perheitä suomenkieliselle opinpolulle jo hyvissä ajoin, mikäli perheiden aikomuksena on jäädä maahan pysyvästi (ks. lisää luku 4 opinpolun jatkumoista).

Erilaisilla kokeiluilla on myös **pyritty vahvistamaan suomen kielen taidon kehittymistä**. Esimerkiksi eräässä kansainvälisessä koulussa on opetettu matematiikkaa niin, että opettaja puhuu suomea ja oppilaan käytössä oleva tietokone kääntää opettajan puhetta englanniksi tai oppilaan äidinkielelle. Näin oppilas pääsee kuuntelemaan suomea samalla, kun sisältöjen oppiminen turvataan teknologian avulla. Toisessa kansainvälisessä koulussa on pyritty varmistamaan tietoaineiden käsitteiden oppiminen myös suomeksi CLIL-opetuksen mallin mukaan⁸ tai käyttämällä sanalistoja tai suomenkielistä opetusmateriaalia.

Vielä noin 10–15 vuotta sitten kansainväliseen kouluun tulevista oppilaista oli vallalla käsitys, että he eivät tarvitsisi **erityistä oppimisen tukea**. Nykyisin tuen tarve tunnustetaan haastattelujen mukaan paremmin, vaikka erityisopetusta tai tukea tarvitsevien oppilaiden määrä onkin suhteessa suomenkielisiin kouluihin pienempi, esimerkiksi Vantaalla vain kuusi prosenttia. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita noudattavissa kansainvälisissä kouluissa on käytettävissä samat tuen muodot kuin muissakin kouluissa. Haastateltavien mukaan on tärkeää, että kansainvälisissä kouluissa tunnustetaan nämä tuen

8 Content and Language Integrated Learning (CLIL) tarkoittaa kielenopetusmenetelmää, jonka tavoitteena on oppia samanaikaisesti sekä vierasta kieltä että oppiaineen sisältöjä. Painopiste näiden välillä voi kuitenkin vaihdella CLIL-ohjelmien tai jopa oppituntien kesken (ks. esim. Roiha 2017).

muodot ja erityisopetuksen kolmiportaisuus (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki).⁹ Myös kansainvälisissä kouluissa on siten tärkeää osata eriyttää ja kohdata oppilaat yksilöinä. Haastateltavat rehtorit pitivät opettajien tehtävää vaativana, koska monikielisten oppilaiden haasteet ovat kompleksisia, eri seikkoihin sidottuja ja monikerroksisia muun muassa mahdollisten useiden puhuttujen kielten ja muuttohistorian takia. Varsinaisten erityisluokkien järjestämisen tarve jää kuitenkin vähäiseksi, vaikka koulussa olisikin oppilaita, jotka voisivat tällaisesta hyötyä. Parempana järjestelynä pidettiin esimerkiksi valinnaisuuden ja suomi toisena kielenä -opetuksen lisäämistä.

9 Opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteilla [hallituksen esitys esi- ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin lainsäädännön uudistuksesta](#). Esityksessä muun muassa ehdotetaan erityisopetuksen kolmiportaisuudesta luopumista. Perusopetuslaissa 11 §:ssä säädetään, että erityisopetuksessa voidaan tarvittaessa poiketa oppiainejaosta. Oppilas voidaan myös vapauttaa jonkin yksittäisen oppiaineen, kuten toisen kotimaisen kielen, opiskelusta lain 18 §:n mukaisesti. Opetuksen järjestäjän on tehtävä vapauttamisesta erillinen hallintopäätös yksilöllisen arvion pohjalta.

4 OPINPOLUN JATKUMOT

4.1 Jatkumo varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen

Englanninkielisen opinpolun tarjonta paikkamääräisesti supistuu, kun siirrytään perusopetukseen tai toiselle asteelle, vaikka myös alle 4-vuotiaiden ja esiopetusikäisten englanninkielisen toiminnan varmistamista on tarkkailtava. Kaikki haastattelemamme asiantuntijat kuitenkin totesivat samansuuntaisesti, että englanninkielisiä varhaiskasvatuspalveluja on riittävästi, ja suurta tarvetta näiden palveluiden lisäämiseen ei ole. **Sen sijaan siirtymät esi- ja perusopetukseen ovat haasteellisia vähemmän tarjonnan vuoksi:**

[Englanninkielisen varhaiskasvatuksen tarjonta] on varmaan se haaste yksi. Sitten kun koulupolku aina vähän supistuu mitä ylemmäs mennään, tässä on vähän tällaista tasapainoilua, että ennen kuin hirveästi halutaan pelkkää englannin kieltä, niin kannattaa miettiä tosiaan se kokonaisuus. (varhaiskasvatusjohtaja)

Ohjauksen ja neuvonnan tarve

Tehdäkseen informoituja päätöksiä lapsen opinpolun jatkumosta **huoltajat tarvitsevat asiantuntevaa ohjausta ja tiedottamista sekä tietoa ohjauksen saatavuudesta**. Keskitetystä ohjauksesta perheet saavat parhaimmillaan yhdestä paikasta kaiken ajantasaisen tiedon soveltuvuuskokeiden vaatimuksista, opinpoluista ja kotimaisten kielten taidon merkityksestä. Haastattelujemme perusteella keskitetyn ohjauksen lisäksi ohjausta annetaan suoraan päiväkodeissa ja kouluissa. Tällaisessa keskitetyssä ohjauksessa yhteistyön huoltajien, päiväkotien ja koulujen, kuntien, yritysten sekä rekrytointi- ja asettautumispalvelujen välillä tulisi kuitenkin haastateltavien mukaan olla vielä tiiviimpää, jotta virheelliseltä tiedolta vältyttäisiin.

Ohjausta vaikeuttavat haastateltavien asiantuntijoiden mukaan **perheiden muuttuvat tilanteet**: perhe saattaa alun perin tulla Suomeen vain muutamaksi vuodeksi, jolloin englanninkielinen opinpolku on useimmiten perusteltua. Muutama vuosi saattaa kuitenkin venyä pitempiaikaiseksi asumiseksi tai Suomeen jäämiseksi, minkä vuoksi ohjauksessa otetaan esille laajamittaisen kaksikielisen tai kokonaan suomenkielisen opetuksen hyödyt kotoutumisen kannalta. Alakouluikäisille lapsille suositellaan painavammin kaksikielistä tai suomenkielistä opetusta, jotta vaihtoehtoja opinpolulla olisi enemmän.

Ohjauksen lisäksi vaaditaan kielellisiä resursseja, sillä **kaikki keskeinen huoltajien tarvitsema dokumentaatio varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa on oltava**

saatavilla englanniksi. Yrityksetkin tarvitsevat ohjausta ja tietoa kansainvälisten työntekijöidensä perheiden varhaiskasvatuspalveluista ja opinpolun vaihtoehtoista, missä keskitetty ohjaus voi olla apuna.

Kesken lukuvuoden tulevat

Haastattelujemme perusteella **aina ei ole voitu turvata sitä, että paikka englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa järjestyy määrääjassa**, jolloin perhe on aloittanut asiakassuhteen muualla kuin englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa ja mahdollisesti myöhemmin paikan saatuaan siirtynyt englanninkielisen palvelun piiriin.¹⁰

Jatkuva haku englanninkieliseen perusopetukseen kesken lukuvuoden on C6-kaupungeissa mahdollista, mikäli paikkoja riittää. Esimerkiksi perheen muutettua Helsinkiin lapsi voi jatkuvan haun kautta hakea englanninkieliseen opetukseen, mikäli hän on opiskellut viimeisen vuoden aikana täysin englanninkielisessä opetuksessa ulkomailla tai toisessa kaupungissa ([Helsingin kaupunki](#)). Hakiessaan 8. tai 9. luokalle oppilaalla tulee myös olla **suomen kielen suullinen taito tasoa A1**, mikä Eurooppalaisen viitekehyksen [itsearviointilokerikon](#) mukaan on määritelty seuraavasti:

Selviydyn kaikkein yksinkertaisimmista keskusteluista, jos puhekumppanini on valmis toistamaan sanottavansa tai ilmaisemaan asian toisin, puhumaan tavallista hitaammin ja auttamaan minua muotoilemaan sen, mitä yritän sanoa. Pystyn esittämään yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaamaan sellaisiin arkisia tarpeita tai hyvin tuttuja aiheita käsittelevissä keskusteluissa.

Myös Turussa ja Oulussa on mahdollisuus siirtyä kansainväliseen kouluun kesken lukuvuoden, mikäli paikkoja on auki, ja pääsyssä käytetään rehtorin harkintaa tai soveltuvuuskokeita. Perheiden liikkuvuus Suomessa voi toki myös suuntautua kuntiin, joissa englanninkielistä opinpolkua ei välttämättä ole tarjolla (ks. tilastot luvussa 3.2). Tällöin tyypillinen koulupaikka on perusopetukseen valmistavassa opetuksessa.

4.2 Soveltuvuuskokeet englanninkieliseen perusopetukseen hakiessa

Kun kansainväliset osaajat perheineen tulevat kuntaan, he ovat todennäköisesti käyneet läpi rekrytointiprosessin. Asettautumispalvelujen asiantuntijoiden mukaan tulijoilla saattaa olla erittäin myönteinen kuva suomalaisesta koulutusjärjestelmästä aiempien PISA-tulosten perusteella. Rekrytointiprosessissa vahvistetaan myönteistä kuvaa suomalaisesta

¹⁰ Varhaiskasvatuspaikkaa tulee hakea [neljä kuukautta](#) ennen aloitusta. Käytössä on myös nopeutettu menetelmä: jos huoltaja saa äkillisesti työ- tai opiskelupaikan tai muuttaa toiseen kuntaan, hän on oikeutettu hakemaan varhaiskasvatuspaikkaa kaksi viikkoa ennen aloitusta.

koulutusjärjestelmästä ja saatetaan antaa käsitys, että lasten pääsy englanninkieliseen varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen on yksinkertaista. Varsinkaan pääkaupunkiseudulla näin ei kuitenkaan aina ole. **Englanninkieliseen perusopetukseen on kova tunku:** haastateltavat puhuvat kilpailusta ja jopa kamppailusta.

Oppilaat valitaan englanninkieliseen perusopetukseen tyypillisesti soveltuvuuskokeiden kautta. Soveltuvuuskokeita järjestetään useissa kouluissa ensimmäiselle luokalle ja seitsemännelle luokalle pyrkiville. Poikkeuksiakin käytäntöön on: esimerkiksi jossakin koulussa vuosiluokat 1–6 käyneet oppilaat voivat päästä automaattisesti saman koulun 7. luokalle. Samoin jotkut koulut tekevät yhteistyötä englanninkielisten päiväkotien kanssa, jolloin esiopetuksesta pääsee siirtymään ensimmäiselle luokalle ilman soveltuvuuskoeita.

Pääkaupunkiseudun kansainväliset koulut tekevät soveltuvuuskokeiden laadinnassa yhteistyötä. Soveltuvuuskokeita järjestetään useita kertoja vuodessa, ja joissain tapauksissa myös kesken vuoden Suomeen saapuville oppilaille voidaan järjestää henkilökohtainen soveltuvuuskoe, jos koulussa on vapaita paikkoja. **Soveltuvuuskokeiden tarkoituksena on varmistaa, että oppilaan englannin kielen taito riittää opetuksen seuraamiseen.** Eräs opetushallinnon asiantuntija kuitenkin huomautti, ettei varsinkaan esiopetus- tai alakouluikäisen oppilaan osaaminen välttämättä tule esiin keskittymistä edellyttävässä koetilanteessa, vaan tarvitaan myös muita tapoja arvioida lapsen valmiuksia englanninkieliseen opetukseen.

Tieto soveltuvuuskokeiden sisällöistä on salaista. Haastateltavat asiantuntijat kertoivat yleisellä tasolla, että soveltuvuuskokeissa testataan englannin kielen puhutun ymmärtämistä ja puheen tuottamista. Esimerkiksi [Helsingissä](#) 1. luokalle hakevalla lapsella on oltava äidinkielenomainen tai lähes äidinkielenomainen englannin kielen suullinen taito. Hänen ei kuitenkaan tarvitse osata lukea tai kirjoittaa. Soveltuvuuskokeissa voidaan testata myös suomen kielen taitoa. Esimerkiksi eräässä kansainvälisessä koulussa hakijan tulee läpäistä suomen kielen testi, jos hänen äidinkielekseen on ilmoitettu suomi. Tällä halutaan varmistaa, ettei lapsen äidinkielen osaaminen vaaranna hänen opiskellessaan englannin kielellä.

Eräs rehtori huomautti, ettei soveltuvuuskokeiden tarkoituksena ole laittaa oppilaita järjestykseen. Usein kouluihin on kuitenkin enemmän hakijoita kuin niissä on vapaita paikkoja, jolloin testi toimii yhtenä portinvartijana. Oppilaaksiotossa voi olla muitakin kriteerejä. Esimerkiksi Vantaan kansainvälisiin kouluihin otetaan ensisijaisesti Vantaalla asuvia oppilaita, ja mikäli oppilaspaikat täyttyvät vantaalaisista, soveltuvuuskokeita ei järjestetä.

Oppilaspaikat tiettyihin kouluihin ovat rajallisia ja erittäin kilpailtuja. Esimerkiksi Helsingissä vuonna 2023 oppilaspaikkoja oli ensimmäiselle luokalle 70, kun taas hakijoita oli yli kaksinkertainen määrä: 151. Huoltajat saattavat olla kovin pettyneitä, jos lapsi ei läpäise soveltuvuuskoeita ja tule valituksi englanninkieliseen opetukseen. Tällöin äidinkieleltään muun kuin suomenkielinen oppilas ohjataan tyypillisesti perusopetukseen valmistavaan opetukseen, mikä on joissain tapauksissa ollut huoltajille järkytys etenkin, jos heillä ei ole tietoa opetuksen tavoitteista ja käytänteistä. **Kilpailu on synnyttänyt myös lieveilmiöitä.** [Yle](#) uutisoi talvella 2024, että Helsingissä yksityisen päiväkodin kahdessa toimipisteessä oli huoltajien toiveesta järjestetty esiopetusikäisille 1. luokan soveltuvuuskokeeseen valmistavaa maksullista Prep-Club kerhotoimintaa. Haastatteluissamme tällaista toimintaa

pidettiin huolestuttavana ja muistutettiin, että se on varhaiskasvatuksen perusteiden- ja esiopetussuunnitelman perusteiden vastaista. On mahdollista, että jotkut huoltajat hankkivat lapsilleen yksityisopetusta muita reittejä pitkin, mikäli yksityisissä päiväkodeissa ei järjestetä tällaista varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ulkopuolista toimintaa.

4.3 Perusopetuksesta toiselle asteelle

Siirtymisessä toiselle asteelle (lukiokoulutus, ammatillinen koulutus) voi englanninkielisellä opinpolulla olla monenlaisia pullonkauloja. Vielä toistaiseksi oppilaan on englanninkielisellä opinpolulla hakeuduttava IB-tutkintoa tarjoaviin lukioihin, joita on C6-kaupungeissa ja muualla Suomessa. Yksityisten lukioiden kielilinjoilla ja kaksikielisissä lukioissa tarjotaan mahdollisuutta suorittaa osa opinnoista englanniksi, mutta kaikkea lukiokoulutusta ei voi voimassa olevan lukiolain (714/2018) mukaan suorittaa englanniksi. Myös voimassa oleva ylioppilastutkintolaki (502/2019) estää tämän (ks. hallituksen esitys lakimuutoksesta luku 4.4). IB-lukiot ovat kilpailtuja, ja tyypillisenä pääsyvaatimuksena on korkea perusopetuksen päättötodistuksen keskiarvo.

Useat haastateltavat olivat huolissaan siitä, että kesken yläkoulun Suomeen muuttanut oppilas ei tyypillisesti ehdi saavuttaa suomen kielen taidossaan tarpeeksi korkeaa tasoa arviointikriteerien ollessa kaikille oppilaille samat huolimatta siitä, kuinka kauan oppilas on suomen kieltä opiskellut (ks. myös luku 3.1). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on perusopetuksen päättövaiheen S2-oppimäärän oppimistulosten arvioinnissa saanut selville, että oppilaiden koulunkäynnin kesto selitti tarkastelluista muuttujista eniten oppilaiden osaamista (Kuukka & Metsämuuronen 2016: 154). Koko suomenkielisen perusopetuksen käyneiden oppilaiden keskimääräinen osaaminen oli tasolla B2.1 ja 3–5 vuotta tai 6–8 vuotta käyneiden tasolla B1.2. Oppilaista A-tasolle jäivät 1–2 vuotta perusopetusta käyneet (46 %) ja 3–5 vuotta käyneet (25 %). Huomionarvoista on myös se, että 98 prosenttia oppilaista, jotka opiskelivat äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunneilla suomea äidinkielenään puhuvien kanssa ilman eriyttämistä, saavutti hyvän osaamisen tason tai ylitti sen. Suurin osa näistä oppilaista oli käynyt koko perusopetuksen Suomessa. (Kuukka & Metsämuuronen 2016.)

Lukion opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2019) mukaan lukiokoulutuksen ohjeellinen kielitaitovaatimus on B1.1. Mikäli oppilas ei ole saavuttanut tätä taitotasoa suomen tai ruotsin kielessä, hän voi hakeutua tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen (TUVA-koulutus, Opetushallitus 2021) ja kehittää siellä kielitaitoaan ja muita valmiuksiaan lukiokoulutusta varten (ks. lisää Haimilahti 2021; Mustonen & Eskola 2024).

Englanninkielisellä opinpolulla on mahdollisuus suorittaa englanninkielinen ammatillinen perustutkinto tai ammattitutkinto. Näitä tutkintoja on kuitenkin hyvin rajallinen määrä (lokakuussa 2024 Opintopolku-palvelussa oli kuusi ammatillista perustutkintoa ja neljä

ammattitutkintoa), joskin koulutuksen järjestäjiä on kymmeniä¹¹. Englanninkielistä kaksioistutkintoa ei sen sijaan voi suorittaa, ellei lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa muuteta.

4.4 Englanninkielisen ylioppilastutkinnon mahdollisuus?

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti englanninkielistä ylioppilastutkintoa ja lukiokoulutusta koskevasta lakiluonnoksesta lausuntokierroksen keväällä 2024, ja lausuntoja jätettiin 120 kappaletta. Englanninkielistä ylioppilastutkintoa esitettiin mahdollistettavaksi tiukasti rajatuin kriteerein.

Koko lukion oppimäärän opiskelu englannin kielellä ei nykyinsäädännössä ole mahdollista, sillä muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi järjestettävä opetus ei saa vaarantaa ylioppilastutkinnosta suoriutumista. Lakiesityksessä englanninkielinen lukiokoulutus olisi tarkoitettu:

opiskelijoille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei ole riittävä lukio-opintoihin, mutta joiden kielitaito mahdollistaisi opiskelun englannin kielellä. Se olisi siten koulutusväylä ja opiskelumahdollisuus lukiotasoihin opintoihin henkilöille, joilla ei muutoin olisi mahdollisuuksia lukio-opintoihin tai joilla olisi merkittäviä kielitaidollisia vaikeuksia selviytyä lukio-opinnoista ja ylioppilastutkinnosta suomen tai ruotsin kielellä. (hallituksen esitys eduskunnalle HE 159/2024 vp: 20)

Lakiesityksessä ylioppilastutkinnossa edellytettäisiin pakollisena äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suorittamista, joka suoritettaisiin suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) -kokeena. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi suorittaa, mikäli opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän tai ammatillisen perustutkinnon tai vastaavan tutkinnon englannin kielellä ja mikäli kokelaat eivät kielitaidon puutteen vuoksi selviytyisi kokeesta suomen tai ruotsin kielellä. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon nähdään palvelevan erityisesti englanninkielisen tai kaksikielisen perusopetuksen päättäneitä, kuten suomalaisten ekspatriaattien lapsia, joiden vahvin akateeminen kieli on englanti, sekä niitä huoltajien työn vuoksi Suomeen muuttaneita nuoria, joiden koulukieli on ollut englanti.

Hallituksen esityksen mukaan suurissa kaupungeissa arvioidaan, että aloittavia opetusryhmiä voisi olla 1–2 (Helsinkiä lukuun ottamatta). Englanninkielisen lukion oppimäärän aloittavia ennakoitaan olevan valtakunnallisesti 300–400 opiskelijaa, ja koko opiskelijamäärä vuositasolla olisi noin 1300–1500. Opiskelijamääriä on ollut vaikea arvioida, sillä luotettavia laskelmia ei ole ollut saatavissa. Lakia ehdotetaan astuvaksi voimaan 1.1.2025, jolloin järjestämislupia voitaisiin myöntää syksyllä 2025 ja koulutus voisi käynnistyä aikaisintaan 1.8.2026. Ensimmäiset englanninkieliset ylioppilaskokeet voitaisiin järjestää syksyllä 2028.

¹¹ Vaihtoehdot ovat elintarvikeala, liiketoiminnan ala, matkailuala, puhtaus- ja kiinteistöpalveluala, ravintola- ja catering-ala sekä tieto- ja viestintätekniikan ala.

Lausunnoissa korostettiin sitä, että **oppilaaksiotto hallituksen esityksen mukaisesti jättää koulutuksen järjestäjälle paljon harkintavaltaa**, eikä yhtenäisestä kielitaidon arvioinnista ollut lakiesityksessä mainintaa. Lausuntojen antajat olivat huolissaan siitä, miten kielitaitoa käytännössä arvioitaisiin ja miten tähän arviointiin riittää resursseja. **Huolta aiheuttivat myös puuttuvien materiaalien tekoon tarvittava aika, kelpoisen opetushenkilökunnan löytäminen sekä opiskelijoiden kansalliskielten kielitaidon riittävä kehittyminen lukio-opintojen aikana S2/R2-kokeen suorittamiseksi.** Kritiikkiä aiheutti myös ajatus siitä, että englantia olisi lähtökohtaisesti maahanmuuttotaustaisten nuorten vahvempi ja tulevaisuuden kannalta parempi vaihtoehto, mikäli kotimaisten kielten kielitaidossa on puutteita. Esiin nostettiin myös huoli siitä, kapenevatko opiskelijoiden vaihtoehdot heidän siirtyessään työelämään tai korkeakouluun, mikäli suomen tai ruotsin osaaminen jää matalalle tasolle tai sitä ei ole. Lausunnoissa mainittiin, että uudistuksen kohderyhmää on vaikea hahmottaa selkeästi. Lausuntokierroksen jälkeen lakiesitys on annettu eduskunnalle 10.10.2024, ja se on selvitystä kirjoitettaessa valiokuntakäsittelyssä.

4.5 Toimintatapoja opinpolun vahvistamiseksi – esimerkkejä C6-kaupungeista

Esiopetus englanninkielisessä koulussa (Tampereen kansainvälinen koulu)

Tampereen kansainvälinen koulu on Suomessa ainoa toimija, joka järjestää englanninkielistä esiopetusta koulun yhteydessä. Tampereen kasvuennusteet kuitenkin osoittavat, että englanninkielisen esiopetuksen lisäämistä tulisi harkita. Lisäksi Hervannassa voisi olla englanninkielinen koulu, sillä monet Tampereen kansainvälisestä väestöstä asuvat tällä alueella.

Esiopetuksen opettajat on palkattu luokanopettajina, ja palkkaus noudattaa kunta-alan opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimusta (OVTES). Tampereen kansainvälisessä koulussa on noin 100–150 esikoululaista. He eivät siirry automaattisesti ensimmäiselle luokalle vaan hakevat oppilaspaikkaa soveltuvuuskokeen kautta. Esiopetuksen lisäksi lapsi voi osallistua maksulliseen täydentävään toimintaan aamuisin ja/tai iltapäivisin joko päiväkodissa tai koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhossa.

Englanninkielisen perusopetuksen pilottiluokka (Oulu)

Oulun kaupunki on Kahden kielen polulla -hankkeessa järjestänyt Pohjois-Ritaharjun kouluun yhden pilottiluokan, jossa noin neljäsosa opetettavista sisällöistä opiskellaan englanniksi, mikä on laajamittaisen kaksikielisen opetuksen vähimmäismäärä. Englannin kielen painotus aloitetaan kolmannelta luokalta. Kielitaidon karttuessa ja oppilaan siirtyessä ylemmille luokille englannin kielen määrä kasvaa. Luokassa on 38 oppilasta ja kaksi opettajaa. Kokeiluun on saatu oppilaita oman koulun sisältä, ja kaikki halukkaat on voitu ottaa mukaan. Pilottiluokkaa varten on saatu Opetushallituksen kaksikielisen opetuksen laajentamiseen tarkoitettua avustusta. Yhteistyökumppanina on myös Oulun yliopiston Intercultural Teacher Education -koulutusohjelma. Mikäli katsotaan, että kokeilu on onnistunut, sitä voidaan laajentaa koskemaan myös muita kieliä.

Siirtymäluokka (Transition class)

Siirtymäluokka on tarkoitettu ensisijaisesti lapselle, joka huoltajansa työn tai opiskelun vuoksi asuu kaupungissa väliaikaisesti ja jolla ei ole riittävää englannin kielen taitoa osallistuakseen englanninkieliseen perusopetukseen tai suomen kielen taitoa osallistuakseen suomenkieliseen perusopetukseen. Tällä hetkellä siirtymäluokkia on vain Tampereen ja Oulun kansainvälisissä kouluissa. Molemmissa kouluissa on yksi siirtymäluokka, joiden ryhmäkoko on enintään 10 oppilasta. Näissä kaupungeissa siirtymäluokat toimivat eri periaatteilla: Tampereen siirtymäluokalla voi olla enintään kolme vuotta, ja siltä ei ole mahdollista siirtyä kansainvälisen koulun muille luokille. Oulussa taas siirtymäluokka kestää enintään kaksi vuotta, ja oppilas voi kielitestin läpäistyään siirtyä tavalliselle luokalle englanninkieliseen opetukseen.

Haastattelemiemme rehtoreiden mukaan pääkaupunkiseudulla oppilasvolyyymi on niin suuri, että siirtymäluokkaa ei saataisi pidettyä pienenä (enintään 10 oppilasta) Tampereen ja Oulun tapaan. Siirtymäluokkien perustaminen nähtiin myös segregoivana rinnakkaisjärjestelmänä, joka palvelisi ensisijaisesti huoltajien tarpeita ja kunnianhimoa. Huoltajat voisivat kommunikoida koulun kanssa pelkästään englanniksi ja nostattaa statustaan sanomalla, että lapsi käy kansainvälistä koulua. Haasteena on lisäksi se, etteivät huoltajat kuitenkaan aivan varmasti voi tietää, kuinka kauan he asuvat Suomessa, minkä vuoksi lapsen kannalta olisi parempi, jos hän osallistuisi perusopetukseen valmistavaan opetukseen.

4.6 Työ- ja elinkeinoelämän näkökulmia

Yhtenä selvityksen pontimena oli työ- ja elinkeinoelämästä kantautunut tarve saada rekrytoitavien kansainvälisten asiantuntijoiden perheille lisää paikkoja englanninkieliseen opinpolkuun. Selvityksessämme kävi ilmi, että lisäämisen tarpeesta on vaillinaista ja todentamaton tietoa. Teimme tietopyynnön muutamaa C6-kaupunkien isoihin yrityksiin, jotka rekrytoivat myös kansainvälisesti. Näistä yrityksistä vastattiin, että heidän rekrytoinneissaan ei ole näkynyt lisääntyvää tarvetta englanninkieliselle varhaiskasvatukselle tai perusopetukselle. Myös eräissä rekrytointiyrityksessä lisäämisen tarve on ollut marginaalista, sillä harva yrityksen kautta rekrytoitava tuo perhettään heti mukanaan Suomeen.

Yksikään haastattemistamme elinkeinoelämän edustajista ei voinut vahvistaa, että rekrytointi olisi keskeytynyt siksi, että englanninkielistä varhaiskasvatusta tai perusopetusta ei ollut tarjolla. Elinkeinoelämän haasteena on kuitenkin rekrytointien ennakoimattomuus, sillä työntekijät saapuvat maahan työsuhteen alkaessa huolimatta siitä, milloin kouluissa järjestetään yhteiset soveltuvuuskokeet. Asettautumispalveluita tarjoavan yrityksen asiantuntijan mukaan on käynyt jopa niin, että perheen yhdelle lapselle on saatu oppilaspaikka mutta toiselle ei, vaikka lapsi olisi päässyt läpi soveltuvuuskokeesta. C6-kaupunkien varhaiskasvatus- ja opetusalan johtajat tunnistivat, että kesken lukuvuoden tuleville on ollut hankaluuksia löytää sopiva oppilaspaikka, ja siksi kaupungeissa on kehitetty jatkuvan haun mekanismeja. Kaupunkien haastateltavat myös kaipasivat yrityksiltä todennettua tietoa, sillä niissä ei voi massiivisesti lisätä oppilaspaikkoja ilman luotettavia kasvulaskelmia (ks. myös luku 4.1).

Haastattelemamme yritysten edustajat painottivat, että syitä rekrytoinnin keskeytymiseen on tyypillisesti monia (esimerkiksi palkkaus, työehdot), ja varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut on yksi niiden joukossa. Haasteena kansainvälisen työvoiman saamiseksi Suomeen pidettiin muun muassa tiukentuvia tulorajoja sekä kolmen kuukauden (erityisasiantuntijoilla kuuden kuukauden) [työttömyyssääntöä](#).

Työelämä on etenkin koronapandemian jälkeen muuttunut monipaikkaisemmaksi. Perhe voi muuttaa asumaan toiselle paikkakunnalle, mikäli he eivät saa lastaan englanninkieliselle opinpolulle. Eräässä haastattelussa nostettiin kehittämisehdotukseksi mahdollisuus hakea englanninkieliseen varhaiskasvatukseen tai perusopetukseen kunnassa, jossa perhe ei asu. Esimerkiksi Vantaalla on jo sopimus Kauniaisten kanssa tällaisesta järjestelystä, ja Tampereella kansainväliseen kouluun otetaan oppilaita myös lähikunnista. Muutamissa rehtoreiden ja elinkeinoelämän edustajien haastatteluissa ajatukseen suhtauduttiin kielteisesti, sillä sen arvioitiin aiheuttavan epätervettä kilpailua kuntien ja koulujen välillä.

Ketkä sitten työelämässä ovat niitä, joiden tunnistettiin tarvitsevan perheelleen englanninkielistä varhaiskasvatusta ja perusopetusta? Eräässä haastattelussa puhuttiin ”kansainvälisistä nomadeista”, jotka **tulevat työkomennukselle Suomeen vain muutamaksi vuodeksi**, jolloin lasten opetuskieleksi ei ole järkevää ottaa suomea. Tällaisiksi kansainvälisiksi osajiksi mainittiin IT-alan työntekijät useassa haastattelussa (ks. myös luku 3).

Haastattelemamme asettautumispalvelujen edustajan mukaan joillekin perheille on tullut yllätyksenä se, että englanninkieliseen perusopetukseen pääsemiseksi vaaditaan aiempaa englannin osaamista. Yli puolessa hänen käsittelemistään tapauksista asiakkaiden lapsella on niin **heikko englannin kielen taito**, ettei tämä voi hakea kansainväliseen kouluun. Eräs kansainvälisen koulun rehtori kiteytti ongelmaa seuraavasti:

*”Joo kyllä minulle jatkuvasti soittaa eri yritysten pomoja ja yliopistolta soittaa ja minä yritän aina palvella ja löytää ratkaisuja, mutta joudun myös sanomaan, että minun pitää kaikkia hakijoita kuitenkin tasavertaisesti kohdella ja täytyisi olla hyvissä ajoin liikenteessä, mikä tiedän, että ei palvele sitten taas elinkeinoelämää, kun tilanteet ovat niin nopeita. Sitten esimerkiksi Etelä-Amerikasta tullaan lähes olemattomalla kielitaidolla, että siellä on se espanja tai portugali vahva, mutta sitten ajatellaan, että sinne kansainväliseen kouluun lapset menevät sitten opettelemaan englantia, että kyllä ihan semmoisia pettymyksiä joutuu tuottamaan matkan varrella.
(kansainvälisen koulun rehtori)*”

Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan huoltajat pohtivat myös ruotsinkielistä opetusta yhtenä vaihtoehtona. He kuitenkin epäröivät tätä valintaa, sillä he pitivät ruotsinkielistä esi- ja perusopetusta suunnattuna melko homogeeniselle ryhmälle: miten muualta muutaneeseen lapseen suhtauduttaisiin etenkin, jos hän on ruskea? Mielikuvat tuntuivat ohjaavan näitä huoltajia:

Ja sitten ruotsi on vähän sellainen, että monet ei ehkä ymmärrä, että Suomi on kaksikielinen maa ja että täällä olisi mahdollisuus oppia ruotsiksi. Muista Pohjoismaista muuttavat saavat eniten oikeastaan siitä irti, että he ovat innoissaan, kun he kuulee, että on tällainen vaihtoehto. Jonkun verran Saksasta muuttavia on harkinnut sitä, että ”ottaisinko mieluummin ruotsinkielisen”. Sitten niillä vanhemmilla, jotka ovat vaikka asuneet Suomessa pitempään, saattaa olla omat mielikuvat ruotsinkielisestä opetuksesta, että ”onko se sitten millaista?”. Joillain vanhemmilla on sellainen mielikuva, että ruotsinkielisessä opetuksessa ei ole ollenkaan maahanmuuttajia, että voiko lapsi mennä sellaiseen luokkaan, missä hän saattaisi olla ainoa ruskea tai musta oppilas. He saavat mielikuvan jostain tällaisesta asiasta, mikä voi vaikeuttaa valintaa. (varhaiskasvatusjohtaja)

Perheiden kouluvalintoja ohjaavat myös ennakkokäsitykset kouluista tai niiden tasosta: haastatteluissa tuli ilmi, että tietyt koulut ovat suosittuja hakukohteita keskeisen sijaintinsa tai maineensa takia, vaikka huoltajat eivät välttämättä tiedä opetuksen tasosta sen erityisemmin mitään. Huoltajat ovat saattaneet myös kuulla toisilta huoltajilta, että tietty koulu olisi parempi kuin jokin toinen vaihtoehto, jolloin mielikuvat voivat elää vahvempana kuin todellisuus. Joihinkin kouluihin on jatkuvaa kysyntää, vaikka toisissa kouluissa on lisätty oppilaspaikkoja ja perustettu uusia kaksikielisiä linjojakin.

Haastateltavien mukaan työ- ja elinkeinoelämä tarvitsee keskitettyä tietoa, jotta rekrytoivilla yrityksillä, elinkeinoelämän edustajilla ja asettautumispalveluilla olisi ajantasaista tietoa siitä, paljonko ja missä yksiköissä on tilaa, mitkä ovat pääsykriteerit ja mitä muita vaihtoehtoja perheellä on (ks. luku 4.1). Tällaista tietoa voisivat parhaiten tuottaa C6-kaupungit yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Yritykset eivät maininneet käyttävänsä materiaaleja, joissa informoitaisiin rekrytoitavia Suomen varhaiskasvatus- ja koulutusjärjestelmästä, kun taas asettautumispalveluista materiaalin antaminen Suomeen asettumisesta on osa asiakkaiden palvelukokonaisuutta.

5 HENKILÖSTÖN KELPOISUUDET JA SAATAVUUS: NYKYTILA JA KEHITTÄMISTARPEET

5.1 Lainsäädäntö ja saatavuus

Yleiset kelpoisuusvaatimukset

Varhaiskasvatuksen opettajalla tulee olla vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, joihin sisältyy valtioneuvoston asetuksen (753/2018) mukaiset varhaiskasvatuksen tehtäviin valmiuksia antavat ammatilliset opinnot tai joita on täydennetty näillä opinnoilla (Varhaiskasvatuslaki 26). Varhaiskasvatuksen opettajien lisäksi varhaiskasvatuksessa työskentelee henkilöstöä myös muilla nimikkeillä ja tutkinnoilla. **Varhaiskasvatuksen sosionomin** tehtäviin vaaditaan vähintään sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon on sisällytetty vähintään 60 opintopisteen verran varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan suuntautumisopinnoita tai jota on täydennetty näillä opinnoilla (Varhaiskasvatuslaki 27 §). **Varhaiskasvatuksen lastenhoitajalta** edellytetään kasvatustieteen, ohjausalan tai sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintoa tai muuta soveltuvaa tutkintoa, johon sisältyy riittävän laajat lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tutkinnot tai jota on täydennetty näillä opinnoilla (Varhaiskasvatuslaki 28 §).

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kelpoisuuden voi osoittaa varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuteen liitetyillä erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavilla opinnoilla tai kasvatustieteen maisterin tutkinnolla, johon sisältyy erityispedagogiikan pääaineopinnot (Varhaiskasvatuslaki 30 §, (ks. myös valtioneuvoston asetus 753/2018). Päiväkodin johtajan kelpoisuus edellyttää sekä kasvatustieteen maisterin tutkintoa ja riittävää johtamistaitoa että kelpoisuutta varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin tehtävään.¹² Erikseen säädetään myös **perhepäivähoitajan** kelpoisuudesta. Kelpoisuusvaatimuksista voidaan poiketa tilapäisesti enintään vuoden ajaksi kerrallaan, jos tehtäviin ei ole saatavilla kelpoisuuden saanutta henkilöä. (Varhaiskasvatuslaki 29 §, 31 §, 33 §.)

Päiväkodeissa varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastaa henkilö, jolla on varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus (Varhaiskasvatuslaki, 23 §). Kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan tulee varhaiskasvatuslaissa säädetyllä tavalla huolehtia siitä, että varhaiskasvatuksessa on **riittävä määrä kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöstöä** (Varhaiskasvatuslaki, 25 §).

¹² Tämän lain 31 § tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2030. Ennen pykälän voimaantuloa kelpoisuusvaatimuksina päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään tai kelpoisuus varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito.

Opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset on määritelty asetuksessa (986/1998), joka koskee muun muassa esiopetuksen opettajia, luokanopettajia sekä perusopetuksen aineenopettajia. Englanninkielisessä esi- ja perusopetuksessa noudatetaan lähtökohtaisesti samoja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia kuin suomalaisessa perusopetuksessa muutoinkin. Englanninkielisessä opetuksessa on kuitenkin erikseen huomioitava, mitä opetuskielen hallinnasta säädetään.

Esiopetuksen opettajan kelpoisuuden voi saavuttaa useilla tavoilla. Henkilö, joka on kelpoinen antamaan luokanopetusta, on kelpoinen myös esiopetuksen opettajaksi. Kelpoisuuden tuottaa myös varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto, jos ryhmään ei kuulu perusopetuksen oppilaita. (Valtioneuvoston asetus 865/2005.) Lisäksi erikseen säädetään kelpoisuuksista niissä ryhmissä, joihin ei kuulu perusopetuksen oppilaita. Tällaisissa ryhmissä kelpoisuuden voi tuottaa myös soveltuva kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, sosiaaliskasvattajan opintoasteen tutkinto, sosiaaliskasvattajan tai sosiaalialan ohjaajan opistoasteinen tutkinto tai sosionomin tutkinto (AMK) (Valtioneuvoston asetus 327/2000). (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998, 7 § sekä edellä mainitut säädökset.)

Tyypillisin tapa saavuttaa **luokanopettajan kelpoisuus** on suorittaa kasvatustieteen maisterin tutkinto, johon sisältyy vähintään 60 opintopisteen (tai vähintään 35 opintoviikon) verran pedagogisia opintoja sekä saman verran opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisia opintoja. Myös aikaisemmin voimassa olleiden säännösten ja määräysten mukainen kasvatustieteen kandidaatin ylempi korkeakoulututkinto tuottaa luokanopettajan kelpoisuuden samoilla opinnoilla (Valtioneuvoston asetus 794/2004). Niin ikään perusopetuksen aineenopettaja, joka on suorittanut monialaiset opinnot tai toisessa Pohjoismaassa vähintään kolmivuotiseen tutkinto-ohjelmaan perustuvan luokanopettajan tutkinnon, on kelpoinen luokanopettajan tehtävään. Luokanopettajan kelpoisuudessa on myös rajoituksia: suppeamman kuin kolmivuotiseen tutkinto-ohjelmaan perustuvan tutkinnon Pohjoismaissa suorittanut luokanopettaja on kelpoinen opettamaan vuosiluokilla 1–4 mutta ei ylemmillä vuosiluokilla. (Luokanopettajan kelpoisuuksista ks. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998, 4 §.)

Aineenopettajan kelpoisuuteen vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto sekä vähintään 60 opintopisteen (tai 35 opintoviikon) verran pedagogisia opintoja. Lisäksi vaaditaan vähintään 60 opintopisteen (tai perus- ja aineopinnoista koostuvien 35 opintoviikon) laajuiset opetettavan aineen opinnot kussakin opetettavassa aineessa. Vaatimus ylemmästä korkeakoulututkinnosta ei koske opettajia, jotka ovat saaneet Opetushallituksen myöntämän kelpoisuustodistuksen toisessa Pohjoismaassa suoritetun opettajankoulutuksen perusteella. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998, 5 § sekä muutos-säädös 865/2005.)

Jos ulkomailla tutkinnon suorittanut haluaa Suomessa kelpoisuuden opetustehtävään, johon edellytetään tietty koulutus, on hänen yleensä haettava päätös tutkinnon tunnustamisesta tai opintojen rinnastamisesta Opetushallitukselta. **Päätös on suomen- tai ruotsinkielinen** (Opetushallitus 2024b). Päätökseen voi sisältyä lisävaatimuksia, kuten esimerkiksi täydentäviä opintoja tai kelpoisuuskokeen suorittaminen (Opetushallitus 2024c). **Vieraskielisen**

opetuksen opettajalle pelkkä kelpoisuskokeen suorittaminen ei kuitenkaan riitä, vaan tarvittaessa on lisäksi erikseen osoitettava tehtävään vaadittava kielitaito (Opetushallitus 2024b). Lisätietoa varhaiskasvatuksen tehtävien ja opettaja-ammattien tutkintojen tunnustamisesta on saatavilla Opetushallituksen verkkopalvelusta (Opetushallitus 2024d, 2024e, ks. myös Montonen 2019).

Muutamit haastateltavat, kuten kansainvälisten koulujen rehtorit sekä OAJ:n asiantuntijat, toivat esille, että rinnastamispäätöstä ei ole helppo saada, jos ulkomailla suoritettu koulu ei vastaa Suomessa kuvattua tapaa opettajan kelpoisuuden saavuttamiseen täsmälleen. Nykyisiä kelpoisuusehtoja pidetään sinänsä pääasiassa hyvinä, mutta jotkut haastateltavista myös pohtivat, pitäisikö pitkä työkokemus huomioida kelpoisuuden arvioimisessa nykyistä paremmin tai olisiko kelpoisuuksiin liittyviä kielitaitoehtoja syytä muuttaa. Varhaiskasvatuksessa tämä voisi tarkoittaa kielitaitovaatimuksen (englanti mutta myös suomi/ruotsi) kirjaamista lakiin ja esi- ja perusopetuksessa kielitaitovaatimuksen yhdenmukaistamista (ks. myös seuraavaa lukua kielitaitovaatimuksista).

Kielitaitovaatimukset

Suomalaiskouluissa opetuskieli on yleensä suomi tai ruotsi. Esi- ja perusopetuksen opettajilta edellytetään lähtökohtaisesti koulun opetuskielessä **erinomaista suullista ja kirjallista taitoa** (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998, 9 §). Suomen- ja ruotsinkielisessä koulussa ja koulussa opettavalta esiopetuksen opettajalta, luokanopettajalta ja aineenopettajalta edellytetään siten suomen (tai ruotsin) kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa. [Erinomainen kielitaito tulee tarvittaessa osoittaa](#) virallisella kielitaitotodistuksella eli joko Yleisten kielitutkintojen (YKI) ylimmän tason tutkinnon taitotason YKI 6 (EVK C2) -suorituksella kaikissa neljästä YKI-testiin kuuluvassa osataidossa tai Valtionhallinnon kielitutkinnoilla (erinomainen taito suullisessa ja kirjallisessa tuottamisessa sekä ymmärtämisen taidossa).

Opetuskielenä voidaan kuitenkin käyttää joko osittain, pääasiallisesti tai kokonaan myös muita kieliä, kuten englantia, joko erillisessä ryhmässä tai koko koulussa (Perusopetuslaki 628/1998, 10 §). Jos opetuskielenä käytetään muuta kuin koulun varsinaista opetuskieltä, voi opettajana toimia **henkilö, joka hallitsee opetuksessa käytettävän kielen**. Opetushallituksen määräyksessä (ns. 802-määräys) tarkennetaan viisi tapaa, jolla riittävän kielitaidon voi osoittaa (Opetushallitus 2023):

1. Suomalaisessa yliopistossa suoritettut, **vähintään 60 opintopisteen laajuiset kieliopinnot** tai vastaavan laajuiset, ulkomaisessa yliopistossa suoritettut kieliopinnot.
2. **Yleisistä kielitutkinnoista** annetun lain (964/2004) mukaisen **tutkinnon kaikkien osakokeiden suorittaminen ylimmällä taitotasolla 5**, ennen vuotta 2002 suoritettussa tutkinnossa kuitenkin taitotasolla 7.
3. Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) mukaisen tutkinnon kaikkien osakokeiden suorittaminen ylimmällä taitotasolla 5 saamen kielessä, ennen vuotta 2002 suoritettussa tutkinnossa kuitenkin taitotasolla 7, tai saamen kielilain (1086/2003) mukaisesti opintojen yhteydessä suorite tulla kielikokeella tai korkeakouluopinnoilla.
4. **Ulkomailla suoritettu opettajakoulutus** opetuksessa käytettävällä kielellä.
5. **Korkeakoulututkinnon opinnoista suoritettut 80 opintopistettä** opetuksessa käytettävällä kielellä.

Väliaikaisesti (enintään vuoden kerrallaan) voi opettaa myös henkilö, joka ei täytä kielitaitovaatimuksia mutta jolla on tehtävän edellyttämä taito ja riittävä koulutus. Tällainen henkilö voidaan ottaa tehtävään yli puolen vuoden ajaksi vain, jos kelpoisuusvaatimukset täyttävää opettajaa ei ole tehtävään saatavilla tai muusta erityisestä syystä. (Asetus opetus-toimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998 23 §.)

Kielitaitovaatimukset koskevat nimenomaan esi- ja perusopetuksen opettajia. Sen sijaan ne eivät koske varhaiskasvatuksen henkilöstöä, jonka tehtävän hoitamisessa tarvittavan kielitaidon riittävyys arvioidaan tilanne- tai yksilökohtaisesti. Englanninkielisen varhaiskasvatuksen henkilöstön kielitaidon riittävyyden arvioi haastattelujemme perusteella tyypillisesti päiväkodin johtaja, joka voi perustaa arvionsa muun muassa tietoon työtehtävää hakevan henkilön koulutuksesta ja suoritetuista kielitutkinnoista, äidinkielestä, aiemmasta työkokemuksesta ja asuinmaasta. Myös henkilökohtainen vuorovaikutus on arvioinnissa tärkeää.

Kielitaidon ja kielitaitovaatimusten riittävyys

Englanninkielisen varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä esi- ja perusopetuksen **opettajien englannin kielen taito koetaan haastatteluaineistomme perusteella pääosin riittäväksi**. Eräs haastattelumamme päiväkodin johtaja korosti, että vaikka virallista kielitaitovaatimusta henkilöstön englannin taidosta ei ole, työhönotossa on edellytettävä hyvää kielitaitoa, jotta varhaiskasvatuksen tavoitteet toteutuvat. Kielitaitoa tarvitaan niin vuorovaikutuksessa lasten kanssa, henkilöstön keskinäisessä vuorovaikutuksessa kuin huoltajien kanssa. Tiettyä koulutusta tai kielitaitotodistusta ei kuitenkaan vaadita. Esi- ja perusopetuksessa mahdollisuus osoittaa riittävä kielitaito vaihtoehtoisilla tavoilla (määräys 802/2023) sai kannatusta.

Moni englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa työskentelevä puhuu englantia äidinkielenään tai hänellä on muutoin monikielinen tausta, jossa englannin kielellä on ollut merkittävä rooli esimerkiksi yhtenä kotikielenä, opintojen kielenä tai vuorovaikutuksen kielenä aiemmassa kotimaassa. Osa henkilöstöstä on ammattilaisia, jotka ovat hankkineet pätevyytensä Suomessa ja joilla englanti on hyvin hallussa; he ovat esimerkiksi olleet vaihto-opiskelijana tai toinen huoltajista on englanninkielinen. Osa puolestaan on kouluttautunut ulkomailla opiskellen englanniksi.

Haastatteluaineistomme perusteella **englanninkielisen varhaiskasvatuksen henkilöstössä on paljon niitä, jotka eivät osaa suomea**. Tällöin yhteistä kieltä varhaiskasvatuksessa aloittavan lapsen (tai huoltajan) kanssa ei välttämättä ole ja myös varhaiskasvatuksen ohjaus, neuvonta ja valvonta on tehtävä kokonaan englanniksi.

Varhaiskasvatusta koskeva valtakunnallinen kielitaitovaatimus tai -suositus sai haastatteluaineistossamme varovaisen kannatuksen, mutta myös eriäviä näkemyksiä esitettiin. Eräs päiväkodin johtaja totesi haastattelussaan, että **liian korkea kielitaitovaatimus hidastaisi ja rajoittaisi työhön pääsyä, eikä välttämättä takaisi käytännön toimien sujumista**. Hän piti siksi parempana, että varhaiskasvatuksen henkilöstön kielitaito arvioidaan jatkossakin paikan päällä.

Joissakin tapauksissa hakija on voinut myös itse luopua hakemisesta kesken prosessin, kun on selvinnyt, että työssä on käytettävä englantia tai että oma kielitaito ei ole tehtävään riittävä. Useat haastateltavat myös painottivat, että **mikäli varhaiskasvatuksessa otettaisiin käyttöön valtakunnallinen kielitaitoehto, sen tulisi koskea myös suomenkielistä (ja ruotsinkielistä tai muulla kielellä järjestettävää) varhaiskasvatusta**.

Esi- ja perusopetuksen kielitaitovaatimus on englanninkielisessä opetuksessa tällä hetkellä korkea verrattuna esimerkiksi terveydenhoitoalan kielitaitovaatimukseen (Valvira 2024), mutta haastattelujemme mukaan kentällä on (ainakin osin) halua pitää korkeasta vaatimustasosta kiinni:

*Kyllä sanoisin, että englannin kielen taito on nykyisin ihan hyvissä kanteimissa ja olin ihan tyytyväinen, että kieliasetusta tarkasteltiin uudelleen. Onneksi saatiin olla lausumassa kantojamme, ja se tuli paljon järkevämpään suuntaan. Kyllä edelleenkin pidän tärkeänä, että jos opettaa kansainvälisessä koulussa tai kielipainotteisella puolella, niin on tietty taso, mikä siihen vaaditaan. Mutta kyllä yleisesti voin sanoa, että olen monelle sanonut, että ”valitettavasti et tullut nyt valituksi, mutta näyttää, että sinun englannin kielen taito on niin hyvä, että käypä tekemässä se YKIn kielitesti”
(kansainvälisen koulun rehtori)*

Tässä selvityksessä ei tullut esille näkemyksiä, että englanniksi opettaville kaivattaisiin nykyistä (taitotaso C1 = YKI 5) korkeampaa kielitaitovaatimusta, joka on käytössä suomen- ja ruotsinkielisessä opetuksessa. Sen sijaan vaatimusta ”täydellisestä”, vain äidinkieliä puhujia koskevasta opettajien kielitaidosta kritisoitiin:

Natiivinkaltainen enkelitason kielitaito on aikansa elänyt. (opetushallinnon edustaja)

Kielitaidon tasoon sidottu vaatimus opetuskielen hallinnasta on sidoksissa opetuskieleen (vrt. asetus 986/1998 ja määräys 802/2023). **Jatkossa on tärkeä harkita kielitaitovaatimusten yhdenmukaistamista siten, että ne ovat samat opetuskielestä riippumatta. Lisäksi niiden kohdentamiseen tarvitaan linjakkuutta: vaatimustaso (riittävä mutta ei tarpeettoman korkea) arvioitaisiin myös suhteessa opetettavaan oppiaineeseen.**

5.2 Englanninkieliseen opetukseen pätevöittävä koulutus

Suomessa opettajana toimimiseen liittyy vaatimuksia suoritettujen opintojen laajuudesta, pedagogisesta koulutuksesta ja kielitaidosta. Näitä vaatimuksia käsitelimme tarkemmin luvussa 5.1, ja tässä luvussa syvennymme siihen, miten nämä vaatimukset voi saavuttaa pätevöittävässä koulutuksessa.

Englanninkielistä **varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta** oli niukasti tarjolla syksyllä 2024. **Ainoa käynnissä oleva koulutusohjelma** on Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen Rauman kampuksella vuosina 2020 ja 2022 alkanut **englanninkielinen varhaiskasvatuksen opettajien koulutus** (Bachelor’s Degree Programme in Early Childhood Teacher Education). Koulutuksessa oli 20 aloituspaikkaa. Vuonna 2022 aloittaneet opiskelijat opiskelevat nyt viimeistä vuotta ja heidän on määrä valmistua keväällä 2025. Kevään 2025 haussa ei ole mahdollista hakea koulutukseen. (Turun yliopisto, Rauman kampus, suullinen tiedonanto 29.10.2024.)

Tampereen yliopistossa järjestettiin vuosina 2019–2022 [englanninkielinen tutkinto-ohjelma](#), josta [valmistuneet](#) saivat **varhaiskasvatuksen opettajan** kelpoisuuden. Koulutusohjelmassa ei tämän jälkeen ole ollut sisäänottoa, eikä sitä tule olemaan kevään 2025 yhteishaussakaan. Uudelleenkäynnistämistä arvioidaan vuosittain, sillä koulutusohjelma on herättänyt paljon kiinnostusta. (Tampereen yliopisto, kirjallinen tiedonanto 18.9.2024.)

Englanninkielistä opettajankoulutusta ja englannin- tai kaksikieliseen opetukseen kelpoisuuden antavaa koulutusta järjestetään yliopistoissa ja ammatillisissa opettajakorkeakouluissa. Tietopyyntöihin vastanneissa korkeakouluissa huomioidaan eksplisiittisesti Opetushallituksen asettama määräys (802/2023) kielitaidon osoittamisesta: esimerkiksi Oulun yliopiston interkulttuurinen luokanopettaja -[koulutusohjelmaan](#) sekä Jyväskylän yliopiston luokanopettajaopiskelijoille suunnattuun [JULIET](#)-suuntautumisvaihtoehtoon kuuluu 80 opintopistettä englanniksi suoritettavia opintoja. Näin varmistetaan, että valmistuvilla

opettajilla on kelpoisuus opettaa kaksi- tai englanninkielisessä opetuksessa. (Oulun yliopisto; Jyväskylän yliopisto, kirjallinen tiedonanto 25.9.2024.)

Jyväskylän yliopiston luokanopettajaopiskelijat voivat opintojensa alussa hakeutua [JULIET-suuntautumisvaihtoehtoon](#) (Jyväskylä University Language Innovation and Educational Theory). JULIET-suuntautumisvaihtoehdon opiskelijat suorittavat 35 (25 op + 10 op) opintopistettä heille räätälöityjä englannin kielen opintoja, jotka yhdessä **luokanopettajakoulutuksen** kanssa tuottavat kelpoisuuden **kaksikielisen opetuksen opettajana** toimimiseen vuosiluokilla 1–6. JULIET-suuntautumisvaihtoehdossa opintojen pääpaino kandidaattivaiheessa on vieraan kielen pedagogiikassa, kun taas maisterivaiheessa syvennyttään kaksikieliseen opetukseen. (Jyväskylän yliopisto, kirjallinen tiedonanto 25.9.2024.)

Jyväskylän yliopiston [kielitietoisuutta ja monikielisyyttä tukeva opettajankoulutus](#) (KiMo, 10 aloituspaikkaa) tarjoaa opiskelijalle asiantuntemusta kielitietoisuudesta sekä monikielisyydestä ja -kulttuurisuudesta. Mikäli opiskelijalla on pääaineenaan englanti tai jokin muu kieliaine, hän saa **kaksoiskelpoisuuden** toimia opiskelemaisensa kielen **aineenopettajana** ja **luokanopettajana**. Esimerkiksi englantia pääaineenaan opiskeleva KiMo-opiskelija on kelpoinen opettamaan myös englannin- tai kaksikielisessä perusopetuksessa.

Oulun yliopiston interkulttuurinen luokanopettaja -[koulutusohjelmasta](#) (20 aloituspaikkaa) valmistuu kasvatustieteiden kandidaatteja ja maistereita, mutta luokanopettajan kelpoisuuden saa vain, jos valmistuu maisteriksi. Opiskelijat suorittavat opinnoistaan 80 opintopistettä englanniksi, mikä tuottaa **kelpoisuuden opettaa myös englanniksi** (määräys 802/2023). Koulutusohjelmaan kuuluu myös suomi toisena kielenä (S2) -opintoja sekä monikielisyyteen ja monikulttuurisuuteen perehdyttäviä opintoja.

Turun yliopistossa alkoi vuonna 2022 englanninkielinen luokanopettajakoulutus (Degree Programme in Primary Teacher Education, Bachelor of Arts and Master of Arts (Education)), josta valmistuvat saavat muodollisen pätevyyden **luokanopettajana** toimimiseen Suomessa. Valmistuvien tulee kuitenkin täyttää myös luokanopettajien kielitaitovaatimukset opetuskielessä (ks. tarkemmin kielitaitovaatimuksista luku 5.1). Koulutuksessa oli 20 aloituspaikkaa. Koulutuksen tulevaisuutta ei ole sinetöity: syksyllä 2024 tiedettiin, että se ei ole tulossa kevään 2025 englanninkielisten koulutusten hakuun, mutta sitä ei myöskään ole lakkautettu. (Turun yliopisto, suullinen tiedonanto 30.10.2024.)

Helsingin yliopistossa on mahdollista suorittaa **aineenopettajan pedagogiset opinnot** englanniksi Subject Teacher Education Programme (STEP) -[koulutusohjelmassa](#) (25 aloituspaikkaa). Siihen voivat tietyin rajauksin hakea joko Suomessa tai ulkomailla korkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt, joilla ei vielä ole opettajan kelpoisuutta.

Åbo Akademin englanninkielisessä Master's Degree Programme in Teaching and Learning -[koulutusohjelmassa](#) (20 aloituspaikkaa) opiskelijat suorittavat opettajalta vaadittavat pedagogiset opinnot. Toimiakseen **luokanopettajana** opiskelijan tulee suorittaa pedagogisten opintojen lisäksi perusopetuksessa opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot (POM-opinnot, 60 op). Toimiakseen **aineenopettajana** opiskelijan täytyy

pedagogisten opintojen ja ylemmän korkeakoulututkinnon lisäksi suorittaa vähintään aineopinnot (60 op) jokaisesta aineesta, jota hän opettaa.

Ulkomailla opettajankoulutuksen saaneiden on mahdollista suorittaa [täydentäviä opintoja](#) ammatillisissa opettajakorkeakouluissa. Täydentävät opinnot on suunnattu opettajille, joilla on Opetushallituksen rinnastamispäätös pedagogisten opintojen täydentämisestä.

Englanninkielistä ammatillista opettajankoulutusta järjestävät Suomessa kaikki viisi ammatillista opettajakorkeakoulua: [Haaga-Helia](#) ammattikorkeakoulu sekä Hämeen ([HAMK](#)), Jyväskylän ([JAMK](#)), Oulun ([OAMK](#)) ja Tampereen ([TAMK](#)) ammattikorkeakoulut. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ammatillisen opettajankoulutuksen aloituspaikkoja on 25 ja muissa 20. Ennen koulutukseen hakeutumista [edellytetään](#) yleensä vähintään kolmen vuoden työkokemusta omalta alalta. Ammattikorkeakoulussa suoritettavat opettajaopinnot antavat koulutuksen järjestäjän mukaan **yleisen pedagogisen kelpoisuuden**: mikäli ammatillisia opettajaopintoja suorittavalla henkilöllä on soveltuva vastaavuustodistus esimerkiksi aiemmista historianopinnoista ja hänellä on opetuskielen riittävä hallinta, hän saa AmO-opinnoista kelpoisuuden toimia opettajana englanninkielisessä perusopetuksessa.

Koulutuksen riittävyden arviointia

Aineistomme perusteella tarve **englanninkielisen varhaiskasvatuksen opettajien lisäämiseen ei ole selkeä**. Kelpoisen henkilöstön saatavuudessa ei kuvattu olevan ongelmia, jotka johtuisivat nimenomaan englanninkielisen koulutuksen puuttumisesta, vaan pikemminkin vaikeuksia on rekrytoida **yleiset kelpoisuusehdot täyttävää** henkilöstöä (ks. luku 2). Hakijoita englanninkieliseen varhaiskasvatukseen opettajankoulutukseen on kuitenkin runsaasti. Turun yliopiston järjestämään englanninkieliseen varhaiskasvatukseen opettajan koulutusohjelmaan vuosina 2020 ja 2022 oli 20 hakupaikkaa. Vuonna 2020 hakijoita oli 71 ja vuonna 2022 peräti 170. (Turun yliopisto, Rauman kampus, suullinen ja kirjallinen tiedonanto 30.10.2024.)

Selkeämmin tarve englanninkielisen koulutuksen lisäämiseen ilmeni haastateltavien näkemyksissä **luokanopettajan koulutuksen vähäisyydestä**. Korkeakoulut vahvistavat tämän. Esimerkiksi Oulun yliopiston interkulttuurinen luokanopettaja -koulutusohjelmassa on 20 aloituspaikkaa. [Vipunen-tilastopalvelun](#) mukaan vuoden 2024 haussa koulutusohjelmaan haki 390 hakijaa, joista 150 oli ensisijaisia hakijoita. Tietopyyntöjen perusteella hakupainetta on havaittu myös miltei jokaisessa ammatillisessa opettajakorkeakoulussa.

Aineistossamme peräänkuulutettiin englanninkielisten varhaiskasvatukseen opettajien ja luokanopettajien koulutusten stabilointia: toivottiin, että niistä tulisi jossain muodossa **pysyvä osa Suomen koulutusjärjestelmää**. Selvityksen valmistumishetkellä englanninkieliset opettajaopinnot ovat olleet pääasiassa yksittäisten toimijoiden vastuulla ja osittain projektiluontoisia: esimerkiksi englanninkielisiä perusopetuksessa opettavien aineiden ja aiheiden monialaisia opintoja, niin kutsuttuja POM-opintoja, on tietopyyntöjen mukaan ollut tarjolla lähinnä **kertaluonteisesti ja satunnaisesti**. Englanninkielisiin varhaiskasvatukseen opettajien ja luokanopettajien koulutusohjelmiin ei myöskään välttämättä ole sisäänottoa joka vuosi.

Englanninkielisten varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien koulutusohjelmien aloituspaikkojen runsasta lisäämistä tärkeämpää olisi **koulutuksen juurruttaminen** korkeakouluihin niin, että toteutuksia järjestettäisiin **säännöllisesti ja ennustettavasti**. Tutkintokoulutuksen lisäksi tämä koskee myös lyhyempiä ja usein erillisellä opinto-oikeudella toteutettavia opintokokonaisuuksia, kuten opettajan pedagogisia opintoja (60 op) tai POM-opintoja (60 op). Esimerkiksi tällä hetkellä ei ole varmuutta siitä, milloin ja missä seuraava englanninkielisen varhaiskasvatuksen opettajan koulutusohjelma toteutetaan. Säännöllisyyden ja ennustettavuuden toteuttaminen edellyttää korkeakouluilta tiiviimpää yhteistyötä. Lisäksi erilaiset täydennyskoulutustarpeet nousivat aineistossamme esille: täydennyskoulutuksen avulla voitaisiin sujuvoittaa ulkomaisen opettajatutkinnon omaavien pätevyitymistä suomalaiseen varhaiskasvatukseen ja opetustoimeen.

Englanninkieliseen opettajankoulutukseen hakeutuvilla on monenlaisia taustoja. Osa kansainvälisistä hakijoista asuu jo Suomessa koulutukseen hakiessaan. Koulutusohjelmiin on kuitenkin tulijoita myös Suomen rajojen ulkopuolelta ja tietopyyntöjemme perusteella enenevässä määrin ainakin sellaisiin koulutusohjelmiin, joissa hakukelpoisuusehdot eivät ole rajanneet ulkomaisia hakijoita. Joitakin koulutuksia myös markkinoidaan aktiivisesti ulkomailla. Esimerkiksi korkeakoulujen yhteistyökumppaneille ja potentiaalisille hakijoille järjestetään koulutusohjelmia koskevia etäinfoja. (Suullinen tiedonanto, Turun yliopisto, 30.10.2024.)

Sekä haastateltavat että tietopyyntöön vastanneet korkeakoulujen edustajat pitivät tärkeänä, että opettajankoulutuksen tarvelähtöistä kehittämistä jatketaan ja **erilaisia täydennyskoulutuksen toteuttamistapoja** kehitetään avoimesti ja yhdessä. Esimerkiksi Haaga-Helian suomenkielisissä AmO-opinnoissa on aloitettu uusi sisäänoton kokeilu opiskelijoille, joilla on Opetushallituksen rinnastamispäätös ulkomailla suoritetuista opettajan opinnoista. Eräs varhaiskasvatusjohtaja pohti, voisiko kelpoisuuden tuottavia opintoja jatkossa tehdä **monimuotokoulutuksena** englanniksi. Verkkotiedonhaun perusteella keväällä 2025 aukeaa [haku](#) Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistojen sekä Åbo Akademin monimuotokoulutukseen, jossa varhaiskasvatusalalla työskentelevät voivat pätevyitä varhaiskasvatuksen opettajiksi suorittamalla kasvatustieteiden kandidatin tutkinnon. Kolmivuotinen koulutus on tarkoitus suorittaa **joustavasti työn ohella**. Koulutus toteutetaan suomeksi kaikissa muissa yliopistoissa paitsi Åbo Akademiassa, jossa opetuskieli on ruotsi. Vastaava englanninkielinen koulutusohjelma voisi edistää kelpoisen englanninkielisen henkilöstön saatavuutta.

Erään kaupungin varhaiskasvatuksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden edustaja totesi, että tarvitaan myös **jatkuvaa täydennyskoulutusta** sekä kunnan järjestämää koulutusta ja ohjausta englanniksi. Haastateltavat myös muistuttivat, että **koulutustarpeet eivät koske vain opettajia**; etenkin varhaiskasvatuksessa lasten kanssa päivittäin työskentelee paljon muutakin henkilöstöä.

Haastateltavat C6-kaupungeista korostivat mahdollisuutta hankkia lisäkelpoisuus aiempia opintoja täydentävillä opinnoilla. Yhtenä esimerkkinä esitettiin tilanne, jossa luokanopettaja on kelpoinen opettamaan esiopetusryhmää esiopetustuntien aikana muttei toimimaan

saman ryhmän varhaiskasvatuksen opettajana esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Hänen mukaansa olisikin tärkeää voida nykyistä joustavammin täydentää opintoja esimerkiksi luokanopettajasta varhaiskasvatuksen opettajaksi ja päinvastoin. Haastatteluisa tähdennettiin myös tarvetta nykyistä joustavampiin tapoihin täydentää ammatillista osaamista ulkomailla opiskelun ja työskentelyn jälkeen.

On huomioitava, että **englanninkielinen koulutus muodostaa hyvin pienen osan Suomen koulutusjärjestelmästä, ja opettajatarve on siksi rajallinen**. Englanninkielistä koulutusta korkeakouluissa järjestävien tahojen kokemuksissa toistuu tietopyyntöjemme perusteella näkemys siitä, että **ilman vahvaa suomen (tai ruotsin) kielen taitoa opettajan kelpoisuuden englannin kielellä hankkineen henkilön on vaikea työllistyä opettajaksi**. Korkea-asteelle työllistyminen ilman kotimaisten kielten taitoa voi olla helpompaa kuin perus- ja toiselle asteelle: yliopistot ja ammattikorkeakoulut palkkaavat enenevässä määrin suomen tai ruotsin kieltä osaamattomia opettajia, jotka käyttävät opetuskielenä englantia (korkeakoulun koulutusohjelmasta vastaava, kirjallinen tiedonanto 26.9.2024). Korkeakoulujenkaan opetushenkilöstön kielikysymys ei tosin ole yksiselitteinen, mihin vaikuttavat muun muassa lainsäädäntö opetus- ja tutkintokielistä (esim. Yliopistolaki 558/2009), henkilöstön muut kuin opetukseen liittyvät (hallinnolliset) velvoitteet ja opiskelijoiden oikeus ja tarve opiskella ja saada ohjausta kotimaisilla kielillä (esim. Saarikivi & Koskinen 2023).

Keskeiseksi kysymykseksi nousevat kustannukset. Ilmaiskoulutukset olisivat henkilöstölle tärkeitä, sillä erään yksityisen päiväkodin johtajan mukaan palvelusetelipäiväkodeilla ei ole varaa maksaa koulutuksista. Myös kuntien mahdollisuudet koulutukseen kustantamiseen todettiin haastatteluisa rajallisiksi:

Kyllähän me ylipäättään kauheasti tuskaillaan kunnissa sen kanssa, että me ei oikein voida omalla rahallamme alkaa laajasti opettajankoulutusta ostaa, kun se kuuluu vähän ehkä muille tahoille tässä valtakunnassa. Mutta en tiedä, olisiko se nyt ihan mahdoton ajatus, että jos olisi joku tällainen räätälöity täydennyskoulutuspaketti muualla opiskelleille, jolla he sitten saisivat opettajakelpoisuuden Suomeen. Niin voisiko sitten kaupun- kikin maksaa siitä jotain? En tiedä. Riittäisikö rahaa? (varhaiskasvatus- johtaja)

Kelpoisuusehtojen täyttymiseen niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessakin suhtaudutaan C6-kaupungeissa erittäin vakavasti, mikä tuli haastatteluisa toistuvasti esille haastatteluisa. Aina kelpoisuuden määrittely tai toteaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, mikä aiheuttaa vaikeuksia esimerkiksi rekrytoinnissa. C6-kaupungeissa kelpoisen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön saatavuudessa on haastattelu- jemme perusteella monenlaista alueellista, yksikkökohtaista ja ajallista vaihtelua. Varhaiskasvatuksessa osassa toimipisteistä tilanne kelpoisen henkilöstön saatavuudessa on hyvä, jopa parempi kuin suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa. Haastateltavissa huolta kuitenkin herättää henkilöstön ja sijaisten saatavuus etenkin, jos toiminta laajenee nopeasti. Tämä huolenaihe koskee myös perusopetusta.

Henkilöstöä rekrytoidaan haastattelujemme perusteella pääasiassa tavanomaisia reittejä, kuten julkisten työpaikkailmoitusten avulla työnhakupalveluissa sekä yksityisten toimijoiden omissa viestintäkanavissa: esimerkiksi päiväkodit mainostavat usein avoinna olevia toimia omilla verkkosivuillaan. Lisäksi henkilöstöä on saatu palkattua työssäoppimisjaksojen sekä sijaisuuksien kautta niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessa. Yleiset vetovoimatekijät, kuten työpaikan keskeinen sijainti, hyvä maine ja palkkaus, edesauttavat henkilöstön saatavuutta. Silloin, kun vaihtoehtoja on, työntekijät seuraavat vetovoimatekijöitä.

6 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta tekemämme selvityksen tavoitteena on ollut luoda kokonaiskuva englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen nykytilasta ja laajentamisen esteistä. Olemme keskittyneet toimeksiannon mukaisesti C6-kaupunkeihin mutta tuoneet myös esimerkkejä muista Suomen kunnista. Edelliset luvut 1–5 esittelevät yksityiskohtaista tietoa tämän selvityksen sekä aiempien selvitysten ja tutkimusten tuloksista. Tässä luvussa esittelemme ja kokoamme yhteen toimenpide-ehdotukset, jotka on jaettu neljään temaattiseen kokonaisuuteen: 1) Käsitteiden ja toiminnan linjakuus, 2) Opinpolun jatkuvuus, 3) Lapsen ja nuoren etu sekä 4) Pedagoginen laatu.

Selvityksessämme ei tullut esille sellaisia esteitä englanninkielisen varhaiskasvatuksen tai esi- ja perusopetuksen laajentamiselle, jotka suoraan edellyttäisivät lainsäädännön uudistamista. Koetut ja todelliset esteet ovat tyypillisesti toimintakulttuureihin ja käytänteisiin liittyviä, minkä vuoksi niiden ratkaiseminen edellyttää jatkuvaa strategista yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti.

1. KÄSITTEIDEN JA TOIMINNAN LINJAKKUUS

Englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa tulee käyttää käsitteitä johdonmukaisesti.

Englannin kielen osuus kasvatuksessa ja opetuksessa on selitettävä läpinäkyvästi ja ymmärrettävällä tavalla etenkin silloin, kun käsite, jolla toimintaan viitataan, ei ole vakiintunut tai yleisesti tunnettu.

Toimijat

Opetushallitus, kunnat, päiväkodit, koulut

Toiminta

Ohjausasiakirjojen päivitys ja tarkentaminen, huoltajien informointi, henkilöstön toiminnan ohjaus, ohjauksen ja valvonnan tuki, tilastointi

Englanninkielinen varhaiskasvatus on vahvasti yksityisten ja paikoin myös yksittäisten toimijoiden järjestämää. Tähän liittyy etuja ja riskejä, jotka on tiedostettava.

Toimijat

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Valvira, Aluehallintovirasto, kunnat

Toiminta

Varhaiskasvatuksen ohjaus, neuvonta ja valvonta, alueellinen kokonaissuunnittelu, kehittämistyö ja päätöksenteko

Englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tulee olla linjausten mukaista.

Tämä edellyttää, että henkilöstöllä on yhtenevä käsitys toiminnan tavoitteista ja siitä, miten niihin päästään. Opettajien ja muun henkilöstön tulee saada työhönsä riittävä pedagoginen tuki ja tarvittaessa täydennyskoulutusta.

Toimijat

Ohjaus- ja neuvontapalvelut, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen johtajat kunnissa, päiväkotien ja koulujen johto, Opetushallitus, korkeakoulut

Toiminta

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen laatu, pedagoginen tuki henkilöstölle

Englanninkielistä varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta koskevan tiedon tulee olla helposti saatavilla, ajantasaista sekä saavutettavassa muodossa.

Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tieto on saatavilla keskitetysti, se on sekä sisällöllisesti selkeää että päivitettyä, ja siitä viestitään selkeällä kielellä. Tarvittaessa tulee käyttää tulkkauspalveluita.

Esimerkiksi

- Valtakunnallisten ohjeiden ja määräysten sekä kuntien ohjaus- ja neuvontapalveluiden tulee olla helposti saatavilla.
- Päiväkotien ja koulujen tulee selvästi ilmaista, millaista toimintaa ja opetusta ne järjestävät, kenelle se on tarkoitettu ja millaisin kriteerein.
- Kaiken dokumentaation tulee olla saatavilla englanniksi. Tämä koskee erityisesti valtakunnallisia ja paikallisia suunnitelmia sekä muita sellaisia tekstejä, jotka sisältävät perheiden, henkilöstön sekä ohjaus- ja neuvontapalveluiden kannalta tärkeää tietoa.
- Englanninkielistä kasvatus- ja opetusalan koulutusta tarjoavien korkeakoulujen tulee selvästi ilmaista, kenelle koulutus on tarkoitettu ja tuottaako se kelpoisuuden (tietyissä reguloidussa) ammatissa toimimiseen Suomessa.
- Tilastoinnissa käytettyjen käsitteiden ja luokituksen tulee vastata varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa käytettyjä käsitteitä, jotta niitä voi verrata ja niistä voi tehdä tietoon perustuvia päätöksiä.
- Kuntien tulee kirjata toiminta käsitteiden ja luokituksen mukaisesti.
- Kuntia, yksityisiä palveluntarjoajia ja oppilaitoksia tulee velvoittaa vastaamaan niille esitettyihin kyselyihin ja tietopyyntöihin, jotka koskevat esimerkiksi englanninkielistä tai muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta, jossa kohdekieli on englanti.

Toimijat

Opetushallitus, kuntien varhaiskasvatus- sekä esi- ja perusopetuspalvelut, viestintä sekä ohjaus- ja neuvontapalvelut, yksityiset palveluntuottajat, englanninkielistä (opettajan)koulutusta tarjoavat korkeakoulut, asettautumispalvelut

Toiminta

Tiedon keskitetty saatavuus, sisällöllinen selkeys ja selkeäkielisyys viestinnässä, tulkkauspalvelut

2. OPINPOLUN JATKUVUUS

Opinpolun jatkuvuuden turvaamiseksi on kunnassa tehtävä ennakoivaa kokonaissuunnittelua ja selvittettävä vaihtoehtoisia toimintamalleja.

Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun suunnitellaan toiminnan laajentamista. Suunnittelussa on tehtävä moniammatillista yhteistyötä ja huomioitava kunnan työ- ja elinkeinoelämän tarpeet.

Kokonaissuunnitteluun sisältyy

- Toimintamallien perusteellinen pohdinta.
- Kunnan yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa, jotta kysynnän ja tarjonnan arviointi on osuvaa ja todennettuun tietoon perustuvaa.
- Ennakoiva selvitys huoltajien suunnitelmista hakea lapselleen paikkaa:
 - englanninkieliseen varhaiskasvatukseen
 - englanninkieliseen esi- ja perusopetukseen
 - laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen
 - suppeaan kaksikieliseen opetukseen
 - suomenkieliseen opetukseen, jossa englanti on varhennettu A-kieli
- Opinpolun vaihtoehtojen ja valintojen seurauksista informointi huoltajille
- Opinpolun jatkumon turvaaminen toiselle asteelle ja korkeakouluun: suomen tai ruotsin kielen taidon kehittyminen; yläkouluiikäisenä tulleiden arviointi; englanninkielinen lukiokoulutus ja ammatillisen koulutuksen tarjonta.

Toimijat

Kunnat yhteistyössä Opetushallituksen kanssa

Toiminta

Englanninkielisen opinpolun jatkuvuuden turvaaminen, vaihtoehtoisten opinpolkujen selvittäminen, siirtymät englanninkieliseltä opinpolulta suomenkieliseen opetukseen

3. LAPSEN JA NUOREN ETU

Lapsen ja nuoren etu on varmistettava englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämisessä.

Edun varmistamiseksi tulee

- tukea systemaattisesti monikielisyyttä, englannin kielen lisäksi erityisesti kotimaisten kielten ja omien äidinkielen arvostusta, käyttöä ja taidon kehittymistä
- ymmärtää ja arvostaa lyhyen aikaa Suomessa olevien perheiden tarpeita ja sitä, että englanninkielisiä palveluita tarvitaan
- lisätä perusopetuksen ennakoivaa valvontaa ja ohjausta ja laajentaa tarvittaessa aluehallinnon tehtäviä.

Toimijat

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, kunnat, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö, Valvira, Aluehallintovirasto

Toiminta

Monikielisyyden tuki, lyhyen aikaa Suomessa olevien perheiden tarpeiden huomioiminen, perusopetuksen ennakoiva valvonta ja ohjaus, opettajien kielitaito ja ammattitaito, kelpoisen henkilöstön saatavuus ja pysyvyys

4. PEDAGOGINEN LAATU

Pedagoginen laatu on turvattava.

Laadun varmistamiseksi tulee

- varmistaa, että pedagoginen yhteisö jakaa yhtenevän käsityksen kielestä, oppimisesta ja kasvun tuesta
- huolehtia kelpoisen henkilöstön riittävydestä ja ehkäistä henkilöstön vaihtuvuutta
- varmistaa kelpoisen henkilöstön riittävyden valvonta ja etsiä aktiivisesti keinoja alueellisen ja ajallisen vaihtelun tasoittamiseksi kelpoisen henkilöstön saatavuudessa ja pysyvyydessä
- varmistaa yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntarjoajien englanninkielisen toiminnan systemaattinen sisällöllinen valvonta ja ohjaus (paikan päälle meneminen, pedagoginen tuki)
- harkita varhaiskasvatuksen opettajien riittävän kielitaidon määrittelyä edut ja haitat huomioiden
- edellyttää opettajilta riittävää (ei yli- eikä alimitoitettua) tehtävässä tarvittavaa kielitaitoa ja ammattitaitoa päätavoitteena laadukas pedagogiikka, toimiva vuorovaikutus ja turvallisuus
- sujuvoittaa ulkomailla suoritettujen tutkinnon tunnustamista, opintojen rinnastamista ja osaamisen täydentämistä
 - huolehtimalla pedagogisen koulutuksen saatavuudesta englanniksi
 - kuvaamalla tutkintokoulutuksen sisällöt, toteutustavat ja koulutuksesta saatava kelpoisuus läpinäkyvästi
 - lisäämällä joustavia mahdollisuuksia täydentää osaamista (esim. varhaiskasvatuksen opettajasta luokanopettajaksi ja luokanopettajasta varhaiskasvatuksen opettajaksi)
 - kehittämällä joustavia toteutustapoja osaamisen täydentämiseksi työn ohessa ja jakamalla rahoitusvastuuta (valtio, kunnat, yksityiset työnantajat).

Toimijat

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Kuntaliitto, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen johtajat päiväkodeissa ja kouluissa sekä kunnissa, kuntien ohjaus-, neuvonta- ja valvontapalvelut, korkeakoulut

Toiminta

Pedagoginen laatu, kelpoisuudet, toiminnan jatkuvuus, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen valvonta, henkilöstön koulutus

LÄHTEET

Lait ja asetukset

- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Kuntalaki 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 618/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210618>
- Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091705>
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090569>
- Laki valtionavustuksista 688/2001. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010688>
- Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1503/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161503>
- Laki ylioppilastutkinnosta 502/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190502>
- Lukiolaki 714/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>
- Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Saamen kielilaki 1086/2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031086>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2
- Yliopistolaki 558/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>
- Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen muuttamisesta 327/2000. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000327>
- Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen muuttamisesta 865/2005. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050865>
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180753>
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista 794/2004. <https://www.edilex.fi/smur/20040794>
- Varhaiskasvatustutkimuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidm46111192072112>

Valtakunnalliset suunnitelmat, määräykset ja ohjeistukset

- Aluehallintovirasto (2024). Yksityisen varhaiskasvatuksen luvanvaraisuus. Opas palveluntuottajille ja kunnan valvontaviranomaisille. Aluehallintoviraston julkaisuja 240/224. https://avi.fi/documents/25266232/194607658/Julkaisu-240+2024+Opas+luvanvaraisuuteen+liittyen_FI.pdf/0269cf95-e587-6471-1319-383dfe5b9d13/Julkaisu-240+2024+Opas+luvanvaraisuuteen+liittyen_FI.pdf?t=1727075570539
- Opetushallitus (2012). Helsingin eurooppalaisen koulun opetussuunnitelma. <https://finlex.fi/data/normit/33677/oph230112008su.pdf>
- Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014: 96. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus (2016). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016: 1. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus (2019). Lukion opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2019: 2a. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf
- Opetushallitus (2020). Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit. Opetushallituksen määräys OPH-5042-2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Perusopetuksen%20p%C3%A4%C3%A4tt%C3%B6arvioinnin%20kriteerit%2031.12.2020_1.pdf
- Opetushallitus (2021). Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/tutkintoonvalmentava/7534950/tekstikappale/7534971>
- Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022: 2a. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Opetushallitus (2023). Muulla kuin esi- tai perusopetuksen opetuskielellä annettavassa ja vieraskielisessä koulussa annettavassa opetuksessa käytettävän opetuskielen hallinnan osoittaminen. Määräys 802/2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/M%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ys%20OPH_802_2023.pdf
- Opetushallitus (2024a). Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – Yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2024. Oppaat ja käsikirjat 2024:2. Helsinki: Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opetus-ja-kulttuuritoimen-rahoitus-yksikkohintojen-ja-rahoituksen-8>
- Opetushallitus (2024b). Tietoa Opetushallituksen tunnustamis- tai rinnastamispäätöksen saaneelle. <https://www.oph.fi/fi/palvelut/tietoa-opetushallituksen-tunnustamis-tai-rinnastamispaatoksen-saaneelle> (18.10.2024)
- Opetushallitus (2024c). Päätökset riittävistä opinnoista vieraskieliseen opetukseen: kelpoisuuskoee. <https://www.oph.fi/fi/palvelut/paatokset-riittavista-opinnoista-vieraskieliseen-opetukseen-kelpoisuuskoee> (18.10.2024)
- Opetushallitus (2024d). Opetushallituksen päätökset pätevydestä varhaiskasvatuksen tehtäviin. <https://www.oph.fi/fi/palvelut/opetushallituksen-paatokset-patevyydesta-varhaiskasvatuksen-tehtaviin> (18.10.2024)
- Opetushallitus (2024e). Opetushallituksen päätökset pätevydestä opetuksen ja koulutuksen tehtäviin. <https://www.oph.fi/fi/palvelut/opetushallituksen-paatokset-patevyydesta-opetuksen-ja-koulutuksen-tehtaviin> (18.10.2024)

C6-kaupunkien tiedotteet ja verkkosivut

- Espoon kaupunki (2024a). Varhaiskasvatus eri kielillä. <https://www.espoo.fi/fi/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatus-eri-kielilla> (5.10.2024)
- Espoon kaupunki (2024b). Yksityiset englanninkieliset päiväkodit. <https://www.espoo.fi/fi/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/yksityiset-englanninkieliset-paivakodit> (4.10.2024)
- Helsingin kaupunki (n.d. luettu 17.10.2024) Helsingin kaupunkistrategia vuosille 2021–2025. Valinnat, ohjelmat ja painopisteet. <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/strategia/valinnat-ohjelmat-ja-painopisteet>
- Helsingin kaupunki (2024a). Varhaiskasvatusta englanniksi. <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatus-paivakodissa/varhaiskasvatusta-eri-kielilla> (5.10.2024)
- Helsingin kaupunki (2024b). Yksityiset englanninkieliset päiväkodit. <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatus-paivakodissa/varhaiskasvatusta-eri-kielilla#varhaiskasvatusta-englanniksi> (30.9.2024)
- Helsingin kaupunginkanslia (2024). Kuuden suurimman kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden vertailu. Sivusto päivitetty 21.8.2024. <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/kuuden-suurimman-kaupungin-varhaiskasvatuspalvelujen-vertailu> (5.10.2024)
- Oulun kaupunki (2024). Varhaiskasvatusta monilla eri kielillä. <https://www.ouka.fi/paivakodit?accordion=accordion-6142> (5.10.2024)
- Tampereen kaupunki (2024). Kaksikieliset päiväkodit ja ryhmät. <https://www.tampere.fi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/paivakodit/kaksikieliset-paivakodit-ja-ryhmat> (5.10.2024)
- Turun kaupunki (2022). Kansainvälisen koulun ja englanninkielisen varhaiskasvatusyksikön tarveselvitys – Joukahaisenkatu 11. 15.6.2022. <https://ah.turku.fi/kasopelk/2022/0621009x/Images/2129325.pdf> (19.10.2024)
- Vantaan kaupunki (2024a). Englanninkielinen varhaiskasvatus. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/englanninkielinen-varhaiskasvatus> (1.10.2024)
- Vantaan kaupunki (2024b). Yksityiset englanninkieliset päiväkodit. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/englanninkielinen-varhaiskasvatus#tab-units> (30.9.2024)
- Vantaan kaupunki (2024c). Laajamittaisen englanninkielisen opinpolun käynnistäminen Aviapoliksen alueella lukuvuodesta 2025–2026 alkaen. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=3017720>

Tilastot

- Koski-tietovaranto (n.d. luettu 9.9.2024). Perusopetuksen oppilaitosverkko. Valitut muuttajat: lukuvuosi 2022–2023, perusopetus – suorituskielet englanti.
- Maahanmuuttovirasto (2024a). Maahanmuutto Suomeen 2/2024. https://migri.fi/documents/5202425/166014458/Maahanmuutto+Suomeen_2_2024.pdf/411dd310-27d1-a201-e74f-ba034b25cacb/Maahanmuutto+Suomeen_2_2024.pdf?t=1716285368835 (18.10.2024)
- Maahanmuuttovirasto (2024b). Maahanmuutto Suomeen 3/2024. https://migri.fi/documents/5202425/166014458/Maahanmuutto+Suomeen_3_2024.pdf/4b2ea6f5-e147-8e9c-f410-3512cd3b7ead/Maahanmuutto+Suomeen_3_2024.pdf?t=1730988142865 (11.11.2024)
- Tilastokeskus (2024a). Varhaiskasvatukseen osallistuneet vieraskieliset ja ulkomaalaiset lapset alueen ja iän mukaan, 2021–2022. (9.9.2024)
- Tilastokeskus (2024b). Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset äidinkielen ja sukupuolen mukaan 2021–2022. (9.9.2024)
- Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda (2024). Tilastot vuosilta 2021 ja 2022. Kunnallinen ja yksityinen päivähoido, Espoo, Helsinki, Oulu, Tampere, Turku, Vantaa. Hakukriteereinä toimipaikan kielipainotus. (9.9.2024)
- Vipunen (2024a). Varhaiskasvatuksessa olevat lapset äidinkielen mukaan. (9.9.2024)
- Vipunen (2024b). Esi- ja perusopetuksen oppilaitosverkko 2022/2023. Suodatus koulutusmuodon (esiopetus) ja vuosiluokan tai ryhmän (varhaiskasvatuksen/opetustoimen yhteydessä) mukaan. (9.9.2024)

Muut lähteet

- Alisaari, J., Björklund, M., Harju-Autti, R. & Heikkola, L. M. (2024). Kieltenopetuksen nykytila ja tulevaisuuden visiot. Helsinki: Magma. Oikeudet: Opetushallitus ja Ajatuspaja Magma. <https://magma.fi/wp-content/uploads/2024/09/Kieltenopetuksen-nykytila-ja-tulevaisuuden-visiot-klar.pdf>
- Bernelius, V. & Huilla, H. (2021). Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7. Helsinki: Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-761-4>
- Bernelius, V. & Kosunen, S. (2023). ”Three bedrooms and a nice school” - Residential Choices, School Choices and Vicious Circles of Segregation in the Education Landscape of Finnish Cities. – M. Thrupp, P. Seppänen, J. Kauko & S. Kosunen (toim.), Finland’s Famous Education System: Unvarnished Insights into Finnish Schooling. Singapore: Springer, 175–191. https://doi.org/10.1007/978-981-19-8241-5_11
- Graddol, D. (2006). English next: why global English may mean the end of English as a foreign language. London: British Council.
- Haimilahti, E. (2021). Monikielisenä ylioppilaskokeessa: S2-opiskelijoiden menestyminen matematiikan, reaaliaineiden ja vieraiden kielten kokeissa. Jyväskylän yliopisto, suomen kielen maisterintutkielma. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202106304103>
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lukiolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi HE 159/2024 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_159+2024.pdf

- Honko, M. & Tervola, M. (2023). ”Opiskelen joka päivä vaikka on raskasta”: monikielisten korkeakouluopiskelijoiden kuvauksia suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa opiskelusta. Teoksessa N. Hynninen, I. Herneaho, E. Sippola, J. Isosävi, & M. Yang (toim.), *Kieli ja osallisuus – Språk och delaktighet – Language and participation*. AFinLAN vuosikirja 2023. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 80. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA ry, 107–137. <https://doi.org/10.30661/afinlavk.127096>
- Huhta, A. & Leontjev, D. (2019). *Kieltenopetuksen varhentamisen kärkihankkeen seurantapilotti. Loppuraportti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7697-2>
- IBO (2024). International Baccalaureate Organization. <https://www.ibo.org/programmes/> (2.10.2024)
- Iikkanen, P. (2020). *The Role of Language in Integration. A Longitudinal Study of Migrant Parents’ Trajectories*. JYU Dissertations 289. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8306-2>
- Inha, K. (2018). Vuosi kärkihanketta takana. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(4). www.kieliverkosto.fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/vuosi-karkihanketta-takana (21.10.2024)
- Inha, K. & Huhta, A. (2019). *Kieltenopetus vuosiluokilla 1–3: Miten oppilaat siihen suhtautuvat ja mitä tuloksia sillä saavutetaan puolen vuoden opiskelun aikana?* Teoksessa M. Kok, H. Massinen, I. Moshnikov, E. Penttilä, S. Tavi & L. Tuomainen (toim.), *Pidetään kielet elävinä – Keeping languages alive – Piemmö kielet elävinny*. AFinLAN vuosikirja 2019. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 77. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA ry, 77–100. <https://doi.org/10.30661/afinlavk.79340>
- Kela (2024). *Yksityisen hoidon tuki*. <https://www.kela.fi/yksityisen-hoidon-tuki> (1.10.2024)
- Keski-Rauska, M.-L. & Mäntyjärvi, M. (2023). *Varhaiskasvatuksen valvonta osana julkista johtamista – Yksityisen varhaiskasvatuksen valvojien näkökulmia valvontaan ja tehtävän vaatimiin kompetensseihin kunnissa*. *Hallinnon tutkimus* 4/2023, 408–423. <https://doi.org/10.37450/ht.120571>
- Korpela, M. (2023). *Under the radar – expatriate children and integration in Finland*. *Barn: Forskning om barn og barndom i Norden* 41 (2–3), 107–120. <https://tidsskriftetbarn.no/index.php/barn/article/view/5297/8940>
- Kosunen, S., Bernelius, V., & Hautala, T. (2024). *Magneetikouluja ja eliittikouluja? Kouluverkon alueellinen eriytyminen ja kaupunkisegregaatio Helsingissä*. *Terra*, 135(4), 199–216. <https://doi.org/10.30677/terra.119538>
- Kuntaliitto (2009). *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelilaki*. Yleiskirje 24/80/2009, Sami Uotinen/aha 27.10.2009. <https://www.kuntaliitto.fi/file/18520/download?token=XW8y2oep> (1.10.2024)
- Kuukka, K. & Metsämuuronen, J. (2016). *Perusopetuksen päättövaiheen suomi toisena kielenä (S2) -oppimäärän oppimistulosten arviointi 2015*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 13:2016. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1316.pdf
- Kymäläinen, S. (2022). *Opettajan mielestä peruskoulun suomen kielen opetus aliarvioi lapsia, joiden äidinkieli on jokin muu: ”Opetetaan sellaista palikkasuomea”*. Verkkoartikkeli. Yleisradio 19.10.2022. <https://yle.fi/a/74-20001500> (24.10.2024)
- Laitinen, M., Leppänen, S., Rautionaho, P. & Backman, S. (2023). *Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla: Kohti joustavaa monikielisyyttä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:59. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-055-4>

- Leppänen, S., Pitkänen-Huhta, A., Nikula, T., Kytölä, S., Törmäkangas, T., Nissinen, K., Kääntä, L., Virkkula, T., Laitinen, M., Pahta, P., Koskela, H., Lähdesmäki, S. & Jousmäki, H. (2009). Kansallinen kyselytutkimus englannin kielestä Suomessa: Käyttö, merkitys ja asenteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3815-4>
- Leppänen, S., Pitkänen-Huhta, A., Nikula, T., Kytölä, S., Törmäkangas, T., Nissinen, K., Kääntä, L., Räisänen, T., Laitinen, M., Pahta, P., Koskela, H., Lähdesmäki, S. & Jousmäki, H. (2011). National Survey on the English Language in Finland: Uses, Meanings and Attitudes. Helsinki: Research unit for the variation, contacts and change in English. <https://varieng.helsinki.fi/series/volumes/05/evarieng-vol5.pdf>
- Montonen, M. (2019). Opettajaksi tai varhaiskasvatuksen ammattiin ulkomaisten opintojen perusteella. Esitys 2.10.2019. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/patevyyys_opetusalan_ja_varhaiskasvatuksen_tehtaviin.pdf (17.10.2024)
- Mustonen, A. & Eskola, S. (2024). TUVA-koulutus maahanmuuttotaustaisten oppijoiden tukena. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 15(1). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2024/tuva-koulutus-maahanmuuttotaustaisten-oppijoiden-tukena> (24.10.2024)
- Nissilä, L., Reiman, N., Vaarala, H. & Leontjev, D. (2023). Suomi toisena kielenä -oppija ainerealin kirjoittajana ylioppilaskokeessa. Teoksessa N. Hynninen, I. Herneaho, E. Sippola, J. Isosävi & M. Yang (toim.), Kieli ja osallisuus – Språk och delaktighet – Language and participation. AFinLAN vuosikirja 2023. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu n:o 80. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA ry, 72–106. <https://doi.org/10.30661/afinlavk.127355>
- Onikki-Rantajääskö, T. (2024). Suomi osallisuuden kielenä. Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolivälissä. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2024:20. Helsinki: Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-141-0>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020). Maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu. <https://okm.fi/maksuttoman-varhaiskasvatuksen-kokeilu> (1.10.2024)
- Peltoniemi, A., Skinnari, K., Mård-Miettinen, K. & Sjöberg, S. (2018). Monella kielellä Suomen kunnissa 2017. Selvitys muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen esiopetuksen ja perusopetuksen tilanteesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7391-9>
- Pyykkö, R. (2017). Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu n:o 51. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-535-8>
- Qasim, S. (2024). Oppilaiden perusteeton sijoittaminen S2-opetukseen voi heikentää koulumenestystä. Kolumni. Vantaan Sanomat 22.10.2024. <https://www.vantaansanomat.fi/paakirjoitus-mielipide/8000836> (24.10.2024)
- Roiha, A. (2017). CLIL-opetuksen merkitys elämäntietojen rakentajana: Kahden entisen oppilaan pohdintoja. Teoksessa S. Latomaa, E. Luukka & N. Lilja (toim.), Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa – Language awareness in an increasingly unequal society. AFinLAN vuosikirja 2017, Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu n:o 75. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA ry, 257–277. <https://journal.fi/afinlavk/article/view/60843>
- Saarikivi, J. & Koskinen, J. (2023). Monikielistä sivistystä vai englanninkielisiä ratkaisuja? Selvitys yliopistojen kielivalinnoista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu n:o 24. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165060>

- Skinnari, K. & Sjöberg, S. (2018). Varhaista kieltenopetusta kaikille. Selvitys varhaisen ja vapaaehtoisen kieltenopetuksen tilasta sekä toteuttamisen edellytyksistä kunnissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7511-1>
- Skinnari, K., Mård-Miettinen, K. & Pitkänen-Huhta, A. (2020). Vanhemmat kielivalintojen äärellä. *Tempus*, 55(2), 12–13.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2023). *Palveluseteli*. <https://stm.fi/palveluseteli> (19.10.2024)
- Työ- ja elinkeinoministeriö & opetus- ja kulttuuriministeriö (2023). Talent Boost 2023–2027. Työ- ja koulutusperustaisen maahanmuuton toimenpideohjelma. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165274>
- Vaarala, H., Riuttanen, S., Kyckling, E., & Karppinen, S. (2021). *Kielivaranto. Nyt!: Monikielisyys vahvuudeksi -selvityksen (2017) seuranta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/74416>
- Valtioneuvosto (2023). *Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165042>
- Valtiovarainministeriö (2024). Ennakollinen kuntien peruspalvelujen valtionosuuslaskelma vuodelle 2025 on julkaistu. Tiedote 29.4.2024. <https://vm.fi/-/ennakollinen-kuntien-peruspalvelujen-valtionosuuslaskelma-vuodelle-2025-on-julkaistu-1> (3.10.2024)
- Valvira (2024). Riittävän kielitaidon osoittaminen. <https://valvira.fi/ammattioikeudet/riittava-kielitaito> (27.10.2024)